

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Obraz podsvětí v mezopotámských pramenech

Bc. Alena Waltová

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra Blízkovýchodních studií
Studijní program Mezinárodní teritoriální studia
Studijní obor Blízkovýchodní studia

Diplomová práce
Obraz podsvětí v mezopotámských pramenech

Bc. Alena Waltová

Vedoucí práce:

Mgr. Kateřina Šašková, Th.D.

Katedra blízkovýchodních studií

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovávala samostatně. Veškeré použité podklady, z nichž jsem čerpala informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Plzni, duben 2017 .....

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala paní Mgr. Kateřině Šaškové, Th.D. za cenné rady, které mi vždy vstřícně poskytovala. Dále bych chtěla vyjádřit svůj vděk rodině, přátelům a partnerovi, kteří mi rovněž byli oporou.

Obsah

1. Úvod.....	7
2. Mezopotámská mytologie a svět bohů.....	9
2.1. Stručný nástin do mezopotámského panteonu.....	10
2.2. Uspořádání světa.....	13
3. Texty spjaté s podsvětím	15
3.1. Gilgameš, Enkidu a podsvětí	15
3.2. Gilgamešova smrt	18
3.3. Enlil a Ninlil	19
3.4. Ur-Nammova smrt	21
3.5. Sestup Inanny/Ištary do podsvětí.....	23
3.6. Nergal a Ereškigal	29
3.7. Podsvětní vize asyrského prince.....	33
3.8. Další skladby týkající se podsvětí	36
3.8.1. Ningišzida a podsvětí.....	36
3.8.2. „Chci chválit Pána moudrosti“.....	37
3.8.3. Zaklínání	38
4. Podoba podsvětí	40
4.1. Názvy podsvětí	40
4.2. Cesta do podsvětí.....	46
4.3. Podoba podsvětí a zdejší podmínky	51
5. Podsvětní bytosti	57
5.1. Bohové.....	57
5.1.1. Anunnakové	57
5.1.2. Ereškigal	58
5.1.3. Nergal.....	60
5.1.4. Šamaš/Utu	61
5.2. Nižší božstva, pomocníci a ostatní podsvětní bytosti.....	62
5.2.1. Bibbu.....	62
5.2.2. Etemmu	63
5.2.3. Geštinanna.....	65
5.2.4. Gilgameš, Bilgames	66

5.2.5. Išum.....	67
5.2.6. Namtar.....	68
5.2.7. Neti, Nédu	69
5.2.8. Ningišzida	70
5.2.9. Převozník	71
5.3. Démonické bytosti	72
5.3.1. Azag, Asag, Asakku.....	72
5.3.2. Galla, Gallú	73
5.3.3. Lamaštu.....	74
5.3.4. Pazuzu	75
5.3.5. Šédu.....	75
5.3.6. Udug, Utukku.....	76
6. Závěr.....	78
7. Bibliografie.....	80
7.1. Internetové zdroje	83
8. Resumé.....	86

1. Úvod

Cílem této diplomové práce bude vykreslení co nejpodrobnějšího obrazu podsvětí říše starověké Mezopotámie. K danému úkolu využiji dobové zdroje, aby byl výsledek co nejautentičtější. Nejlépe jsou odkazy na podsvětí zachyceny v mezopotámské mytologii, která mi jistě výborně poslouží k ponoření se do této problematiky a lépe mi tak pomůže pochopit různé zákonitosti a spojitosti, jež jsou nutné k porozumění tomu, v co starověcí obyvatelé Sumeru, Akkadu a později i celé Mezopotámie, věřili a jak uctívali božstva mající na starost jejich duše po smrti tělesné schránky.

Dané téma jsem si vybrala z toho důvodu, že v českém prostředí neexistuje odborná publikace, která by se zabývala podrobnějším obrazem mezopotámského podsvětí. Ve zdejší literatuře nalezneme publikace pojednávající spíše o bájích, mýtech, či bozích, ne však čistě o podsvětí říši. Proto je zcela určité na místě se touto neprobádanou odnoží mezopotámské kultury zabývat a doplnit tak chybějící informace českým čtenářům.

Starověká Mezopotámie je velmi bohatou oblastí, co se kultury týče a její význam je nesmírný. O hmotných pozůstatcích sumerské, akkadské, babylónské a asyrské kultury se žáci učí již od základních škol, ale znalosti o mezopotámských bozích a bohyních nejsou tolik všeobecně rozšířené jako sochy okřídlených lvů či Chamurabiho zákoník. Právě proto bude nutné osvětlit některá jména místního panteonu, aby se s nimi čtenář mohl lépe seznámit a porozumět tak danému tématu.

Nedílnou součástí diplomové práce bude i popis samotného podsvětí. K utvoření ucelené vize je nutné pročíst různé texty, jako např. „Podsvětí vize asyrského prince“ či „Ur-Nammova smrt“, aby bylo možné sestavit co nejpravděpodobnější obraz toho, jak byla říše mrtvých nahlížena lidmi ve starověku.

Jak už jsem naznačila, bude nutné uvést v této práci některá božstva mezopotámského pantheonu, jež mají co do činění s podsvětím, ať už jako jeho vládci, či ochránci, nebo ti bohové, kteří se do říše zemřelých jen vydali za určitým účelem. Nejznámějším dílem pojednávajícím na toto téma je „Sestup Inanny do podsvětí“ a nelze ho vynechat ani v této diplomové práci. Samozřejmě nemohu opomenout ani jiná díla, jako například „Epos o Gilgamešovi“ či skladbu „Nergal a Ereškigal“. Bohové ale nejsou jedinými obyvateli říše zemřelých, existují zde různí pomocníci, služebníci a démoni, kteří mohou lidem škodit, či je stáhnout do podsvětí.

V některé z kapitol se budu věnovat i samotným duším zemřelých, jejich potřebám a situacím, za nichž je možné opustit podsvětí, pokud nejsou správně následovány posmrtné úkony, které by měly být plněny nebožtíkovým potomstvem.

Posmrtné rituály jsou velmi významným počinem, díky němuž je zemřelý připraven odejít do podsvětní říše, avšak dodržení těchto obřadů nestačí a je přihlíženo i k dalším faktorům, například kolik měl nebožtík dětí. Právě počet potomků rozhoduje, nakolik bude místo, v němž duch zesnulého bude dlít na věky, dobré či špatné.

Diplomová práce bude vypracovávána z velké části ze sekundárních zdrojů v českém a anglickém jazyce. K dokreslení příslušné vize říše mrtvých bude nutné a důležité využít samozřejmě i primárních zdrojů, tedy samostatných mýtů a podobných skladeb, které jsou k dispozici převážně v anglickém překladu. Velmi nápomocné budou jistě i sumerské a akkadské slovníky, s jejichž pomocí se pokusím najít co nejvíce z názvů podsvětí, které skvěle ilustrují, jak bylo podsvětí vnímáno lidmi, jelikož samotné pojmenování říše mrtvých vypovídá o jejím vnímání.

2. Mezopotámská mytologie a svět bohů

Mýty, báje a legendy se staly odpověďmi na otázky bytí, vzniku světa, počátku existence člověka, zvířectva a věcí snad v každé kultuře. Je to přirozeně lidské pokládat si takovéto otázky a hledat na ně odpovědi. Mýty byly vždy projekcí představ daného společenství, co však jistě stojí za zmínku, je, že jednotlivé civilizace vytvořily své kosmologické vize na velmi podobném základě, či s mnoha shodnými prvky, ač je dělily tisíce kilometrů.

Mytologie je velmi bohatou složkou mezopotámské kultury. Mýty staré tisíce let se dochovaly dodnes díky pozdějším cvičným přepisům písařských škol, dále opisům v knihovnách nebo archivech. Jazyk, v němž byly báje příběhy psány, již mnohdy nebyl běžně používán a jen pomocí těchto opisů se nadále uchovával pozdějším generacím. Není potřeba zdůraznit, jaký důležitý dopad to mělo pro archeology, kteří pak tyto literární poklady vysvobodili z pod nánosů hlíny a vrstev osídlení a nechali je spatřit světlo světa, aby nám tato díla mohla říci něco o tom, jak se starověký člověk snažil pochopit svět pomocí nejrůznějších božských počinů.

Opisů mytologických textů bylo nalezeno poměrně velké množství, avšak je třeba zmínit, že jednotlivé verze se od sebe navzájem liší. Vznik jednotlivých přepisů se odehrával během mnoha set let, na různém území a v rozdílných podmínkách, právě z tohoto důvodu se od sebe mohou lišit, či si v některých případech odporovat, jelikož nejběžnějším předáváním mýtů mezi generacemi byla orální tradice.¹

Jak už bylo naznačeno, mýty se týkaly různých tematických celků jako např. vzniku světa, stvoření člověka, hymnů na různá božstva, dále příběhů zabývajících se konáním bohů nebo jejich zmizením apod. Většinou se ale témata prolínají a nelze vždy jednoznačně říci, že se jedná o mýtus čistě kosmologický či oslavný.²

Dané texty měly v jednotlivých obdobích také rozdílnou funkci, například mohly sloužit k politické propagandě panovníka, který chtěl být veleben jako určitý hrdina bájí pro své odvážné boje, nebo se naopak poukazovalo na to, že doba před tímto panovníkem byla více nepřívětivá, než je tomu za jeho vlády a král se tak mohl lehce ospravedlnit.

---

¹BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Volvox Globator, Praha, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 12–13.

²PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 146–149.

2.1. Stručný nástin do mezopotámského panteonu

Bůh se sumersky označoval termínem *dingir*, tento znak se používal i jako determinativ před jejich vlastními jmény, aby bylo v nápisech zřetelné, který ze zde zmíněných je božské povahy. V akkadštině se pak jednalo o pojmy *ilu* (bůh) a *iltu* (bohyně). Jak už je zřejmé z akkadské terminologie, bohové mohli být jak mužského, tak ženského pohlaví a byli nazíráni jako postavy antropomorfní, oplývající různou mocí a nesmrtelností.³

Mezopotámských božstev je vskutku velké množství. V každém období byli určití bohové více či méně oblíbeni, nebo byl jejich kult omezen místní tradicí. V některých městech se tradice uctívání daného božstva dodržovala po mnoho generací, nikdy zcela nevyprchala, nebo naopak bylo božstvo nahrazeno novějším.

Zdejší pantheon se vyznačoval jistou formou antropomorfizace, dokonce i démoni měli jisté lidské rysy, ačkoliv převažovaly prvky zvířecí. Důležitým označením bohů byla jakási koruna z býčích rohů. Býk byl nahlížen jako zvíře nesmírné síly, a jelikož lidé bohům taktéž přisuzovali nadpozemskou moc, byla božstva a zbožštění panovníci různě zobrazováni jako korunovaní tuří tiárou.⁴

V každém lidském sídlišti měl některý z bohů speciální roli, jakožto ochránce daného města. Tomuto městskému ochránci byl pak vystaven chrám, který se stal náboženským centrem. Postupem času se vytvořila mocná a vzdělaná sociální vrstva, jež se stala důležitým politickým spoluhráčem či protivníkem každého panovníka – kněžstvo.⁵ Chrámy byly vnímány jako místo, kde je možné spojit se a komunikovat s božstvem, a proto byli kněží jednou z nejváženějších složek obyvatelstva, jelikož vládci zprostředkovávali vůli bohů skrze rituály konající se ve svatyni.⁶

Život zdejších obyvatel byl zcela podřízen vůli bohů. Sochy božstev byly oblékány, krmeny, obdarovávány obětinami a osobními dary⁷ a vyváženy při důležitých obřadech ven, aby bylo utvořeno procesí (kupříkladu při svátcích *Akitu*).

---

³ HRŮŠA, I. *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie*. Praha, Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-577-5. Str. 23–24.

⁴ HELLER, J. *Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. Verbum, Neratovice, 2010. ISBN 978-80-903920-2-1. Str. 147–148.

⁵ ŠAŠKOVÁ, K. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém Zákoně*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014. ISBN 978-80-261-0278-6. Str. 81.

⁶ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 103.

⁷ LAMBERT, W. G. *Ancient Mesopotamian Religion and Mythology: Selected Essays*. Mohr Siebeck, Tübingen, 2016. ISBN 9783161536748. Str. 29.

V některých mýtech se hovoří o bozích, kteří se vydali navštívit své druhy i několik desítek kilometrů od svého svatostánku, v němž sídlí. Příprava na takovou cestu mohla trvat i několik dnů.⁸

Dozajista byl tedy svět bohů neodmyslitelně spojen s životem obyčejných lidí. Právě lid přisuzoval božstvům různé atributy ze světa, který znali. Božské bytosti mohly tak oplývat různými schopnostmi, vlastnostmi či potřebami (mj. družít se s ostatními) ne zcela odlišnými od těch lidských.

Stále se ale jednalo o božské bytosti, které řídily každý lidský krok od kolébky až do posledního dechu. Poté, co daný člověk zemřel, mu byl udělen nový osud, který se od toho původního mohl i nemusel lišit. Predestinace jednotlivých lidí byla zapsána na tzv. tabulce osudu.⁹ Tabulka osudu zaznamenávala věci minulé, přítomné a zvláště pak budoucí. Kterékoliv božstvo tuto tabulku vlastnilo, mohlo ovládat nejen veškeré lidské konání, ale zároveň také činnost ostatních bohů.¹⁰ Ačkoli měl člověk dopředu určeno, jakým směrem se bude ubírat jeho život, stále se mohl svobodně rozhodovat a osud si alespoň z části korigovat sám. Lidé mohli být bohy varováni před určitým chováním, a pokud neuposlechli, byli po zásluze potrestáni. Jediné, co člověku nenáleží absolutně ovlivnit, je čas smrti.¹¹

Budoucnost, právě pro svou neuchopitelnost a tajuplnost, byla často zkoumána různými kněžími a věštcí. Existovalo mnoho technik, jak odhalit, co nás čeká. Mezi nejrozšířenější praktiky patřilo věštění ze zvířecích vnitřností, ale oblíbené bylo rovněž věštění ze snů, jelikož se věřilo, že skrze snění je sdělována boží vůle či nejrůznější varování, kupříkladu i před blížící se smrtí.¹²

Nesmrtelnost je jedním z největších rozdílů mezi lidmi a bohy. Lidé nemohou dosáhnout nesmrtelnosti, protože smutným údělem každého člověka je zkrátka zemřít, ačkoli se hrdinové různých mýtů snažili překonat tuto světem určenou danost a získat nesmrtelnost, veškeré tyto pokusy končily v troskách.¹³

---

⁸ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 165.

⁹ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 187-188.

¹⁰ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 210-211.

¹¹ GLASSNER, J. J. *Mezopotámie: 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.* Nakladatelství Lidové Noviny, Praha, 2004. ISBN 80-7106-664-8. Str. 220.

¹² ŠAŠKOVÁ, K. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém Zákoně*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014. ISBN 978-80-261-0278-6. Str. 101.

¹³ HELLER, J. *Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. Verbum, Neratovice, 2010. ISBN 978-80-903920-2-1. Str. 148.

O tom, že každého člověka jednou čeká smrt, se hovoří i v sumerské skladbě „Gilgamešova smrt“, kdy tomu tak rozhodli velcí bohové An, Enlil a Enki:

Za těch dnů, za těch vzdálených dnů,
v těch nocích, v těch vzdálených nocích,
v těch letech, v těch vzdálených letech,
poté, kdy shromáždění (bohů) seslalo potopu,
jež měla smést a zničit lidské sémě,
jen já jsem byl mezi námi vyvolen k životu (?),
a tak zůstal živ (?) pouze Ziusudra,
lidská bytost zůstala na živu (?).
Pak mě donutili přísahat, při nebesích a zemi a .....
že žádnému člověku nebude nikdy více dovoleno žítí věčně. ...¹⁴

Důležitým pojmem v souvislosti s bohy jsou *me*. Tyto *me* jsou základem veškerého stvořeného světa, věcí a lidí v něm, samotná podstata existence, jakési absolutno obsažené ve všem. Dohlížitelem a opatrovatelem božských atributů *me* je bůh moudrosti, Ea (Enki).¹⁵ *Me* byly přenositelné, mohly být ztraceny i zničeny. Bohové mohli své *me* předávat panovníkům nebo si je vyměňovat mezi sebou, např. Ereškigal, bohyně podsvětí, dala své dceři Nungal své *me*. Tyto prazáklady bytí neexistovaly pouze jako přenositelná moc božstev, ale nacházely se i v chrámech, předmětech, úřednických funkcích, či duševních stavech.¹⁶

Na místě je také zmínit, že božstva byla podle mezopotámských představ obdařena jakýmsi hrůzu vzbuzujícím leskem, či strašlivou nadpřirozenou září, označovanou akkadským názvem *melammu*.¹⁷ Jednalo se o aureolu vycházející přímo z božské podstaty daného transcendentna a mohla prostupovat i předměty, které byly považovány za svaté,

---

¹⁴ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan, Segment F, řádky 23-35. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.3#> [cit. 12. 3. 2017].

¹⁵ MATOUŠ, L. et al. *Mýty staré mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 194.

¹⁶ GLASSNER, J. J. *Mezopotámie: 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.* Nakladatelství Lidové Noviny, Praha, 2004. ISBN 80-7106-664-8. Str. 165–167.

¹⁷ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 10. M, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-16-8. Str. 9–10.

samozřejmě ne v takové míře, jakou bylo schopno zářit božstvo. Božstvo opředené touto „svatozáří“ lze nalézt v různých mýtech, kupříkladu v „Podsvětní vizi asyrského prince“.¹⁸

2.2. Uspořádání světa

V Mezopotámii se objevuje několik konceptů již od sumerského období, kdy je svět rozdělen na dvě sféry, a to *an* – nebesa a *ki* – zemi. Ve sféře *ki* bylo zahrnuto i podsvětí.¹⁹ Další možný světový řád byl viděn v trojici bohů, kdy Anu byl pánem nebes, Enlil země a Ea vody. Mezi nejdůležitější božstva byl řazen i Sín, bůh Měsíce. Jednotlivým měsíčním fázím byla pak přiřknuta různá váha a pojmenování, např. při novu Sumerové a Akkadané soudili, že Sín sestoupil do podsvětní říše.²⁰

Stvoření světa v mezopotámské mytologii je nejlépe a nejvíce představeno v mýtu *Enúma eliš*. Podle něj je svět rozdělen do šesti sfér, a to na *horní nebesa*, sídlo nejvyššího mezopotámského boha Anua a tří set bohů Anunnaků, *prostřední nebesa*, kde dlí Marduk či Enlil (záleží na verzi daného textu) a *spodní nebesa*, v nichž se nacházejí nebeská tělesa. Všechna tato nebeská poschodí jsou oddělena jakousi průhlednou nerostnou podlahou. Nadále svět tvoří *pevná horní země*, domov lidských bytostí, a *pevná prostřední země*, tj. sladkovodní oceán Apsú, sídlo boha Ey, jež se nachází pod úrovní země. Nejnižší vytvořenou vrstvou bylo pak *podsvětí*, absolutní protiklad nebes.²¹

Z jednoho sumerského motivu, uvedeného v textu „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“,²² se dozvídáme, že poté, co byl svět rozdělen do sfér zmíněných výše, bohyně Ereškigal dostala podsvětí darem a od té doby zde vládne jako jeho královna.²³

Pokud bychom nahlíželi na svět zjednodušeně, jako na komplex tří jednotlivých celků: nebes, země a podsvětí, pak je důležité zmínit, že těmto sférám podle Sumerů vládli bohové patřící do skupiny *Igigi a Annunaki*. Doménou bohů *Igigi* byla nebesa a *Annunaki* ovládali

---

¹⁸ OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 135.

¹⁹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Volvox Globator, Praha, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 102.

²⁰ KLENGELOVÁ – BRANDTOVÁ, E. *Starověký Babylón*. Vyšehrad, Praha, 1983. Str. 73.

²¹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 26-27.

²² KRAMER, S. N. *Historie začíná v Sumeru*. Odeon, Praha, 1965. Str. 164–165.

²³ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 301.

zemi a podsvětí.²⁴ *Igigi* je ale pojem pozdějšího data, jelikož *Annunaki* (*Anuna, Anunnakkú*) byl název pro bohy obecně a až po vzniku slova *Igigi* se začalo *Annunaki* používat pro božstva pozemská i podsvětní. Vládcem *Annunaki* byl An a společně s ním na nebesích žilo podle jednoho textu na tři sta *Annunaki*. Ovšem ti nejmocnější, jako např. Nergal, byli tradičně spojováni s podsvětní sférou. Ostatně o velké moci říše mrtvých také hovoří i to, že zde dlelo šest set bohů *Annunaki*.²⁵

Můžeme se setkat i představami, že podsvětí je pouze velmi dalece vzdálená končina, která neleží pod zemským povrchem. Podle dalšího konceptu byla říše mrtvých umístěna ve středu obrovského kamene, do jehož podoby byl proměněn démon Azag po prohraném boji s bohem Ninurtou.²⁶ O tomto souboji vypráví mýtus „Bohatýrské činy boha Ninurty“.²⁷ V této skladbě se rovněž objevuje motiv vzednutí kurských vod, které způsobují nedostatek vláhy na zemi a tedy i hladomor. Ninurta tedy navršil kameny nad podsvětím tak, aby vznikla hráz a předešlo se katastrofě zaplavením. Voda, která pronikla na zem i přes Ninurtovu snahu, byla pak svedena do koryta Tigridu, jenž zavodnil pole, a nová úroda nasýtila hladovějící.²⁸

Pokud kdokoli toužil doputovat do podsvětní říše, bylo nutné, podle některých textů, aby překročil řeku Chubur, která byla přirovnávána k podzemnímu Apsú.²⁹ Podle *Enúma eliš* je Chubur jiné jméno pro matku bohů, Tiámat, jejíž choť byl právě Apsú.³⁰ Jestliže se později chtěl dotyčný vrátit zpět na zemský povrch, musel za sebe do podsvětí najít náhradu, jinak by mu odchod nebyl umožněn.³¹

Podoba podsvětí skrze věky podléhala změnám z důvodu etnických, politických a sociálních transformací. Každá tato proměna mezopotámské státní a společenské struktury měla vliv i na různé složky kultury, které se následně mohly promítnout i do textů udávající obraz říše zemřelých.³²

---

²⁴ HELLER, J. *Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. Verbum, Neratovice, 2010. ISBN 978-80-903920-2-1. Str. 148.

²⁵ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 28–29.

²⁶ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 192 a str. 40.

²⁷ KRAMER, S. N. *Historie začíná v Sumeru*. Odeon, Praha, 1965. Str. 165–167.

²⁸ KRAMER, S. N. *Mytologie Starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 88–89.

²⁹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 25.

³⁰ Celý mýtus *Enúma eliš* lze nalézt v: MATOUŠ, L. et al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 176–207.

³¹ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 192–193.

³² JOHNSTON, S. I. *Religions of the Ancient World: A Guide*. Harvard University Press, Cambridge, 2004. ISBN 9780674015173. Str. 477.

3. Texty spjaté s podsvětím

Jak už bylo uvedeno výše, neexistuje shodný názor na to, kde se podsvětní říše nachází. Jednotlivé představy umísťují říši mrtvých do různých lokací, ať už pod úroveň země, nebo do přespříliš vzdálených koutů světa. Pro obyvatele starověké Mezopotámie ovšem nebyla důležitá otázka, kde se podsvětí nachází, ale jaké to v říši mrtvých je a jak tam s nimi bude zacházeno. Následující skladby byly vybrány pro svůj charakter, objasňující podsvětní poměry, zdejší obyvatelstvo či zdejší prostředí. Díky těmto textům bylo v následujících kapitolách možné tyto informace zformovat do sdělení, které přináší obraz říše mrtvých, jenž nám dané skladby představují.

3.1. Gilgameš, Enkidu a podsvětí

Skladba byla dochována v několika zněních, např. z Nippuru, Me-Turanu a Uru. Některé z verzí jsou opisy starších textů, datovaných až do konce 3. tisíciletí př. n. l. Tento mýtus lze ve starších překladech najít i pod názvem „Gilgameš a strom chuluppu“, „Gilgameš a vrba“, anebo „Gilgameš a dub“.³³ Tento sumerský mýtus byl později přeložen do akkadštiny, zkrácen o svou úvodní část o stromu chuluppu a následně volně připojen jako 12. tabulka k akkadskému „Eposu o Gilgamešovi“,³⁴ ačkoli je tato část spíše rušivým elementem poskytující více nesrovnalostí s původním textem.

Děj začíná rozdělením sfér vlivu na zemi, nebesích a podsvětí mezi božstva. Pak se v příběhu objevuje strom, rostoucí na břehu Eufratu a vyvrácený kvůli bouři, který již starý titul mýtu předesílal. Inanna si tento dub odnáší do Uruku, kde ho opět zasadí a pěstuje z něj vzrostlého velikána, z něhož si plánuje postavit trůn a postel. Když je čas strom porazit, Inanna se obrací na svého bratra, boha Utua, jehož žádá o pomoc s kácením. Utu odmítá sestřinu prosbu ze strachu z její ambiciózní povahy, která chce vše jen ovládat. V tomto momentě Inanna prosí o stejnou službu Gilgameše, jenž se úkolu zhostí a strom porazí. Inanně pak zanechá většinu stromu, až na ty části, z nichž si vyrobí kouli a palici (mezi badateli nepanuje shoda, co si mladý urucký král vyrobil z dubu, možná se jednalo o tyčku s jakýmsi kroužkem nebo o buben s paličkami). Gilgameš si s těmito předměty hraje a celému Uruku se hra zalíbí tak, že se rozmůže mezi chlapci ve velkém. Bohové jsou přemírou hraní

---

³³ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 295–296.

³⁴ Tamtéž. Str. 55–56.

znechuceni, jelikož lidé nepracují, jak by měli, a vytvářejí v zemi hlubokou průrvu, do níž předměty Gilgamešovi spadnou a skutálejí se až do podsvětí. Urucký panovník začne bédovat nad ztrátou předmětů a ptá se sám sebe, kdo mu hračky přinese zpět. Nyní se objevuje jeho služebník Enkidu a nabízí se, že kouli i palici přinese zpět. Tato scéna se odehrává u *Ganziru*, což je zde označováno jako první podsvětní brána. U tohoto vstupu Gilgameš pláče a Enkidu ho utěšuje, že do *Ganziru* dojde a hračky mu z říše mrtvých donese. Enkidu se tedy bez váhání pro ně vydává a Gilgameš dává svému druhovi Enkiduovi rady, jak se má v podsvětí chovat³⁵:

- „... „*Když tedy ještě dnes dolů do podsvětí půjdeš,
rady ti dám a těch rad se drž,
něco ti povím a dobře mě poslouchej!*
- 185 *Nic čistého na sebe si neber,
určitě by si mysleli, že jsi cizinec!
Taky se nemaž sladkým olejem z lahvičky,
ucítí vůni a jistě by tě obklíčili!
V podsvětí nikdy netoč prakem,*
- 190 *o někoho zavadiš a hned budeš je mít kolem sebe!
Rukou nesahej po dřínové haluzi,
začaly by se před tebou mihotat stíny!
Neobouvej si na nohy sandály,
to by mohlo způsobit v podsvětí hluk!*
- 195 *Nelíbej ženu, kterou máš rád,
ani do ženy netluč, co nemáš ji v lásce,
nelíbej syna, kterého miluješ,
ani netrestej syna, který tě rozčiluje,
v podsvětí by křičeli a ty bys byl bezmocný!*
- 200 *K té, co leží, k té ležící,
ležící matce boha Ninazua (se nepřibližuj).
Její bílá ramena nekryje žádný šat,
ani její ňadra běloskvoucí nehalí žádný pruh plátna,
hrabe nehty a škrábe,*

---

³⁵ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 296–306.

Avšak i přes dobře míněné Gilgamešovy rady se Enkidu rozhodl neuposlechnout, kvůli čemuž se nemohl z podsvětí vrátit. Gilgameš se po sedmi dnech, co jeho přítel nepřichází, vydává požádat bohy Enkiho a Enlila o pomoc, načež Enki pověřuje Utua, aby Enkidua vyvedl z podsvětí ven, až bude v noci jako slunce „zapadat“ do říše mrtvých. Utu podle pokynů vyvede Enkidua ven a ten pak rozmlouvá s Gilgamešem o tom, jaké poměry v podsvětí vládnou.³⁷ V mýtu je více než patrná důležitost velké rodiny. Vysoký počet potomků je podle autora mýtu podmínkou pro spokojenější existenci v podsvětí. Je zde zdůrazněno, jak moc v životě člověka záleží na manželském svazku a z něj vzešlých dětech.³⁸ Zatímco rodiče mající málo potomků v podsvětí trpí, ti s velkou rodinou mají co jíst a pít a zažívají i drobné radosti. S každým dalším synem se postavení člověka zlepšuje a nejlépe jsou na tom lidé se sedmi syny, kteří sedí po boku bohů na trůnech. Logicky tedy lidé bezdětní jsou v podsvětí za ty nejubožejší bytosti v nejvíce bezútěšných podmínkách. Počet dětí byl důležitý proto, aby byl zemřelý dostatečně oplakáván a aby na něj bylo vzpomínáno. Samozřejmě také bylo nutné poskytnout nebožtíkovi bezchybně provedený pohřeb a zádušní obřady, v opačném případě pak byl duch zemřelého odsouzen k nespokojenému podsvětnímu osudu.³⁹ Mezi dalšími mrtvými, jejichž osud je tragický, jsou různě nemocní nebo také ti, kdož zemřeli předčasně nějakou strašlivou smrtí a jejichž tělo nebylo dochováno v celistvém stavu. Takoví lidé totiž v podsvětí nemohou být vyléčeni a ani jim nejsou navraceny kupříkladu končetiny, pokud je roztrhá lev apod.⁴⁰

Skladba se již nezmiňuje o kouli a palici, které se tak znelíbily bohům. Podstatné v tomto mýtu je, aby si pozůstali uvědomovali, jak je důležité připomínat si své mrtvé příbuzné.⁴¹

---

³⁶ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 306–307.

³⁷ Tamtéž. Str. 299 a 306–307.

³⁸ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 19.

³⁹ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 309.

⁴⁰ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 20.

⁴¹ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 300–301.

3.2. Gilgamešova smrt

Následující sumerská skladba vypráví o konci života uruckého krále Gilgameše, v níž tento skvělý hrdina a vládce skončil. Skladba se dochovala v sumerském jazyce v opisech z Me-Turanu a z Nippuru, jejichž verze se spíše doplňují, než aby se od sebe nějakým způsobem výrazně lišily. Nippurský opis je více fragmentární a obsahuje nanejvýš tak stylistické odchylky od me-turanských tabulek.⁴²

Gilgameš byl skolen jakousi chorobou, kterou mu přivodil Namtar, a nyní se král Uruku nachází na „smrtné posteli“ (posteli osudu – giš-nu₂ nam-tar-ra-ke₄) a hrdina leží v horečkách, nedokáže vstát ani sedět, pouze polehává. Když Gilgameš usnul, zdál se mu sen, v němž se ocitl na shromáždění bohů, kteří mu připomínají jeho skvostné činy, jako např. zabití netvora Chuvavy, obnovení rituálů a zvyklostí v Uruku apod. Následuje proslov Ana, Enlila a Enkiho o tom, jak rozhodli o smrtelnosti lidstva a že ani sám velký Gilgameš není hoden nesmrtelnosti, ale dostane se mu zasluhovaného postavení.⁴³

38   *„Ať Gilgameš jako duch, náleží k mrtvým, ale jako správce podsvětí.
Nechť je první mezi dušemi, vydává soudy a vynáší rozsudky ...“
(...)“⁴⁴*

Později se Gilgameš probouzí, avšak vzápětí následuje druhý sen, kdy se urucký král opět ocitá mezi shromážděním bohů a jsou vyjmenovávány jeho hrdinské činy a bohové mu ustanovují podsvětní osud, tak jak bylo popsáno výše, tedy jakožto soudce duší. Gilgameš je ale ztrápený poměry panujícími v podsvětí, kde lidstvo žije v nekonečném strádání, v temnotě, bez šance zahlédnout slunce, pouze Sisig (bůh snů), syn boha slunce Utua, poskytuje nad podsvětím záři. Gilgamešovi je sděleno, že tento osud je nevyhnutelný a čeká na každého. Podle slov Enlila je nutné, aby nadešel nejtmaší z lidských dnů, kdy je nutné přeříznout pupeční šňůru a vydat se na osamělé místo, kde na člověka čeká nezastavitelná vlna povodní, nerovný boj, bitva a zlo, z něhož není úniku, přesto však by Gilgameš neměl

⁴² PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 313–318.

⁴³ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan, Segment A a F. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.3#> [cit. 12. 3. 2017].

⁴⁴ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan, Segment F, řádky 38–40. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.3#> [cit. 12. 3. 2017].

přicházet do podsvětí s hněvem v srdci a sklíčenou duší. Jen tak se bude moci posadit vedle vznešených Anunnaků a vydávat soudy nad lidmi a jeho slovo bude mít váhu rozsudků Ningišzidy a Dumuziho. Jen tak se setká s kněžími, kteří dlí po boku bohů v podsvětí, a bude moci se shledat se svou rodinou a Enkiduem ve „velkém městě“. Následně se Gilgameš probouzí z dalšího snu. Poté si nechává vystavět skvostnou hrobku, při jejíž realizaci je nutné odklonit koryto Eufratu. Gilgamešova hrobka byla vybudována z kamenů (které jsou na území Mezopotámie velmi vzácné!), její brána z dioritu a trámy byly pobity zlatými pláty. Celá pak byla zakryta tmavou půdou, aby byla uchována do budoucích časů.⁴⁵ Společně s ním ulehli do hrobky jeho manželky a potomci a někteří z jeho služebníků.⁴⁶

Nyní nastává doba, kdy urucký hrdinský panovník sestupuje do podsvětí, aby obdaroval zde žijící bytosti vhodnými prezenty, všechna božstva byla příslušně uctěna velkými dary a ostatní menšími pozornostmi. Gilgameš dokonce myslel i na kněží a jejich mrtvé posluhovače. Nakonec Gilgameš vykonává úlitbu. Nad jeho hrobkou byl znovu překlenut Eufrat a místo Gilgamešova posledního odpočinku zmizelo pod jeho vodami. Bezprostředně poté se království propadá do smutku a beznaděje, lidé si rvou vlasy a proplakávají moře slz. Ačkoli se město nachází v takovém žalu, lid staví pohřební sochy, aby jejich vladař nebyl nikdy zapomenut a vždy se na něj s úctou vzpomínalo. Meturanská skladba končí veršem oslavující Ereškigal, na rozdíl od nippurské, jejíž závěrečný řádek vlebí samotného Gilgameše.⁴⁷

3.3. Enlil a Ninlil

Následující sumerský mýtus vypráví příběh o bohu Enlilovi, který svedl Ninlil, mladou nippurskou bohyni. Ninlil je varována matkou před tímto nezodpovědným bohem, před nímž by se měla mít na pozoru. Nicméně Ninlil se i přes matčiny rady vydává k řece, kde se chtěla vykoupat, a potkává Enlila. Bůh se jí snažil získat milostnými řečmi, avšak dívka ho nejprve odmítá. Enlil se nenechává odradit a bere ji na svůj člun, kde Ninlil podléhá jeho kouzlu a milostným hrátkám, díky nimž bohyni přivádí do jiného stavu.

---

⁴⁵ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.3#> [cit. 12. 3. 2017].

⁴⁶ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 328.

⁴⁷ Tamtéž. Str. 328–329.

Enlil je kvůli svému činu vypovězen ostatními bohy z města a jeho trestem má být spočinutí v podsvětí. Mladá Ninlil ho oddaně následuje. Enlil se však snaží dostat se z Ninlilina dosahu, a tak postupně žádá tři postavy (strážce nippurské brány, strážce podsvětní řeky a podsvětního převozníka), aby neprozrazovali jeho milé, kde se momentálně nachází. Ninlil se po něm těchto bytostí ptá a Enlil za ně přestrojený s klidem v srdci odpovídá, že neví, kde se nachází její bůh.

- 91–3 Enlil šel. Ninlil ho následovala (...) Enlil dospěl až k strážci *Id-kury*, řeky, jež pojídá lid.
- 94–7 „Můj strážci *Id-kury*, řeky, jež pojídá lid! Až přijde tvá paní Ninlil a bude se po mně ptát, neříkej jí, kde jsem!“
- 98–100 Ninlil dospěla k strážci *Id-kury* (...) „Kdy tudy prošel tvůj pán Enlil?“, zeptala se ho.
- 101–3 Enlil odpověděl jako strážce *Id-kury*: „Můj pán se mnou vůbec nemluvil, ó nejkrásnější! (...)“⁴⁸

Ninlil pak každému z nich nabízí sex, aby tím zachránila svého syna Sína před osudem v podsvětí, přičemž nabízí jiného potomka jako náhradu pro říši zemřelých. Enlil maskovaný za jednotlivé postavy se s ní opět miluje a zplodí s ní další tři děti, které poslouží jako náhradníci za jejich prvorozeného Sína, jemuž je předurčeno svítit jakožto luna na noční obloze. Ninlil porodí Nergala, Ninazu a Enbilulu, kteří se stanou „lidskou obětí“ k vyvážení záchrany boha měsíce.

Jelikož se jedná o božská stvoření, zřejmě bychom se neměli pozastavovat nad současným „dvojtěhotenstvím“ Ninlil ani její vůli odložit své dítě ve prospěch jiného, protože se jedná o vyšší cíle a její povinností je tedy zachránit Měsíc před pobytem v podsvětí, aby mohl v noci zářit na Zemi. V textu lze nalézt notnou známku promiskuity obou bohů, před níž je Ninlil zprvu varována vlastní matkou.⁴⁹

---

⁴⁸ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 105.

⁴⁹ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 103–106.

3.4. Ur-Nammova smrt

Verze z Nippuru⁵⁰:

Skladba začíná smutkem, který zasáhl celou zemi a ta je náhle ponechána chaosu, pustošení a panice. Sklíčení byli i bohové, dokonce ani samotné slunce, bůh Utu, nevyšlo, aby ozářilo den. Lidé plakali pro svého krále, nařikali z celého srdce tak, že ani spánek nepřicházel do jejich rozlítostněných myslí. Voda se vylévala z kanálů a pole byla zaplavena, na lid byl seslán hlad a neúroda a hospodářská zvířata marně na loukách hledala trávu. Veškerý žal padl na království, jelikož jeho pán Ur-Nammu ulehl nemocný na lože, aniž by se mohl pohnout, až nakonec přišla smrt. Zde můžeme vidět paralelu s nemocí panovníka Gilgameše, jehož skon měl podobný průběh. Jeho oběti již nebyly přijímány, Anunnakové odmítli jeho dary. Byl pohřben a vydal se pustou cestou směrem do podsvětí.

76-84 *Předložil dary sedmi hlavním vrátným podsvětí.*

(...)

Král nechal porazit mnoho býků a ovcí

a Ur-Nammua usadil lid k honosné hostině.

Podsvětní pokrmy jsou hořké, podsvětní voda jest slaná.

Důvěryhodný pastýř dobře znal podsvětní obřady,

a tak král nabídl své oběti podsvětí,

Ur-Nammu nabídl své oběti podsvětí (...)⁵¹

Ur-Nammu dospěl až do Nergalova paláce, kde mu nabídl žezlo, luk s toulcem a šípy a další dary. Gilgameš, který je zde nazýván králem podsvětí, dostává od Ur-Nammua kopí a podobně skvostné dary. Další v pořadí je Ereškigal, obdarovaná mimo jiné vzácným rouchem, a Dumuzi dostává ovce, žezlo a pak jakési předměty z vzácných kovů a drahého kamenu lapis-lazuli. Namtarovi, který ustavuje osudy lidí, nabídl šperky. Chušbisag, Namtarova choť, obdržela také krásné ozdoby, hřeben a spony do vlasů. Statečnému bojovníkovi Ningišzidovi dal Ur-Nammu vůz se zlatými koly a osly. Dimpimekugovi, jeho druhovi, dal pečeť z lapis-lazuli a zlaté a stříbrné kolíky s bizoní hlavou. Jeho choti,

---

⁵⁰ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 2. 4. 2017].

⁵¹ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 2. 4. 2017].

Nanazimue, vznešené písaře, nabídl čelenku, náušnice a skvosty z alabastru. Stejně tak jako Ur-Nammu, i Gilgameš přinesl podsvětním bohům a služebníkům hodnotné dary, aby je náležitě uctil.

Poté, co Ur-Nammu rozdál dary, Ereškigal vydala příkaz, že všichni vojáci, kteří byli zabiti zbraní, nebo ti lidé, kteří byli shledáni vinnými, se nyní nacházejí v jeho rukách, z čehož plyne, že on, společně s Gilgamešem, bude určovat osudy lidí v podsvětí, nad nimiž má nyní pravomoc vykonávat soud. Ačkoli je však Ur-Nammuovi určen celkem příjemný podsvětní úděl, jeho srdce je stále smutné, jelikož jeho lid teskní po svém králi. Ur-Nammu si posteskl, že i přes to, že sloužil svým bohům dychtivě ve dne i v probdělých nocích, nedostává se mu příslušné odměny. Jeho touhou je totiž vrátit se do Uru, jeho města z pálených cihel, a utěšit zde svou ženu, plačící a bědující v hořkých mukách, zanechanou napospas, zcela osamocenou.⁵²

Inanna se vrací z cizí země, kam byla vyslána Enlilem a ihned zjišťuje, že o Ur-Nammuově osudu bylo nezvratně rozhodnuto bez ní, načež se jí zmocňuje vztek a smutek, jelikož svého milence už nikdy neuvidí.⁵³ Možná také v jejím básnění hrála roli i skutečnost, že ji Ur-Nammu také nepoctil obětním darem, nebo dokonce sama mohla bažít po tomto úřadu.

Z celého textu nám přímo prosakuje politická propaganda. Celý kraj upadá do neutišitelného smutku, jelikož skvělý panovník, pastýř svého lidu a věrný služebník boží, skonal. Veškerá země se zcela nepřipravena ocitá v hladu a bezradnosti a neví, co bude následovat. Král Ur-Nammu je tedy vyličen přímo pohádkově, jako vládce, na něhož lidé budou s láskou vzpomínat po celý život. Ve skladbě jsou patrné jeho dobré vlastnosti, jako např. pohostinnost, úcta k bohům, oddanost k dodržování rituálů, zajisté i spravedlnost, když mu Ereškigal sama svěřila do pravomocí soudit lid společně s Gilgamešem. Přesto on sám je velmi zdrcen tím, že nemůže utěšit svou milovanou, která pro něj truchlí. V ději se objevuje zvrát až s příchodem bohyně Inanny, již Enlil poslal do vzdálené země a nyní se vrací, aby vyjádřila svůj nesouhlas s Ur-Nammuovou novou podsvětní funkcí. Konec příběhu je bohužel fragmentární, a proto se dochovaly pouhé části vět či slovní spojení.

---

⁵² ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 2. 4. 2017].

⁵³ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 56–57.

3.5. Sestup Inanny/Ištary do podsvětí

V následujícím mýtu je zaznamenána cesta Inanny do podsvětní říše. Mýtus byl dochován do dnešních dnů v sumerské i akkadské verzi. Sumerská skladba je mnohem detailnější než akkadská a v několika ohledech se od sebe liší.

Sumerská verze se dochovala v Nippuru a je datována až do starobabylonského období, zřejmě 19.–18. st. př. n. l.⁵⁴

Inanninou pohnutkou pro vstup do podsvětí se podle jejích vlastních slov staly pohřební obřady jejího švagra Gugalanny, manžela její sestry, vládkyně podsvětí, Ereškigaly. Skutečný důvod její výpravy do podsvětí v mýtu odhalen není, ale jelikož se Inanna hned po příchodu do podsvětí usadí na Ereškigalin trůn, můžeme se domnívat, že se pokoušela získat nadvládu nad říší zemřelých. Ovšem na začátku je pouze řečeno, že se sem rozhodla jít.⁵⁵ Před samotnou výpravou však požádá svou rádkyni Ninšubur,⁵⁶ aby v případě nutnosti hledala pomoc u ostatních bohů, jestliže se nevrátí do tří dnů. Poté se bohyně skvostně oblékne, nalíčí a vezme si nádherné šperky, aby k sobě poutala pozornost mužů a vzbuzovala všeobecný obdiv. Následně se vydává k podsvětí, které je popsáno jako hora z lazuritu, a buší na jeho bránu.⁵⁷

Vrátný Neti se jí táže, oč žádá, a Inanna mu sděluje důvod svého příchodu. Neti, jakožto nejvyšší vrátný, spěchá za Ereškigal, aby jí vyřídil, že zde čeká její sestra, vyzbrojená svými božskými mocemi a ozdobená šperky. Ereškigal je Inanninou návštěvou rozrušena a přikazuje Netimu otevřít sedmero závor a nechat Inannu vstoupit shrbenou a nahou. Inanna je potupena tím, že musí odkládat u každé ze sedmi bran jeden ze svých odznaků moci, ať už je to část oděvu či šperk.⁵⁸

Jak se můžeme dočíst, brána do podsvětí není jen nějakým literárním obratem, ale hmatatelným vstupem, zavřeným na závoru. Podle této představy se jedná o podobný vstup jako do kteréhokoliv jiného města, respektive království, které je střeženo naprosto stejným způsobem.

---

⁵⁴ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 123.

⁵⁵ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 67 a 70.

⁵⁶ V knize J. Hellera (*Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*) je postava Ninšubura uváděna v mužské podobě, zatímco v knize J. Proseckého (*Slova do hlíny vepsaná*) je vysloveně sděleno, že Ninšubur byla ženského pohlaví.

⁵⁷ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 67–68.

⁵⁸ Tamtéž. Str. 68-71.

Jestliže je potřeba ke vstupu do podsvětí projít sedmi branami, znamená to, že je tedy říše mrtvých obehnána sedmerem hradeb tyčícími se po obvodu celého Ereškigalina království.⁵⁹ Opevnění mělo svůj důležitý význam, a to udržet duše zemřelých v podsvětí, jelikož, pokud by unikly ven, nastala by katastrofa, protože podle názorů starověkých lidí (dozajista ovlivněných strachem z mrtvých), nebožtíci, kteří uniknou ze spárů bohyně podsvětí, by na zemi mohli způsobit epidemie nejrůznějších nemocí.⁶⁰

Inanna ve svém ponížení a nahotě stane před soudem složeným z bohů Anunnaků, ti na ni upřou svůj smrtící pohled a Inanna umírá. Její tělo je následně pověšeno na kůl.⁶¹ Tento úryvek je skvěle popsán v nippurské verzi mýtu:

- 162   *„Na trůn Ereškigaly svaté se Inanna posadila.
Tu sedmero Anunnaků, soudců, vyneslo nad ní rozsudek.
Pohlédli na ni smrtícím zrakem,
165   oslovili ji ochromujícím slovem,
káravým hlasem ji okřikli.
I proměnila se Inanna v nemocnou ženu, ubité tělo,
a ubité tělo na hřeb pověšeno bylo.“⁶²*

Po třech dnech Ninšubur žádá bohy o pomoc, jediný Enki je ochoten pro Inannu cokoliv učinit a vyrobí z hlíny bytosti *kurgarrú* a *galaturru*, které ji pomohly vymanit se z područí své sestry a odejít. *Kurgarrú* je znám z prostředí Inannina kultu, v němž plnil úlohu zpěváka, herce a tanečníka, jednalo se pravděpodobně o muže nosícího ženský šat. Druhou postavou byl *galaturru*, tento termín označoval funkci mladšího kněze-nařikače a, i jako v případě jeho staršího kolegy, bylo možné, že to byl eunuch nebo homosexuál. Ať tak či tak, jednalo se o postavy z hlediska společnosti nenormální, tudíž se předpokládalo, že díky své odlišnosti mohou překračovat práh podsvětí, aniž by za ně byla požadována náhrada, jako tomu bylo u Inanny a jiných „normálních“ bytostí.⁶³ Další teorií je, že se jednalo

---

⁵⁹ OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 204.

⁶⁰ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 134–137.

⁶¹ KRAMER, S. N. *Mytologie starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 91.

⁶² MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 72.

⁶³ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 123–125.

o bezpohlavní bytosti, které nemůže stihnout Ereškigalina kletba, jež zakazuje každému muži či ženě, aby se byť jen pokusil zachránit Inannu z jejího království zemřelých.⁶⁴

Enki dal *kurgarrúovi* chléb života a *galaturrovi* vodu života a vyslal je Inannu zachránit, taktéž dal tvorům pokyny, díky nimž budou moci vyvést Inannu zpět. *Kurgarrú* a *galaturru* nakonec pokropí Inannu „vodou a potravou života“ a bohyně se probouzí k životu. Nicméně nyní je nutné, aby byla za Inannu poskytnuta náhrada, bez níž není možné, aby setrvala ve světě živých. Kdyby snad chtěla Inanna utéci, jako doprovod jí byli dáni démoni, kteří mají zaručit, že se tak nestane, a také dohlédnou na výběr náhradníka.⁶⁵

270 *„I dali jim ubité tělo, jež na hřebu viselo.*

Jeden dal Inanně života chléb, druhý ji pokropil živou vodou

a Inanna povstala.

Když se už z podsvětí chystala vyjít,

tu zadrželi ji Anunnakové řkouce:

275 *„Kdopak kdy z podsvětí nedotčen vyšel?!*

Jestliže Inanna chce odtud odejít,

necht' nám dá za sebe náhradu!“

Inanna vyšla z podsvětí

a démoni jak jehla malí

280 *a démoni jak rákos... velcí*

po jejím boku se drželi.⁶⁶

Společně pátrají po kraji, až dospějí do Kullabu, kde vládne Dumuzi, Inannin manžel, a protože se nezdá býti nikterak zdrcen Inanniným zmizením, ba naopak je nalezen v dobrém rozmaru, Inanna ho bez ostychu poskytuje démonům jako svou podsvětní náhradu. Dumuzi se pak snaží zachránit modlitbou k bohu Utuovi (akkadskému Šamašovi, bohu slunce), i přesto je ve výsledku zavlčen do říše mrtvých, zatímco Inannu zaplavuje pocit zadostiučinění.⁶⁷

Akkadská verze tohoto mýtu, tedy „Sestup Išтары do podsvětí“, se dochovala v ninivské Aššurbanipalově knihovně, kde byly nalezeny dva opisy ze 7. st. př. n. l. Tato skladba je rovněž doložena z tabulek v Aššuru, jejichž datace sahá až do konce 2. tisíciletí př.

⁶⁴ OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 204.

⁶⁵ KRAMER, S. N. *Mytologie starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 91.

⁶⁶ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 76.

⁶⁷ KRAMER, S. N. *Mytologie starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 91–92.

n. 1.⁶⁸ Skladba je oproti sumerské o značnou část kratší a není tolik popisná. Další velmi fragmentární opis byl nalezen v Aššuru a pochází z doby stredoasyrské, avšak pro své velké poničení nelze příliš využít jeho text, jelikož se jedná o úvodní část, v níž se Ištar rozhodla jít do podsvětí.⁶⁹

Skladba začíná popisem podsvětí:

„ Do Kurnugia, Země [bez návratu,]

Ištar, dcera Sínova, rozhodla [se jít.]

(...)

- 5 *do domu, kam vstupuje se, (leč odtud) se nevychází,*
na cestu z níž návratu není,
do domu, kde všichni, kdo vejdou, svět[la] jsou zbaveni,
kde prach nuznou je jim stravou a hlí[na] pokrmem.
Světlo nezří, v temnotě byd[lí,]
- 10 *jak ptáci se v oděv ze křídel halí.*
Na dveřích i na závoře prach se ukládá. ...⁷⁰

Ištar pak oslovuje vrátného a zcela bez jakékoliv pokory mu vyhrožuje, že pokud ji nepustí dovnitř, dveře rozbije a vyvede ven mrtvé, aby pohltili živé. V akkadské verzi nemá vrátný jméno, je oslovován pouze svou funkcí, kterou v podsvětí plní. V sumerské verzi je Neti dokonce titulován jako „nejvyšší vrátný“, avšak tato skladba podobnou titulaturu pozbývá. Vrátný Ištar uklidňuje, ale předtím, než ji vpustí, jde oznámit Ištarin příchod královně Ereškigal. Ereškigal komentuje příchod své sestry s podivem, snaží se odhadnout její záměr. Královna podsvětí líčí svůj úděl jako sled smutných dnů plných splínu, v nichž oplakává zemřelé, je nucena jíst hlínu místo chleba a pít kalnou vodu s Anunnaky místo chleba. Přesto přikazuje vrátnému, aby její sestru do říše stínů vpustil, ale aby s ní jednal „podle prastarých řádů“, tedy aby byla pokořena a přivedena nahá a shrbená před Ereškigalin trůn.⁷¹

Vrátný Ištar pustil, ale u každé ze sedmi bran, podle Ereškigaliných příkazů, sňal

⁶⁸ McCALL, H. *Mesopotamian Myths*. University of Texas Press, Austin, 1990. Str. 18-19.

⁶⁹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 128–129 a 134.

⁷⁰ Tamtéž. Str. 129.

⁷¹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 130.

z pyšné bohyně vždy část z jejích šperků a oděvu. Nejprve korunu, pak náušnice, náhrdelník, jehlice z ňader, z boků pás z porodních kamenů, náramky z rukou a nohou a nakonec slavnostní oděv.⁷² Poté, co absolvovala Ištar tuto potupnou cestu sedmi branami, ocitá se tváří v tvář před sestrou, přesně tak, jak si to Ereškigal přála: pokořená, nahá, na kolenou.⁷³ Ereškigal pak přikazuje svému poslu, Namtarovi, aby na její pyšnou sestru seslal různé nemoci, např. nemoc srdce, nemoc očí, nemoc hlavy atd.⁷⁴ Namtar, podle příkazů, sesílá na bohyni veškeré choroby, které způsobí (mimo Ištařiny smrti), že je zamezeno veškerému rozmnožování především nahoře na zemi. Žádná zvířata ani lidé nadále nepodléhají sexuálnímu pudu,⁷⁵ což by, pokud by se situace nevyřešila, způsobilo vymírání jednotlivých zvířat a samozřejmě i celého lidstva.

Právě kvůli tomu, že se zvířata i lidé přestali rozmnožovat, stvořil Ea bytost, která má Ištar zachránit. Zde nevystupuje postava Ninšubur, přimlouvající se za Ištar, aby byla zachráněna. Iniciativa záchrany vychází od Papsukkala, který slouží bohům jako jejich posel, a vydává se prosit Eu o pomoc. Bůh vytvořil postavu jménem Asúšu-namir, jehož úkol byl stejný jako sumerských bytostí *kurgarrúa* a *galaturrua*, tedy oživit Ištar a vyvést ji zpět na zemský povrch. Postava Asúšu-namira zde plní zvláštní úlohu, sice má vyvést Ištar z podsvětí, ale nepožádá Ereškigal o vydání její sestry. Jediné, po čem touží, je měch, aby se mohl napít vody, načež královna podsvětí reaguje tak, že se „hryzne do prstu“ a prokleje ho nepříznivým osudem, kdy se bude živit odpadky, pít ze stok a bude bit různými lidmi. Ereškigal ihned vydává Namtarovi příkaz, aby vyvedl sbor Anunnaků a Ištar pokropil vodou života.⁷⁶

Namtar bohyni v každé ze sedmi bran postupně vrací její šat, šperky a ostatní ozdoby, načež u poslední ji dává zpět na hlavu korunu a chce po Ištaře výkupné. Jestliže nebude platba poskytnuta, bude muset být bohyně navrácena do podsvětí. Skladba se dále zmiňuje o Dumuzim a jeho sestře Belili, která prosí, aby jí bratra neodváděli,⁷⁷ což má zřejmě reflektovat, že oním výkupným je patrně náhrada, kterou je zde, stejně jako v sumerské verzi, Dumuzi.

---

⁷² Tamtéž. Str. 133.

⁷³ KRAMER, S. N. *Mytologie Starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 91.

⁷⁴ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 130–131.

⁷⁵ OPPENHEIM, A. L. *Starověká Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 204.

⁷⁶ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 132–133.

⁷⁷ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 133.

Sumerský mýtus se od akkadského pojetí v některých momentech lehce, nebo naopak zásadně liší. Kupříkladu v momentě, kdy se Inanna ocitá u první z bran a vede zde dialog o tom, proč přichází, akkadská Ištar se v téže chvíli arogantně a zuřivě dožaduje vstupu. Rozpor nastává hned v další fázi příběhu, zatímco v „Inannině sestupu“ je zachyceno usednutí bohyně na sestřin trůn, v akkadské skladbě není tento okamžik popsán vůbec. O to větší se pak zdá Inannina vina, když nerespektuje řády ustavené už při stvoření světa a nectí Ereškigalinu sféru moci. Mýty se rozcházejí i v dalším detailu, a to v zachránci, který prosí bohy o pomoc. Ve starší skladbě se jedná o postavu Ninšubury, jíž Inanna pověřuje ještě před sestupem do podsvětí, aby za ni u božstev orodovala, pokud se do stanoveného času nevrátí. V případě akkadských opisů se této role zhošťuje Papsukkal, který tak ale nečiní na rozkaz Ištary, jak tomu bylo v případě Ninšubury.⁷⁸

Zatímco v sumerské verzi jsou Anunnakové více činní a zasahují do děje tím, že Inannu usmrtí, zde se tohoto úkolu zhošťuje Ereškigalin rádce Namtar. Shromáždění Anunnaků je v akkadském opisu jen přizváno, aby usedlo na zlaté trůny, ale dále se o nich skladba nezmiňuje. Zřejmě bylo vhodné je v akkadském mýtu zmínit a vyjádřit tak potřebnou úctu, avšak moc této podsvětní justice již zřejmě nebyla vnímána tak silně jako v dobách minulých.

Anunnakové se opět objevují až v momentě, kdy žádají po Inanně náhradu za to, že bude moci opustit říši zemřelých, podobně tak žádá výkupné po Ištaře Namtar, jehož postava se zdá být v akkadském mýtu mnohem důležitější než celé shromáždění Anunnaků. Můžeme se pouze domnívat, že ono výkupné je právě tato náhrada, jež má být „splacena“, aby se Ištar nemusela opět setkat s Ereškigal v jejím lazuritovém paláci.

Posledním zásadním rozdílem v mýtech je doprovod bohyně zpět na zem. V sumerské verzi jsou jejími dohlížiteli (spíše než průvodci) démoni *galla* pátrající po náhradníkovi. V akkadské se pak jedná o bytost se jménem Asúšu-namir, jenž je Ereškigalou proklet za to, že Ištar přišel zachránit.

---

⁷⁸ KATZ, D. *Inanna's Descent and Undressing the Dead as a Divine Law*. Leiden, 1995. Str. 8–9.

3.6. Nergal a Ereškigal

Tento mýtus pojednávající o roztržce nad vládou v podsvětí mezi Nergalem a Ereškigal byl dochován ve dvou verzích. Starší, středobabylonský opis byl objeven v rozsáhlé knihovně Tell el-Amarny v Egyptě, a o přibližně 700 let mladší následně v Sultantepe, v soukromé knihovně jistého kněze. Nálezy ze sultantepeské knihovny bylo možné přesněji datovat v rozmezí konce 8. st. př. n. l. a konce 7. st. př. n. l. Další fragmentární opis, který je obsahově shodný s tabulkami ze Sultantepe, byl nalezen v Uruku a je datován až do 2. poloviny 1. tisíciletí př. n. l. Díky velkému časovému odstupu jednotlivých mýtů, můžeme pozorovat jisté odlišnosti. Ve středobabylonské verzi se Nergal ujímá moci poněkud neurvale a strhává Ereškigal z trůnu, naopak v mladších opisech je Nergal postižen jakýmsi druhem empatie, díky němuž si ho vládkyně podsvětí podmaní a on ji pojme za manželku spíše kvůli svému svědomí než, jako v původní verzi, kvůli nadvládě nad podsvětím. Dalším velkým rozdílem je i počet bran, kterými je možné do podsvětí projít, el-amarnská verze mluví o čtrnácti branách, zatímco sultantepeská o pouhých sedmi. A i samotný vstup Nergala do podsvětí říše je v obou verzích poněkud rozdílný.⁷⁹

Tell el-amarnský opis je o značnou část kratší, než mladší verze mýtu ze Sultantepe, jež se vyznačuje barvitějším líčením děje. Samotný obsah mýtu lze nastínit v několika větách. Vše začíná hostinou bohů, které se Ereškigal nemůže účastnit, jelikož nemůže z podsvětí odejít. Vysílá tedy za sebe na nebesa Namtara, který jí má podíl z hostiny přinést. Namtar je vřele a s úctou přijat všemi, až na jednu výjimku, což je Nergal, který ho urazí tím, že se na pozdrav na přivítanou nepostaví, tak jako ostatní. Namtar po návratu vše líčí své paní a ta, rozezlená, posílá Namtara zpět, aby jí Nergala přivedl. Podle staršího znění mýtu se Nergal s prosbou o pomoc obrací na boha Eu, který ho nejprve promění v plešatého starce, aby ho Namtar nepoznal a nemohl ho odvést k Ereškigale, ale královna podsvětí Eovu lest prohlédne a i když Namtar Nergala nepoznává, přikazuje mu starce, kterého předtím na hostině neviděl, předvést před její trůn. Nergal opět potřebuje pomoci, a tak mu Ea poskytne na ochranu čtrnáct démonů. Tyto tvory Nergal umisťuje do každé ze čtrnácti bran podsvětí a vstupuje do Ereškigalina paláce a královnu říše mrtvých hrubě sesadí z trůnu a chce jí zabít, avšak ona ho v slzách přesvědčí, aby jí pojal za manželku a vládl po jejím boku říši zemřelých. Nergal nakonec nabídku přijímá, čímž se stává vládcem podsvětí.⁸⁰

---

⁷⁹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 135–140.

⁸⁰ KRAMER, S. N. *Mytologie starověku*. Orbis, Praha, 1977. Str. 105.

V této verzi nalezneme také jmenný seznam démonů, kteří jsou Nergalem rozestavěni u podsvětních bran. Naneštěstí jsou první jména démonů poškozena, proto skladba začíná až u brány třetí.

(...)

r2 „[...] u třetí, Blýskavice u čtvrté,
[Po]chopa(?) u páté, Čihaře u šesté, Honáka
[u] sedmé, Větrníka u osmé, Padoucnici
r5 u deváté, Závrať u desáté, Zhroucení
u jedenácté, Náměsíčnost u dvanácté,
Horečku u třinácté, Vyrážku u čtrnácté
brány na postrach umístil. (...) ⁸¹

S nadsázkou můžeme říci, že po tomto úryvku následuje boj o podsvětní trůn, poněvadž Nergal chytí Ereškigal za vlasy a strhne ji z trůnu k zemi s úmyslem utít jí hlavu. Ereškigal začne prosit o milost a nabídne Nergalovi jak svou ruku, tak celé své temné království. Nabízí mu de facto partnerství, v němž spolu budou vládnout v podsvětí. Nergal jí setře slzy z tváří, vezme ji do náručí a políbí ji. ⁸²

Text je všeobecně lépe srozumitelný, než jak je tomu v případě delšího opisu, jehož některé části jsou zcela nejasné, a to nejen z důvodu fragmentarity některých jeho řádků. Kupříkladu ve II. tabulce Ea říká Nergalovi, aby šel do lesa *mésu* (zřejmě druh stromu), zde pokácel příslušný strom a vyrobil z něj trůn. Nergal však místo drahých kovů a kamenů trůn zdobí pouze barvami, aby napodobil jeho původně zamýšlené kvality. Nicméně důvod jeho konání zůstává nejasný, jelikož v následujících pasážích již o trůnu není ani zmínka a text pokračuje Eovými radami týkajícími se pobytu v podsvětí. ⁸³

Opisy ze Sultantepe a Uruku jsou shodné a o značnou část delší, než mýtus dochovaný v Tell el-Amarně. V tomto případě mýtus začíná opět nebeskou hostinou, ale sám nejvyšší bůh Anu přikazuje poslu Kakovi, aby nabídl Ereškigal její podíl na hostině. Kaka sestoupí po nebeském žebříku až před bránu podsvětí. Vrátný mu dovoluje projít všech, tentokrát sedm bran, po nichž se Kaka ocitá na širokém nádvoří, kde pokleká před Ereškigal a doručuje jí vzkaz, aby vyslala posla pro svůj podíl. Ereškigal, po nutné výměně zdvořilostních frází,

⁸¹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 139.

⁸² Tamtéž. Str. 137–140.

⁸³ Tamtéž. Str. 144.

pověřuje tímto úkolem Namtara. Namtar je na nebesích uražen Nergalem stejným způsobem jako v předchozí verzi mýtu. Nergal se cítí být zahanben vlastním chováním a rozhodne se vydat se za Ereškigal. Ea mu na cestu dává následující rady, které se musí dodržet, aby se mohl dotyčný vrátit z podsvětí:

II. (...)

37 „Poutníče, ty se chceš na cestu vydat.

Všechny pokyny, [které ti dám,] k srdci [si vezmi!]

Až ti trůn přinesou,

40 *nechod' blíž a nesedej si na něj!*

Až ti kuchař chleby přinese, nechod' blíž a jeho chleby nejez!

Až ti řezník maso přinese, nechod' blíž a jeho maso nejez!

Až ti sládek pivo přinese, nechod' blíž a pivo jeho nepij!

Až ti vodu na umytí nohou přinesou, nechod' blíž a [nohy] si nemyj!

45 *Až ona (Ereškigal) do lázně vstoupí,*

oděv [...] ... si oblékne,

... tělo své ti odhalí,

ty po způsobu muže a ženy ne[...!]"⁸⁴

Dále je líčeno, jak Namtar vypovídá Ereškigal o tom, kdo přišel k její bráně a chce vstoupit dovnitř. Ereškigal Nergalovi vstup povolí a posílá Namtara, aby toho neuctivého boha doprovodil. V této pasáži je zachycen popis průchodu sedmerem bran, z nichž každá nese jméno určité bytosti.

41 *„První branou, branou Nedua, Nergala uved,*

druhou branou, branou Kišara, Nergala uved,

třetí branou, branou Endašurimmy, Nergala uved,

čtvrtou branou, branou Enurully, Nergala uved,

45 *pátou branou, branou Endukugy, Nergala uved,*

šestou branou, branou Endušuby, Nergala uved,

sedmou branou, branou Ennugigia, Nergala uved.

Ten vstoupil do rozlehlého jejího dvora,

---

⁸⁴ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 144–145.

poklekl a zemi políbil před ní. ⁸⁵

Nergal uposlechl příkazů Ey a nic v podsvětí nejedl ani nepil. Dokázal odolat všemu kromě svodů samotné Ereškigal, která před Nergalem ukazovala své půvaby v koupeli a pod průhledným oděvem. Načež skladba pokračuje Nergalovým (v této části je Nergal nazýván jako Erra) milostným vzplanutím, kdy s ním Ereškigal ulehá na lože, v němž spolu stráví šest dní, avšak sedmého dne Nergal královnu podsvětí opouští a vydává se zpět na nebesa, aby unikl Ereškigal. Zhrzená paní temnot je opět Nergalem potupena a posílá na nebesa svého posla Namtara, aby tam vyřídil vzkaz Anovi, Enlilovi a Eovi, že se cítí být pošpiněna nemanželským stykem a přikazuje Nergalovi, aby se vrátil do podsvětí. Ereškigal také po Namtarovi vzkázala, že pokud jí bohové nehodlají Nergala vydat, vyvede ze své říše všechny mrtvé, „aby pojedli živé“. Tímto počinem by způsobila obrovský úbytek na životech a podle jejích slov by zemřelí překonali počet živých. Namtar vyřídil vzkaz a nebeští bohové mu řekli, ať ukáže na toho boha, který Ereškigal zneuctil, a toho si může odvést s sebou zpět do podsvětí. Namtar je ovšem, stejně jako ve verzi z Tell el-Amarny, obelhán Nergalovou změněnou podobou v šilhavého, plešatého starce a vrací se za svou paní s prázdnou. Ereškigal se rovněž nenechá obelstít, a tak mu říká, aby přivedl tohoto boha k ní, že se jedná o Nergala, kterému se touží pomstít smrtí, a Namtar se opět vydává na cestu po nebeském žebříku. ⁸⁶

V následujícím textu VI. tabulky Ea dává na cestu Nergalovi pravděpodobně nějaké předměty, ale kvůli velkému poničení víme pouze to, že Nergal s sebou něco do podsvětí nese a pak to zanechává u jednotlivých bran do podsvětí, jelikož mu to Namtar nedovoluje vzítí dovnitř. Nergal nakonec dospěje až k Ereškigal, s níž se obejmě a opět s ní ulehne na lože na celých sedm dnů. Osmý den Anu na nebesích řekne svému poslu, Kakovi:

*„Kako, do země bez návratu poslat tě chci,
45 K Ereškigale, své dceři, jež v Irkalle bydlí,
abys jí řekl: - Bůh, jehož jsem ti poslal,
věčné dny u tebe dlí.
On již nebydlí v horním světě,
on sídlí teď v světě dolním.* ⁸⁷

⁸⁵ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 247.

⁸⁶ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 144–149.

⁸⁷ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 253.

3.7. Podsvětní vize asyrského prince

Následující skladba pojednává o asyrském korunním princí jménem Kummá, jemuž se zdál sen, v němž navštívil podsvětí a jal se popsat, co v něm viděl a zažil. V knize Jiřího Proseckého, „Slova do hlíny vepsaná“, lze tento text najít pod názvem Kummova podsvětní vize, ale není zde zaznamenán celý mýtus, z důvodu jeho značné fragmentarity, zvláště pak v úvodní části.

Tabulka s „Podsvětní vizí asyrského prince“ byla nalezena v Aššuru, někdejším hlavním městě Asyrské říše, a datuje se do poloviny 7. st. př. n. l. Není zcela vyloučeno, že princ Kummá je ve skutečnosti Aššurbanipal, král Asýrie v letech 668–627 př. n. l. Jedná se o jakési doporučení, aby se choval příkladněji než jeho předci, čímž si zaručí lepší místo v podsvětní říši.⁸⁸

(...)

35 *„Ereškigal se zjevila ve snu uprostřed noci a řekla mu: „Nabídl jsi mi dar; nech mě tedy vyslechnout tvé modlitby, abych mohla splnit, po čem toužíš (...).“*

(...)

37 *Kummá procitl, truchlil jako holubice, a plakal „[...] má země, můj původ [...],“ řekl znovu a znovu proklel sen.*

[Opět] pozvedl ruce a modlil se k Ereškigal, [jeho] slzy stékaly před Nergalem, králem [širokého] podsvětí, jejím manželem:

(...)

r1 *Kummá ulehl k spánku a měl noční vidění. V jeho snu: Byl jsem v zajetí ..., domu [...]. Viděl jsem jeho děsivý zjev [.....].*

Viděl jsem Namtara, vezíra podsvětí, který vytváří znamení na vnitřnostech: před ním stál muž a on držel jeho vlas v levé ruce, zatímco v pravé dýku [...].

Namtartu, jeho žena, měla hlavu cheruba, ale paže a nohy lidské. Smrt měla hlavu draka, její paže byly lidské, její nohy [...].

Zlý šédu měl lidskou hlavu a paže, byl korunován tiárou a nohy měl orlí.

Levým chodidlem šlapal po krokodýlovi. Alluchappu měl hlavu lva a jeho čtyři ruce a nohy byly (jako) ty lidské.

---

⁸⁸ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 156–157.

- r5 *Přísluhovač zla s ptačí hlavou, jehož křídla byla roztažená a on létal sem a tam: (jeho) paže a nohy byly lidské. Chumut-tabal, podsvětní převozník, měl hlavu ptáka Anzú a jeho čtyři ruce a nohy [...].*
Duch zesnulého měl býčí hlavu, jeho čtyři ruce a nohy byly (jako) ty, co mají lidé. Zlý duch (démon utukku) měl hlavu lva, (jeho) ruce a nohy byly takové, jako ptáka Anzú. Šulak byl lev, neustále stojící na zadních nohách
Kletba měla hlavu kozy, (její) ruce a nohy byly lidské. Nedu, vrátný podsvětí, měl lví hlavu a lidské ruce, jeho nohy byly ptačí. Absolutní zlo mělo dvě hlavy, jedna byla lví a druhá [...].
[Much]rá měl tři nohy, dvě přední byly ptačí, zadní byla býčí. Měl strašlivý a zářící lesk. Dva bohové, jejichž jména neznám, jeden měl hlavu, ruce i nohy jako pták Anzú, ve své levici [...].
Ten druhý měl hlavu člověka, na níž se skvěla koruna, v pravé ruce kyj, levou ruku před sebou ... Celkově tam bylo patnáct bohů, viděl jsem je a uctil [je] modlitbou.
 (...)
- r11 *Pozvedl jsem oči (a viděl jsem) statečného Nergala, sedícího na královském trůnu v krásném hávu a s královskou korunou; v obou rukách držel dva ponuré kyje, každý se dvěma ... hlavami.*
... v záři blesků v ... jeho rukách, Anunnakové, velcí bohové, poklekli po jeho pravici a levici [...].
Podsvětí je plné hrůz; mocné ticho se rozprostřelo před korunním princem [...].
Popadl mě za vlasy a přitáhl mě k sobě.
Podíval jsem se na něj a kosti mé se zachvěly! Přemohl mě jeho hněvivě vyhlížející zjev, políbil jsem nohy jeho velkému božství a poklekl. Vstal jsem, zatímco se na mě díval a zavrtěl hlavou.
 ...
- r16 *Išum, jeho rádce a přímluvce, jenž zachraňuje životy a miluje pravdu, hovoří takto: „Nezabíjej tohoto muže, králi širého podsvětí!*
[Nech ho jít, aby] lidé všech zemí vždy naslouchali tvému uctívání.“

*Učinil srdce všemocného, všemohoucího, jenž svazuje zlo, tak klidné jako čistou vodu ze studny. ...*⁸⁹

Nergal byl rozezlen na Kummu, jelikož urazil jeho paní, královnu podsvětí, Ereškigal tím, že prokrel sen, který mu zjevila. Nicméně slova jeho rádce ho obměkčila a on nechal Kummu, aby se vrátil na vrchní svět, kde mohl hlásat úctu k velkému Nergalovi po širém světě. Ve skladbě je zmíněn ještě Bibbu, řezník podsvětí, co však dělal v říši mrtvých a jaká byla náplň jeho práce, se z mýtu nedozvíme. Další postavou je vrátný, Lugalsula, jenž má doprovodit Kummu ven z podsvětí. Dále se v mýtu hovoří o tom, že pokud bude následována vůle bohů, osud země a jejích obyvatel bude vstřícný. Avšak běda těm, kteří by se snad chtěli vzbouřit proti bohům. Kumma se poté probouzí a podle slibu chválí po své zemi Nergala a Ereškigal a sám sobě zakazuje ještě někdy použít jakoukoliv kletbu.⁹⁰

V této báji si můžeme povšimnout jasné charakteristiky, která již byla zmíněna výše, a to, že bohové a démoni měli jak podobu lidskou, tak často i smíšenou s různými zvířaty. Jejich účel byl jasný, co nejvíce děsit a znepríjemňovat existenci v podsvětí. Nelze se však vyhnout jisté hierarchizaci. Jak si můžeme povšimnout, i v podsvětí nalzáme různé funkce, které známe z pozemského života, ať už je to kat, či rádce, mezopotámský člověk se nemohl ubránit racionalizaci i tak fantaskního světa jako je podsvětí. Každý člověk potřebuje tam, kam jeho vědomosti nesahají, vyplnit prázdnotu čímsi, co by mu dávalo smysl. Proto je pravděpodobné, že starověcí lidé, ve snaze pochopit posmrtný život, vybudovali říši mrtvých na bázi toho, co znali z každodenního života: král, služebnictvo, úředníci, dobří a špatní lidé.

„Podsvětní vize asyrského prince“ by mohla s nadsázkou být označena za průvodce po podsvětních bytostech, a to díky svému unikátnímu popisu zdejších obyvatel. Ale právě pro svou jedinečnost a vznik pozdějšího data nemůžeme tento mýtus označit za běžně rozšířený předobraz podsvětí.⁹¹

---

⁸⁹ LIVINGSTONE, A. *The Underworld Vision of an Assyrian Prince*. (ZA 43 1). SAA 03 032. In: RADNER, K. ed. *State Archives of Assyria Online* [online]. Philadelphia: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus, 2014. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/saao/corpus> [14. 3. 2017].

⁹⁰ Tamtéž. Řádky r8–r35.

⁹¹ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 50.

3.8. Další skladby týkající se podsvětí

3.8.1. Ningišzida a podsvětí

První skladbou, v níž se tato postava objevuje, je sumerský mýtus s názvem „Ningišzidova cesta do podsvětí“, který vypráví příběh o Ningišzidově smrti a pouti do říše zesnulých, při níž ho chce doprovodit jeho sestra, jelikož je z jeho ztráty velmi nešťastná. Bratr jí líčí, jak podsvětí vypadá, čímž se jí snaží od cesty odradit.

Řekou podsvětí neproudí žádná voda, její vodu není radno pít, půjdeš tedy dál?

Na polích v podsvětí neroste žádné obilí, nemele se z něj mouka, půjdeš tedy dál?

Ovce v podsvětí nenesou žádnou vlnu, šat z ní není tkán, půjdeš tedy dál?⁹²

V tomto úryvku je skvěle doloženo, že v podsvětí se zdejšími obyvatelům nedostává vody, potravin ani oblečení, čímž je vylíčeno kruté prostředí, které zde vládne.⁹³

Další skladbou hovořící o tomto bohovi jest „Ereškigal a Ningišzida“, což je akkadský text, datovaný do cca 19. st. př. n. l. a nalezený v Uru. Tabulka je značně poškozená, ale lze z ní rekonstruovat alespoň částečně děj: Ningišzidu stáhl do podsvětí jeden z démonů sloužící Errovi (ztotožněn s Nergalem)⁹⁴.

7   *„Ningišzido, králi korunovaný,
zabiják nemilosrdný odnesl te[be.]*

Tam, kde nikdo ušetřen není,

10   *velicí bohové v tichosti sedí.*

*Anunna, bohové země, králové korunovaní, v prachu usychají. (...)*⁹⁵

Po jeho nuceném odchodu ze světa živých se za něj přimlouvá jeho matka Ninsiskurra (Ningirida) prosící o záchranu svého syna. Ninsiskurra se snaží vyplatit svého syna stříbrem, což se jí nakonec zřejmě podaří, poněvadž Ningišzidovi je povoleno podsvětí opustit, avšak

---

⁹² KATZ, D. *The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources*. CDL Press, Maryland, 2003. ISBN 978188305772. Str. 219.

⁹³ Tamtéž. Str. 219.

⁹⁴ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.1. Bohové, Nergal.

⁹⁵ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 159–161.

odchází s očima zalitýma červenými slzami.⁹⁶ Kvůli fragmentárnímu stavu skladby není možné sdělit ucelený děj, avšak podle Ningišzidova pláče lze soudit, že místo něj byla taktěž, jako v „Sestupu Inanny do podsvětí“⁹⁷, požadována náhrada a jeho matka mohla být tou obětí, která zůstala v říši mrtvých místo něj.

3.8.2. „Chci chválit Pána moudrosti“

Tato skladba se žánrem řadí k mudroslovné literatuře, ale i přesto se zde dají nalézt odkazy na podsvětí. Jedná se o text, v němž mluvčí hovoří o své nadcházející smrti, avšak prosí o své vyléčení a záchranu bohy. Ve své promluvě lituje, že nevzdával dostatečné oběti a řádně neplnil požadavky božstev.⁹⁸

39 Ten, kdo žil včera, zemřel dnes:

Neprodleně se stane sklíčeným a v okamžení je zdrcen.

V jednu chvíli zpívá veselou píseň a v mžiku naříká truchlivě.⁹⁹

Pak se ve skladbě hovoří o podsvětí jako o místě, kam chodí mrtví zarmoucení a stěžují si na svůj úděl smrtelníků. Text také popisuje bytosti jako *Zlý duch* či *Bolest hlavy* jako personifikované demony, žijící v podsvětí, kteří mohou z říše mrtvých vycházet ven. Mluvčí pak prosí boha Marduka, aby ho uchránil před řekou Chubur, vedoucí do podsvětí. Říše mrtvých může být v tomto kontextu chápána i jako metafora pro vážnou nemoc či samotnou smrt, před níž chce být dotyčný Mardukem zachráněn.¹⁰⁰ Nemoc byla chápána

---

⁹⁶ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 159–161.

⁹⁷ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.5. Sestup Inanny/Ištary do podsvětí.

⁹⁸ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 50.

⁹⁹ PFEIFFER, R. H. *I Will Praise the Lord of Wisdom*. In: PRITCHARD, J. (eds.). *The Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. Princeton University Press, New Jersey, 1955. Str. 435. Tabulka II.

¹⁰⁰ LAMBERT, W. G. *I Will Praise the Lord of Wisdom*. In: PRITCHARD, J. (eds.). *The Ancient Near East: Supplementary texts and pictures Relating to the Old Testament*. Princeton University Press, New Jersey, 1969. Tabulka IV. Řádky 4–7.

jako boží trest za jejich urážku, a proto se umírající snažil zachránit tím, že žádal bohy o uzdravení a odpuštění. Jen díky tomu se mu mohla vyhnout předčasná smrt.¹⁰¹

Text je poučného rázu a z jeho přečtení by si měl člověk odnést zvláště to, že bohové mají být chováni v náležitě úctě a že jejich znevažování či přímo urážení vede k jisté smrti. Lidé se mohou závažné nemoci a předčasného skonu vyvarovat plněním vůle bohů a vzdáváním jim příslušných obětí.

3.8.3. Zaklínání

Mezi literaturu obsahující zmínky o mezopotámském podsvětí patří i různá zaklínání, jejichž funkcí bylo zamezit působení zlých sil a jejich původce zahnat zpět do podsvětí. Jelikož se věřilo, že neštěstí, nemoci a další nepříjemnosti způsobují čarodějnice a démoni, dochovala se různá zaklínání právě proti nim.

První z vybraných zaklínání nese název „Zlé oko“. Právě upřeným a škodolibě míněným pohledem totiž čarodějnice mohly uřknout svou oběť a vystavit ji tak svému špatnému vlivu. V tomto zaklínání se hovoří o tom, že daná osoba, která seslala kletbu, byla poškozenými označena za viníka a bylo jí přiřčeno, že se provinila z následujícího: zničila dům jistému muži a zanechala ho v troskách, vzala mu býka ze stáje a ovci od napajedla. Popadla modlíciho se muže a chopila se malého dítěte z klína chůvy.

17–19 Toto zaklínání není mé, náleží Eovi, pánovi zaklínání.

20–24 Jsi držen přísahou Ana a Antum, Lachmum a Dúrum, podsvětí a jeho vodních toků:
„Nebudeš se moci vrátit!“ „Nebudeš ji schopná chytit!“¹⁰²

Vyslovením správné zaklínací formule bylo těm, kdož sesílají kletby, zamezeno, aby tak činili dále. Staří Mezopotámci doufali, že slovy „nebudeš se moci vrátit!“, bude kletbám učiněna přítrž a oni budou moci žít nadále spokojený život bez zle myšlených kouzel.

Dalším rozšířeným druhem zaklínání je ochrana proti nemocem. Ve starověku lidé považovali nemoci za jistou formu trestu seslaného bohy za nějaké provinění. Vykonavateli

---

¹⁰¹ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature* [online]. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 51.

¹⁰² WASSERMAN, N. Incantations: Evil eye. SEAL number 5.2.4.1. AoF 35 (kt 94/k 520). In: STRECK, M. P.; WASSERMAN, N. *Sources of Early Akkadian Literature* [online]. Leipzig a Jerusalem, 2005–. Dostupné z: <http://www.seal.uni-leipzig.de/> [cit. 15. 4. 2017].

těchto potrestání pak byli různí démoni, jejichž úkolem bylo uvrhnout na člověka určitou chorobu.

Jako příklad tohoto druhu zaklínání bylo zvoleno takové, kde vystupuje démonka Lamaštu,¹⁰³ která byla jednou z nejobávanějších zlých bytostí na tomto území.

- 1 Dovol mi, abych na tebe použil kouzlo, jež vyhání všechny nemoci,
(...) Nechť nad tebou Ea vyřkne život-propůjčující formuli,
(...) Ningirimma, paní zaklínání, má kouzlo: Nemocný vstává s jejím zaklínáním, už
více nenaříká. (...)
- 10–11 Stejně jako vraždící žluč, Lamaštu, únoskyně, pes pokouše, ale zubem lidským – ať
Annunítu podupe ji se svým zaklínáním.¹⁰⁴

Zaklínání pokračuje výčtem bohů, ke kterým by se nemocný měl modlit a uctívat je, aby se nad ním slitovali a nechali jeho nemoc odejít a opět mu dovolili uzdravit se.

- 18 Kéž pán Apsú, nejčistší z božských vymítačů, na tebe použije zařikání, které nelze
zlomit.
Nechť hned sdělí tvé utrpení širému podsvětí.
Vyřknu nad tebou zaklínání a odvedu od tebe všechna onemocnění.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.3. Démonické bytosti.

¹⁰⁴ WASSERMAN, N. Incantations: Diseases (various). SEAL number 5.1.5.1. CT 42, 32. In: In: STRECK, M. P.; WASSERMAN, N. *Sources of Early Akkadian Literature* [online]. Leipzig a Jerusalem, 2005–. Dostupné z: <http://www.seal.uni-leipzig.de/> [cit. 15. 4. 2017].

¹⁰⁵ WASSERMAN, N. Incantations: Diseases (various). SEAL number 5.1.5.1. CT 42, 32. In: In: STRECK, M. P.; WASSERMAN, N. *Sources of Early Akkadian Literature* [online]. Leipzig a Jerusalem, 2005–. Dostupné z: <http://www.seal.uni-leipzig.de/> [cit. 15. 4. 2017].

4. Podoba podsvětí

Již při čtení jednotlivých mýtů jsem se setkala s mnoha odlišnostmi, které mě jen utvrdily v tom, že nelze složit pouze jeden obraz podsvětní říše. Nelze totiž záměrně opomíjet jednotlivé poznatky, či si je zkoušet odůvodnit vlastními názory. Všechna fakta je nutné shromáždit a dospět tedy k závěru, že vývoj (a samozřejmě také odlišnosti v lokálních tradicích) se nemohl vyhnout ani samotnému podsvětí, do něhož se jednoduše promítly různé představy lidstva napříč staletími. Dnes už nezjistíme celistvou představu, jakou měli o posmrtném životě. Můžeme si však být zcela jistí, že pokud by mezopotámská civilizace a její kultura nezanikly v propadlišti dějin, podsvětí by potkal další vývoj, který by ho mohl přetvořit až k nepoznání.

4.1. Názvy podsvětí

Ve třetí kapitole bylo hojně využíváno různých přídomků pro podsvětí. Jedná se však o překlady, anebo vhodné názvy, pro nás pochopitelné jako ekvivalent slova podsvětí. V této podkapitole je však zcela na místě věnovat se těm názvům, které jsou zachyceny přímo na hliněných tabulkách, aby nám mohly lépe podhalit náhled na představy o podsvětí. Pojmenování určitého místa, zvláště pak takto důležitého, v sobě nese i určité duševní rozpoložení lidí – např. úctu, strach, zalíbení apod. Proto je zajisté nutné do této části práce zahrnout názvy podsvětí, aby bylo možné vytvořit vizi podsvětní říše co nejpřesnější.

Sumerské slovo *arali* je básnickým označením říše zemřelých, taktéž je ovšem pouští mezi městy Bad-Tibirou a Urukem, kde pastýř Dumuzi hlídal svá stáda a následně byl zabit.¹⁰⁶ Výraz *arali* by mohl být také přeložen jako „velké město“ stejně jako slovo *urugal* uvedené níže.¹⁰⁷ Akkadským ekvivalentem pro *arali* je *arallú*, taktéž označující vznosný název podsvětí, ale i kosmologickou sféru vyznačující „protějšek nebe“, dále označení příbytku mrtvých či místo, kde se zrodili démoni.¹⁰⁸

---

¹⁰⁶ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 4. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 5. 3. 2017].

¹⁰⁷ PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 316.

¹⁰⁸ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 1. A, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-07-9. Str. 226–227.

Arsatum je v akkadštině pojmenování „země pod povrchem“, říše mrtvých, podsvětí, ale může být chápán i ve významu „hrob“ či „propast“, ovšem může se také jednat o označení božských atributů. Obdobou staroakkadské formy slova *arsatum* je *ersetu*, jež je vysvětleno níže. Slovem *arsatu* je nazvána i vlhká půda, která by přeneseně mohla představovat potravu v říši mrtvých. Jako *bélet erseti* byla titulována Ereškigal, tedy jako „vládkyně podsvětí“, či s přihlédnutím k jejímu vyzývavému chování v mýtu „Nergal a Ereškigal“¹⁰⁹, jako „podsvětní milenka“.¹¹⁰

Z dalších akkadských slov pojmenovávajících podsvětí lze uvést kupříkladu *dalámu*¹¹¹, anebo *ekletu* (temnota), které je v souvislosti s říší zemřelých využíváno ve spojení *bít ekleti*, tedy jako „temný dům“, „podsvětí“. Jeho odvozeniny *ekiltu* značí „temné časy“ a *eklétu* „temná místa“.¹¹²

Eperu, *epru* či *ipiru* v akkadštině znamená „země“, „prach“, rovněž je názvem pro „písečnou bouři“. Ve slovním spojení *bít eperi* je toto slovo označením „domu prachu“, „podsvětí“ a místa, kde pobývají mrtví. Na jiné významové úrovni je *eperu* stavebním materiálem.¹¹³

Do výčtu akkadských ekvivalentů pro podsvětí jistě patří i *erébu*, které kromě slovesa znamenající vstoupit, či někoho potkat, označuje taktéž „dům“, „město“, a také již zmiňovanou říši mrtvých. *Erébu* může také mimo jiné představovat „sestup do podsvětí“ či naopak „výstup na nebesa“.¹¹⁴ Pokud bychom uvažovali pouze o významu „vstoupit“, bylo by v tomto případě *erébu* ekvivalentem sumerského *kur*, jelikož jedna z možných interpretací mu přiřítá tentýž význam.¹¹⁵ Další významy slova *kur* viz níže.

---

¹⁰⁹ Viz 3. Kapitola, podkapitola 3.6. Nergal a Ereškigal.

¹¹⁰ Heslo *arsatum*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: <http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/dosearch.php?searchkey=4198&language=id> [cit. 15. 3. 2017].

¹¹¹ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 3, D. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-09-5. Str. 47.

¹¹² Heslo *ekletu*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: <http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/dosearch.php?searchkey=4198&language=id> [cit. 15. 3. 2017].

¹¹³ Heslo *eperu*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: <http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/dosearch.php?searchkey=5169&language=id> [cit. 15. 3. 2017].

¹¹⁴ Heslo *erébu*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: <http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/dosearch.php?searchkey=9048&language=id> [cit. 16. 3. 2017].

¹¹⁵ Heslo *erébu*, TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 16. 3. 2017].

Mezi sumerská jména pro podsvětí řadíme například výraz *ganzir* (vchod do podsvětí)¹¹⁶ nebo také *gudiri*. Sumerské slovní spojení *gu₂-diri/si-a-nam-lu₂-ulu₃* má význam: místo, kde se shromažďují všichni lidé, tedy podsvětí.¹¹⁷ Z posledního zmiňovaného názvu lze vyčíst jistá vyrovnanost s lidským údělem, jehož konec je neodvratitelný. Lidé si uvědomovali svou smrtelnost a zajisté očekávali, že jejich životní pouť skončí tam, odkud se nelze navrátit.

Akkadské výrazy *girimmu* a *chilibú* jsou oba pravděpodobně spojeny se slovem *chilibána*, což je jméno podsvětí.¹¹⁸ *Girimmu* se stejně jako *chilibú* objevuje jako jméno drahého kamene. Obě slova také označují podsvětí. *Chilibú* navíc označuje „podzemní svět“.¹¹⁹

Irigal je označení jak pro podsvětí, tak pro hrob, spíše však v básnické formě projevu. Můžeme se také setkat s jinou podobou tohoto slova – *urugal*.¹²⁰ Jedná se o týž název, který je více znám jako *irkala*¹²¹ nebo jeho mladší odvozený akkadský pojem *irkallu* mající stejný význam, také se však může jednat o bohyni, jakožto personifikované podsvětí, tedy Irkallu.¹²²

V mýtech je často zmiňováno, že se někdo z božstev vydává do domu Irkally či Erkally. Následující úryvek je dochovaným fragmentem středoasyrské verze skladby „Sestup Išтары do podsvětí“, nalezené v Aššuru:

10   *„K Bohyni, velké paní [pod]světí,
k Bohyni, jež přebývá vprostřed Irkally,
k (Ereš)kigale, velké paní podsvětí,
(...)“*

---

¹¹⁶ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 21. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 5. 3. 2017].

¹¹⁷ ATTINGER, P., SALLABERGER, W. *Leipzig-Münchener Sumerische Zettelkasten* [online]. Ludwig-Maximilians-universität München. Str. 248. Dostupné z: <http://www.assyriologie.uni-muenchen.de/forschung/forschungsprojekte/sumglossar/index.html> [cit. 29. 3. 2017].

¹¹⁸ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 5, G. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-11-7. Str. 88.

¹¹⁹ Heslo *girimmu* a *hilibú*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyriophile de France. Dostupné z: http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/index_en.php [cit. 15. 3. 2017].

¹²⁰ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 33. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 29. 3. 2017].

¹²¹ ATTINGER, P., SALLABERGER, W. *Leipzig-Münchener Sumerische Zettelkasten* [online]. Ludwig-Maximilians-universität München. Str. 319. Dostupné z: <http://www.assyriologie.uni-muenchen.de/forschung/forschungsprojekte/sumglossar/index.html> [cit. 29. 3. 2017].

¹²² ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 7, I/J. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-13-3. Str. 178.

do domu Irkally, odkud se poutníci nevrátí,
15 kde světlo neozáří jeho lidské bytosti,
kde jeho mrtví jsou pokryti prachem,
na stranu (?) temnoty, (kde) hvězda nevzdejde,
(tam) dcera Sínova se rozhodla jít. ...¹²³

Text je názornou ukázkou toho, jak podsvětí vyhlíželo. Prach, padající na nebožtíky, je dokladem toho, jak bylo podsvětí vnímáno lidmi ve starověku – tedy jako suchá, spíše až vyschlá pustina, poušť, bez jakékoliv útěšné vláhy.

Ačkoliv výraz *ki* označoval především zemi, povrch či naši planetu, můžeme se setkat i s tím, že bylo *ki* využito i ve smyslu podsvětí. *Ki* však sloužilo spíše jako označení určitých geografických lokací, kupříkladu měst – *ki Lagaš* (město Lagaš).¹²⁴ Akkadským ekvivalentem pro *ki* je slovo *ersetu*. *Ersetu* je rovněž název pro Zemi, jakožto vesmírné těleso, také je tento termín označením pro suchou půdu, step i přímo pro podsvětí.¹²⁵ Rovněž se můžeme setkat s pojmy *ki-gal* či *kur-gal* – obě ve smyslu podsvětí,¹²⁶ stejně tak jako se slovním spojením „velká hora“.¹²⁷

Sumerové nazývali podsvětí mimo jiné také *kur*. Toto slovo lze přeložit jako: hora, země, východ, východní vítr a podsvětí. Akkadský ekvivalent pro *kur* je termín *šadú*, znamenající horu či pohoří, podobně jako další synonymum pro *kur*, které jest *mátu*, ve významu země.¹²⁸ *Kur* a *ersetu* se v mytologických textech používali ve smyslu „země, odkud není návratu“, ale také jako „poušť“, tedy suchá, vyschlá pustina nebo „dolní svět“.¹²⁹

---

¹²³ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 134.

¹²⁴ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 35. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 30. 3. 2017]

¹²⁵ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 4, E. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-10-9. Str. 308.

¹²⁶ ATTINGER, P., SALLABERGER, W. *Leipzig-Münchener Sumerische Zettelkasten* [online]. Ludwig-Maximilians-universität München. Str. 346 a 373. Dostupné z: <http://www.assyriologie.uni-muenchen.de/forschung/forschungsprojekte/sumglossar/index.html> [cit. 29. 3. 2017].

¹²⁷ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 38. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 30. 3. 2017].

¹²⁸ Heslo *kur*, TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 30. 3. 2017].

¹²⁹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 162.

Jméno *kur* mohlo zároveň odpovídat „cizí zemi“, „neznámé krajině“.¹³⁰ Odvozené slovo *kur(ta)e* (vystoupit z podsvětí, sestoupit z vrchoviny)¹³¹ nám poskytuje další dokreslení říše mrtvých, jelikož na podsvětí bylo pravděpodobně nahlíženo, jako na další, neprozkoumanou, cizí zemi, umístěnou kdesi, v ne blíže určeném kraji, zřejmě v nehostinné pustině, na vyschlém území s vysokou horou, nebo celým pohořím.

Časté pojmenování říše mrtvých je „země, odkud není návratu“, z čehož je na první pohled patrné, že se jedná o místo, kam je možné vstoupit pouze jedenkrát, ačkoli to podle různých mýtů ne vždy zcela platí. Říše mrtvých má být místem, kde jsme absolutně odděleni od života na zemi, od svých rodin, známých i od svých starostí. Je to vlastně definice samotné smrti – separace od života. Nebožtík si díky tomuto podsvětnímu jménu má uvědomit, že jeho cesta životem v tomto bodě končí a on již neokusí žádné z radostí pozemského bytí.¹³² *Erset la tári* je akkadským výrazem pro „zemi bez návratu“ a v mnoha představách byla umístěna v útrokách země. Ani velkým Anunnakům nebylo dovoleno svévolně opouštět podsvětí. Výjimkou byli poslové, kteří doručovali vzkazy mezi nebem a říší mrtvých. Jednalo se o nebeského Kaku a Ereškigalina oddaného služebníka Namtara, kteří oba vystupují v mýtu „Nergal a Ereškigal“, ovšem každý v jiné verzi.¹³³ Také bohyně Ištar putovala ve svém „Sestupu“ „do Kurnugia, země bez návratu“, *ana kurnugi qaqqari lá tári*, kde *Kurnugi* zastává výraz pro podsvětí.¹³⁴

Místo, kam lze vstoupit pouze jednou a nevyjítí více, je velmi dobře zachyceno v jednom z řádků „Sestupu Išтары do podsvětí“, kde se praví: „Na dveřích a závoře prach usedá“. Z tohoto jednoduchého slovního obratu lze vyčíst, že brána je zdejšími obyvatelstvem nevyužívaná, tedy, že nikdo nevychází ven.¹³⁵

Akkadské slovo *qaqqaru* označuje jak podsvětí, tak i teritorium či zemi, která je obrácená k obloze, půdu, stejně jako jeho varianta *kaqqaru* mající taktéž význam podsvětí,

---

¹³⁰ FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary*. Str. 38. *Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 30. 3. 2017].

¹³¹ ATTINGER, P., SALLABERGER, W. *Leipzig-Münchener Sumerische Zettelkasten* [online]. Ludwig-Maximilians-universität München. Str. 375. Dostupné z: <http://www.assyriologie.uni-muenchen.de/forschung/forschungsprojekte/sumglossar/index.html> [cit. 29. 3. 2017].

¹³² WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 13 a 29.

¹³³ HOROWITZ, W. *Mesopotamian Cosmic Geography*. Eisenbrauns, Winona Lake, 1998. Str. 348–362.

¹³⁴ FOSTER, B. R. *Before the Muses: An Anthology of Akkadian Literature*. Vol I. CDL Press, Maryland, 1996. Str. 367.

¹³⁵ DALLEY, S. *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and Others*. Oxford University Press, New York, 1989. Str. 155.

pozemek, planeta Země, povrch.¹³⁶ Oba tyto pojmy jsou odvozené od sumerského *gagar* (země) a ekvivalentem ke *ki*, viz výše.¹³⁷

Šaplítu v akkadštině značí „dolní část“, „vnitřek“ a rovněž „podsvětí“.¹³⁸ Slovo stejného kořene, *šaplú*, je akkadským ekvivalentem sumerského pojmu *ki* (země, podsvětí), viz výše.¹³⁹ Podobné je užití slova *šapliš*, které označuje umístění „pod povrchem“, „dole“, „v podzemí“, „v podsvětí“ nebo samostatně jako předložka „pod“, opozitum *eliš* (nad, nahore).¹⁴⁰

Je zvláštní, že představy o podsvětí jsou natolik různé, že nedokáží skloubit ani myšlenku, jak do podsvětí dospět. Má jít tedy duch zemřelého do hor? Sestoupit pod povrch země a přebrodit řeku Chubur? Nebo se má odebrat do velmi vzdálené pustiny?

Zarážející je samotný počet pojmenování pro podsvětí. Už podle těchto názvů bylo zřejmé, že posmrtný život byl velmi důležitou a zřejmě i diskutovanou otázkou mezi lidmi. Starověkému obyvatelstvu Mezopotámie pravděpodobně záleželo na místě, kde spočine jejich duch. Často se jména podsvětí točí okolo významu „země“ nebo „město“, poněvadž lidé si během staletí budovali svou vizi o podsvětí na základě toho, co znají. To znamená, že struktura podsvětí se odrážela od světa, v němž celý život žili. Proto v podsvětí nalézáme brány a paláce a různé úředníky. Proto ho pojmenovávali podobnými názvy jako město. A proto se zřejmě cítili více uchláholeni alespoň trochu povědomým prostředím, když nadešel jejich čas.

Výše uvedené názvy dokládají všelijaké představy o podobě podsvětí, které nebyly nikdy zcela sjednoceny. Co však bylo všem obrazům o říši mrtvých společné, že byla nějakým způsobem oddělena od světa živých, a že duše opustila po smrti své tělo, aby zde mohla pobývat na věčné časy.

---

¹³⁶ Heslo *qaqqaru*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/index_en.php [cit. 15. 3. 2017].

¹³⁷ Heslo *qaqqaru*, TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 17. 4. 2017].

¹³⁸ Heslo *šaplítu*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/index_en.php [cit. 15. 3. 2017].

¹³⁹ Heslo *šaplú*. TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 17. 4. 2017].

¹⁴⁰ Heslo *šapliš*, *Akkadian Dictionary* [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/index_en.php [cit. 15. 3. 2017].

4.2. Cesta do podsvětí

Autoři sumerských mýtů ve svých dílech přinášejí různá vypočtení místa posledního spočinutí duše. Pokud bychom se uchýlili ke generalizacím, existují zde dvě skupiny tvůrců mytologických skladeb. První z nich podsvětí vyobrazují jako ponuré, temné, smutné nebo až děsivé místo a promítají do skladeb svoji úzkost z nevyhnutelného konce života. Strach ze smrti je starý jako samo lidstvo a stejně tak přirozený, proto není divu, že obavy autorů jsou tolik patrné v jejich dílech. Druhou skupinou jsou ti, kteří čtenáře mýtu povzbuzují tím, že když splní určité podmínky za svého života, zaslouží si tím spokojenější posmrtnou existenci. Mezi řádky lze pak vyčíst jakési smíření se smrtí, odevzdání se osudu, jenž byl stanoven velkými bohy a člověk od něj nakonec přece jen nedokáže utéct.¹⁴¹

V podkapitole „Uspořádání světa“ je uvedeno, že v některých textech je při cestě do podsvětí nutné, aby poutník překročil řeku Chubur. Říše mrtvých byla umístována v kosmologických představách až pod sladkovodní oceán Apsú. Představy o řece Chubur tak mohou splývat s vodami oceánu a podsvětní řeka je následně nahlížena jako totožná s Apsú.¹⁴² Tento název v sumerštině označuje nejen název pro řeku nebo vodní tok, ale také může znamenat přímo samotné podsvětí.¹⁴³

Podle některých starověkých představ tato řeka oddělovala říši mrtvých od živých a svými vodami pravděpodobně obklopovala celé podsvětí, aby zdejší obyvatele držela v izolaci. V takovém pojetí duch zemřelého vstoupil do říčních vod a ty ho zanesly až do říše zemřelých.¹⁴⁴

Podsvětní řeku nám dokládá i skladba „Dumuziho sen“, v němž se za Dumuzim vypravují démoni z podsvětí, aby ho odvěkli jako náhradu do říše mrtvých.¹⁴⁵

(...)

80 *Zlo..., nenáviděné lidmi, ... říční člun!*

Ve svých rukách drží dřevo, kterým ti svážou ruce,

---

¹⁴¹ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 9 a 26.

¹⁴² BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 25, 198 a 248.

¹⁴³ KING, L. W. *The Seven Tablets of Creation: The Babylonian and Assyrian Legends Concerning the Creation of the World and of Mankind*. Kessinger Publishing, Whitefish, Montana, 2004. ISBN 978-0-7661-8935-5. Str. 95.

¹⁴⁴ FRYMER-KENSKY, T. S. *The Judicial Ordeal in the Ancient Near East*. Ann Arbor, Michigan, 1977. Str. 595-596.

¹⁴⁵ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 82–85.

*jsou vyrobeny ze dřeva a svážou ti krk tak, že žádný člověk je nerozváže!*¹⁴⁶

Také v mýtu „Podsvětní vize asyrského prince“ můžeme najít důkaz, že do podsvětí vedla řeka. Ve skladbě se totiž hovoří o převozníkovi, Chubut-tabalovi, jehož vzezření koresponduje s tónem celého mýtu a je nahlížen, stejně jako ostatní bytosti, jako polo-zvíře složené z různých částí roztodivných tvorů.

r5 (...)

*Chumut-tabal, podsvětní převozník, měl hlavu ptáka Anzú a jeho čtyři ruce a nohy [...].*¹⁴⁷

I přes velké rozdíly v představách o podsvětí nelze přehlédnout také mnoho shodných znaků. Opomineme-li počet bran, panuje soulad v tom, že podsvětí je opevněným panstvím. Tato říše je obehnána sedmi (čtrnácti) hradbami, aby neunikla žádná duše. V mýtech „Sestup Inanny do podsvětí“ a „Nergal a Ereškigal“¹⁴⁸ jsme mohli vyčíst, že oblíbenou pohružkou, která by vešla v platnost, pokud by nebyly splněny požadavky, je ta, jež varuje před vypuštěním mrtvých z podsvětí. Pokud by duše mrtvých opustily podsvětí, nastal by všudypřítomný chaos, nemoci, panika a strach. Podle slov Ereškigal:

*„Jestliže mi nepošleš toho boha,
25 pak podle řádu Erkally a velké země
vyvedu mrtvé, aby pojedli živé,
a dám mrtvým převýšit počtem živé.“*¹⁴⁹

Není tedy divu, že pokaždé byly požadavky Inanny i Ereškigal splněny.

Skutečná funkce těchto podsvětních hradeb spočívala v zamezení jakéhokoliv svévolného opuštění podsvětí. Samotné duše zemřelých neměly žádnou šanci, aby se odebraly

---

¹⁴⁶ ZÓLYOMI, G. *Dumuzid's dream*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.3#> [cit. 21. 3. 2017].

¹⁴⁷ LIVINGSTONE, A. *The Underworld Vision of an Assyrian Prince*. (ZA 43 1). SAA 03 032. In: RADNER, K. ed. *State Archives of Assyria Online* [online]. Philadelphia: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus, 2014. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/saao/corpus> [14. 3. 2017].

¹⁴⁸ Oba mýty viz 3. kapitola, podkapitoly 3.5. Sestup Inanny/Ištary do podsvětí a 3.6. Nergal a Ereškigal.

¹⁴⁹ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 250.

zpět do světa živých. Díky fortifikaci nebylo možné z podsvětí odejít, ale bohyně Inanna a Ereškigal podle všeho vládly mocí, jež veškerá pozemská (i podsvětí) opevnění zřejmě dokáže zničit. Na druhou stranu byly dochovány tabulky s různými zaklínáními proti duchům zemřelých. Strach pozůstalých byl pravděpodobně natolik silný, že si mysleli, že se duše mezi živé nějakým způsobem dostat mohly, aby jim škodily.

Na rozdíl od samotného opevnění, v počtu jednotlivých bran, vedoucích až k trůnu Ereškigal, se mýty rozcházejí. Ve starší, tell el-amarnské, verzi mýtu „Nergal a Ereškigal“ vstupuje budoucí pán podsvětí do říše temnot čtrnácti branami, u nichž postupně zanechává čtrnáct démonů, představujících povětšinou nemoci. Naopak v novějších opisech ze Sultantepe a Uruku, stejně tak jako v „Sestupu Inanny do podsvětí“, se hovoří o pouhých sedmi branách.

Podle studie Jamieho Novotneho se dá s touto nesrovnalostí vypořádat tím, že akkadskému slovu *bābu*, znamenajícímu bránu, dveře či vstup¹⁵⁰, pozměníme význam. Novotny přichází s tezí, že význam *bābu* byl použit a potažmo vykládán nesprávně, totiž že pisatel „Nergala a Ereškigal“ zde neměl na mysli přímo bránu, ale jen dveřní křídlo. Jestliže by to bylo takto jednoduché, podsvětí by bylo opevněno skutečně jen sedmerem hradeb a v každé z nich by se nacházela dvě dveřní křídla a počet bran by se rovnal i tomu v pozdějších mýtech. Ačkoli autor opisu mohl použít přímo slovo označující dveřní křídlo (*daltu*¹⁵¹ či *mutērtu*¹⁵²), zvolil *bābu*, ale s tím se Novotny vypořádává tak, že akkadské slovo pro bránu má jednoduše dva významy. Slovo *bābu* se také neobjevuje ve slovnících synonym vedle slova *daltu* jako jeho ekvivalent. Avšak i tento argument autor studie překonává tím, že v žádném ze synonymických slovníků se vedle sebe neobjevují ani slova *daltu* a *mutērtu*, i když mají prokazatelně stejný význam. Autor také zmiňuje studii G. Wilhelma, který přišel s teorií, že každá hradba měla dvojí bránu, vnitřní a vnější, proto se starší mýty s těmi novějšími rozcházejí v jejich počtu. Nergal tedy mohl zanechat dva demony u těžké brány, jednoho u vnitřní a druhého u vnější. Pokud by měl Wilhelm pravdu, je tedy teorie Novotneho o dvojitým smyslu *bābu* nepodstatná.¹⁵³

¹⁵⁰ ROTH, M. T. et al. (eds.). The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago. Volume 2, B. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-08-7. Str. 14–15.

¹⁵¹ ROTH, M. T. et al. (eds.). The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago. Volume 3, D. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-09-5. Str. 52–54.

¹⁵² ROTH, M. T. et al. (eds.). The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago. Volume 10, M, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-16-8. Str. 300.

¹⁵³ NOVOTNY, J. *Were there Seven or Fourteen Gates of the Netherworld?* In: Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie, Vol. 89. No. 1. 1999. Str. 24–28.

Při vstupu Inanny do podsvětí a jejím průchodu branami v mýtu „Sestup Inanny do podsvětí“, je bohyně nucena odkládat šat a šperky, kterými se předtím okrášlila jakožto svými božskými mocemi (*me*). Z mýtu není jasně patrné, oč Inanně v podsvětí jde, avšak jejím cílem by mohlo být odebrání božských *me* své sestře Ereškigale (tedy vzít jí nárok na vládu nad podsvětím). Nicméně tím, že odevzdá u bran svůj oděv a skvosty, neovládá už dále své *me*. Je možné, že tímto vzdáním se vlastního majetku, se Inanna stává symbolem nás všech, poněvadž celé lidstvo vstoupí do říše mrtvých zbaveno svého pozemského bohatství, potažmo své moci. Lze také předpokládat, že ztráta pozemských sil rovná se ztrátě kontroly nad sebou samým, jíž nyní přebírá nad duší podsvětí. Jen vzdáním se všech pojítek se světem živých se můžeme stát součástí říše stínů.¹⁵⁴ Odkládáním „sil“ se tak člověk přeneseně může zbavovat své individuality, jež ho činila jedinečným za jeho života. To, že se ocitneme v područí někoho jiného a nadále se neovládáme, je jasným důkazem, že po smrti nám už naše tělo nepatří, protože s ním už více nedokážeme manipulovat. Přesně to odráží stav mrtvého člověka uloženého do hrobu.¹⁵⁵

Je zarážející, že bohyně Inanna je svléknuta a je jí řečeno, že tak to v podsvětí chodí, že je to klasická regule, jež nikoho nemine, ovšem není doložen žádný jiný případ, kdy by člověk, nebo spíš jeho duše, stanula před královnou temnot nahá. Ani archeologické nálezy nám nepodávají žádný důkaz o tom, že by pohřbená těla byla zbavována oblečení, naopak byla odkryta těla oděná do skvostných hávů (např. na urském královském hřbitově). Argument, že v tomto případě se jedná o elity urského státu, podrývá fakt, že byly nalezeny i další hroby anonymních a obyčejných lidí, kteří rovněž nebyli pohřbeni nazí. Jak už bylo řečeno výše, Ereškigal se zřejmě snažila svou sestru potupit a zbavit ji jejích mocí, aby zlomila její pýchu a zamezila její touze ovládnout podsvětí. Zvláštní je ovšem fakt, že samotná Inanna sice protestuje proti rozkazu své sestry, ale nakonec se ochotně svých odznaků moci zbavuje, aby dospěla až před podsvětní trůn. Bez svého šatstva a skvostů, představujících její sílu, by nebyla schopná se podsvětí zmocnit a musela si to přeci dobře uvědomovat. Zde očividně nastupuje výchovný aspekt literatury, který má čtenáře (nebo spíše posluchače) poučit o tom, že pýcha předchází pád a cestu do podsvětí je nutno podniknout v jisté míře pokory a sebezapření. Potupení Inanny je o to větší, že se nesvlékne najednou, ale postupně u každé brány odloží jen část ošacení. Vrátný ji sedmkrát zastavuje a sedmkrát žádá

---

¹⁵⁴ KATZ, D. *The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources*. CDL Press, Maryland, 2003. ISBN 978188305772. Str. 177–178.

¹⁵⁵ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 33.

o další kus z jejích božských mocí, a tak je míra její zesměšnění dovršena na tu nejzazší mez a hrdost zpupně bohyně by měla být zlomena.¹⁵⁶

Vzhledem k různým zmínkám ve starověkých textech je možné usuzovat i to, že zemřelí měli v podsvětí zvláštní odění a nemuseli se tedy po říši mrtvých pohybovat nazí. Ve skladbě „Sestup Išary do podsvětí“ je přímo řečeno: „...jak ptáci se v oděv ze křídel halí“.¹⁵⁷ Stejně popisuje podsvětní ošacení i Enkidu v VII. tabulce „Eposu o Gilgamešovi“: „Jak ptáci se halí v pérový šat...“.¹⁵⁸ S přihlédnutím k těmto citacím je nutné připustit fakt, že zde byla jistá pravděpodobnost existence jakéhosi podsvětního oblékání, které bylo snad z ptačího peří. Jak toto ošacení vypadalo, či kdo v něm chodil oblékán, už z textů není jasné, jelikož se autor těchto mýtů detailnějším popisem nezaobírá.

K dokreslení našeho obrazu o opeřených bytostech může zcela jistě posloužit akkadská ikonografie, kde jsou podsvětní bytosti zobrazovány jako ptákům podobní tvorové, oděni do peří.¹⁵⁹

Zdá se tedy, že podobná představa o pérovém oděvu byla rozšířenější, jelikož se o něm hovoří rovněž i v dalším mýtu, a to ve skladbě „Nergal a Ereškigal“, viz níže. Zdá se tedy, že více se Sumerové a Akkadané shodovali na vizi, v níž duše zemřelých pobývají v říši stínů oblečení a nikoliv tedy nazí, jak předesílala Ereškigal, když se snažila Inannu potupit jejím svlékáním a argumentací, že tak to prostě v podsvětí chodí.

Nesmíme ale opomenout ještě další přístupy, kterými je možné překročit práh podsvětí. Ve starověkých sumerských představách bylo totiž možné vstoupit do podsvětí velice hlubokou proláklinou nebo studnou, jak je doloženo v mýtu „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“, kde jsou tyto přístupy umístěny přímo v Uruku. V tomto textu se zmiňuje i nesmírná moc boha Utua, který vytvoří v zemi trhlinu vedoucí až do říše mrtvých, díky čemuž je Enkidu schopen Ereškigalino království opustit.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ KATZ, D. *Inanna's Descent and Undressing the Dead as a Divine Law*. Leiden, 1995. Str. 1-6.

¹⁵⁷ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 129. Řádek 10.

¹⁵⁸ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 142.

¹⁵⁹ DALLEY, S. *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and Others*. Oxford University Press, New York, 1989. Str. 160.

¹⁶⁰ ESPAK, P. *Passing to the Underworld in Sumerian Texts*. In: DIETRICH, M.; KULMAR, T. *Body and Soul in the Conceptions of the Religions*. Ugarit-Verlag, Münster, 2008. Str. 67-70.

4.3. Podoba podsvětí a zdejší podmínky

Podsvětní říše byla chápána jako opevněné město skrývající v sobě duše mrtvých, jistou vládu, soud a různé služebníky. Jednalo se o takové uspořádání, které bylo známé v lidských sídlištích, a které dávalo lidem jistý smysl. Při budování představ o podsvětí je nesmírně obtížné vymanit se ze zažité reality a jen na bázi vlastní fantazie si vytvořit zcela jiný svět.

Lidé si podsvětí nevybájili jako místo, kde vládne hojnost a rovnost, ale spíše jako pokračování jejich životů na zemi. Obyčejní obyvatelé vesnic si zřejmě nedokázali představit, že by se ocitli v totožném koutě podsvětí jako jejich vládci či jiní zástupci elity a mohli se mít stejně tak dobře. Věřili v takové podmínky, které jsou jim známé. V Mezopotámii neexistuje víze, že by byl člověk za své skutky a chování posmrtně oceněn nebo potrestán. Na tomto principu podsvětí nefunguje. Do říše zemřelých je zkrátka duch zemřelého zařazen, aby pokračoval ve své cestě jako za svého života, ovšem ve ztížených podmínkách podsvětí,¹⁶¹ které jsou popsány níže v této podkapitole.

V mýtu „Sestup Išтары do podsvětí“ a „Nergal a Ereškigal“ je říše mrtvých popisována stejným způsobem, jako místo, kde lidé trpí nedostatkem světla, špatnou kvalitou jídla a odkud nebudou nikdy schopni vyjít ven.

II.

[Nergal do Země bez návratu rozhodl se jít,]

60 *[do domu temného, příbytku Irkally,]*

[do domu, kam vstupuje se, (leč odkud) se nevychází,]

III.

[na cestu, z níž] návratu [není,]

[do domu, kde všichni, kdo vejdou,] světla jsou zbaveni,

[kde prach nuznou je jim stravou a] hlína pokrmem.

[Jak ptáci se] v oděv ze křídel [halí,]

5 *[světlo nezří,] v temnotě bydlí,*

[tísni se v koutech, plní] nářku,

jak holubi [celý den lkají.]¹⁶²

¹⁶¹ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 136.

¹⁶² PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 142–145.

Temnota beze světla, hlína jakožto pokrm, tísnění se v koutech – tento popis nám podává obraz podobný, jaký by člověk očekával v hrobě. Hrobka je ostatně skvělou metaforou podsvětní vize, kterou měli staří Sumerové a Akkadané. Je to prostor, odkud nebožtík neodejde, stále stejné, neměnicí se místo, kam nedopadá světlo a nelze jíst nic, kromě hlíny. Podsvětí starověké Mezopotámie je metaforickým vyobrazením hrobu, v němž tělo spočine na věky.¹⁶³ Nicméně existují situace, za jakých bylo možné, aby se zesnulý ze své hrobky zvedl a podsvětí opustil.¹⁶⁴

Další možnou vizi, jak nahlížet na podsvětí, nabízí mýtus „Gilgamešova smrt“, zde je totiž Gilgameš instruován, že má vstoupit k podsvětní stolici Anunnaků, kteří jsou obklopeni různými kněžími a kněžkami. Může se tedy jednat o popis náboženského aparátu, jenž byl v říši mrtvých ostatními mýty opomíjen. Jestliže se v podsvětí vyskytovala hierarchie podobná státnímu zřízení a jeho institucím, logicky musela být zahrnuta i religiózní složka včetně jejích orgánů. Bohužel zde však není blíže popsáno nic z toho, co zde příslušné kněžstvo činilo či jaké byly jejich pravomoci a úkoly.

63–81 „Jdi přímo k paláci, kde bohové Anuna, velcí bohové, sedí u pohřebních obětí, k místu, kde dlí kněží *en*, kde dlí kněží *lagar*, kde dlí kněží *lumach* a kněžka *nindigir*, kde dlí kněží *gudug*, k místu kde dlí kněz oblečený do lněného šatu (...)“¹⁶⁵

Z této ukázky plyne, že zdejší kněžstvo netvořilo jen pár jedinců, ale celý zástup duchovních, jejichž postavení dovolovalo obývat tak vznešené místo, jako je palác Anunnaků. Toto výsostné postavení bylo zřejmě prisouzeno náboženským hodnostářům kvůli jejich, většinou celoživotnímu, zasvěcení se ke službě bohům. Jejich odměnou za tuto duchovní pouť bylo spočinutí na lepším místě, než jak bylo prisouzeno ostatním smrtelníkům.

Pokud člověk zemře přirozenou smrtí a vstoupí do podsvětí, je odsouzen k nekonečnému požívání prachu a bláta. Jeho existenci mohou zpříjemnit jen oběti a vzpomínání jeho potomků, kteří se starají, aby byla uchována památka na dotyčného nebožtíka. Pokud však dotyčný nemá žádné děti, aby mu přinášely dary, nebo je jeho potomstvo nevděčné a svého rodiče neuctívá, je duch zemřelého trápen v podsvětí hladem

---

¹⁶³ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 10 a 30.

¹⁶⁴ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.2. Nižší božstva, pomocníci a ostatní podsvětní bytosti, Etemmu.

¹⁶⁵ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan, Segment F, řádky 23–35. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.3#> [cit. 8. 4. 2017].

a žízni. Tímto však nezdární příbuzní mohou způsobit to, že by duše mohla vyjít z podsvětí, putovat nahoru do světa živých a hledat si potravu sama. Takto vychází duše z podsvětí den co den, dokud ji nenalezne kněz a neodežene ji zpět pomocí vymítání.¹⁶⁶ Toto tvrzení nepramenilo pouze ze strachu z navrátišších se mrtvých, v jejichž moci snad bylo pozůstalým ublížit, ale možná byla tato teorie posilována i samotnými umírajícími, kteří zkrátka nechťeli, aby se na ně zapomnělo. Člověk na smrtelné posteli, trpící úzkostí z toho, že odejde a život v jeho domě půjde dál i bez něj, si mohl usmyslet, že se může vrátit z podsvětí, pokud by ho jeho příbuzní řádně nectili. Pokud k tomuto připočteme ještě důvěřivost, která je lidstvu více než vlastní, a notnou dávku fantazie, hned se nám zrodí představy o návratu nespokojené duše pátrající po krmi ve světě živých. Potomci jsou touto vizí de facto dotlačeni k účtě k mrtvým předkům.

Avšak neúcta k památce předků není jediným důvodem, proč duše zemřelých vycházely ven z podsvětí. Mezi další se také řadí situace, kdy mrtvý není pohřben vůbec. V tomto případě duch člověka bloudí po světě, nenachází odpočinku a nemůže se zařadit mezi ostatní mrtvé. Zároveň tato nepokojná duše škodí lidem a kvůli svému počínání se tak může stát i démonickou bytostí, kterou známe pod názvem *udug* či *utukku*^{167 168}.

Popisování poměrů v podsvětí se ujal i sumerský mýtus „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“, kde jeho autor příkládá důležitost rodinnému životu a počtu synů, kteří mají v říši zemřelých zajistit adekvátní postavení. Čím více synů nebožtík měl, tím lépe se mu v podsvětí „žilo“. Zatímco ten, kdo má jen jediného chlapce, visí na hřebu a nařiká, ten, kdo je otcem sedmi hochů, sedí na trůnu mezi bohy. Nad tři syny se dá říci, že se duším již vede dobře. Pět a více synů zajišťuje vstup do paláce, kde se neživoří a ani společnost není natolik mrzká. Otcové velkého počtu potomků mají jistě přístup k větším soustům, než je pár drobků chleba prisouzených rodičům se dvěma syny. Dalšími lidmi, odsouzenými k hroznému existenci v podsvětí, jsou trpící různými chorobami a rovněž ti, kteří zemřeli tragickou smrtí ještě předtím, než nadešel jejich čas.¹⁶⁹ Jejich úděl reflektuje rozhovor mezi Gilgamešem a Enkiduem, navrátišším se z podsvětí:

---

¹⁶⁶ THOMPSON, C. R. *The Devils and Evil Spirits of Babylonia*. Luzac and Co., London, 1903. XXVIII.

¹⁶⁷ BECKING, B. et al. (eds.). *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*. Wm. B. Eerdmans Publishing, Leiden, 1999. Str.309–312.

¹⁶⁸ Viz 5. Kapitola, podkapitola 5.3. Démonické bytosti, Udug, Utukku.

¹⁶⁹ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 309–310.

286 (...)

„Viděl jsi toho, kdo byl sežrán lvem?“ „Hořce pláče: „Ach, mé ruce! Ach, mé nohy!““

„Viděl jsi malomocného muže?“ „Škubte sebou jako vůl, jehož požírají červi.“

(...)

„Viděl jsi duši, která neměla žádné pohřební oběti?“ „Viděl jsem ji.“ „Jak si vedla?“

300 „Jí zbytky a drobky .....vyhozené na ulici.“¹⁷⁰

Z tohoto úryvku je zřejmé, že lidé se ze svých nemocí nemohou uzdravit a svoje jho si nesou dál vstříc nekonečné věčnosti. Jejich choroba je jejich prokletím. Sumerové zřejmě mysleli, že tělo musí být absolutně neporušené, aby bylo v podsvětí celistvé, tudíž jakýkoliv zásah způsobený na těle se promítl na duši.

Zároveň se nesmí opomenout řádný pohřeb a dodržení potřebných rituálů, aby byla duše schopná vůbec odejít do podsvětí. V této části mýtu se hojně zrcadlí lidská úzkost a strach z předčasné smrti, která znemožňuje žít plnohodnotný život.¹⁷¹

Co se týče smrti nemluvňat a dětí, lidé věřili, nebo můžeme možná říci, že spíše doufali, že dětské duše nebudou trpět žádnou z hrůz říše mrtvých, ale budou mít výsostné místo mezi bohy a dostatek všeho potřebného.

301 „Viděl jsi děti, které se mrtvé narodily a život svůj nikdy nepoznaly?“ „Viděl jsem je.“

„Jak se jim vedlo?“ „Hrají si u stolu ze zlata a stříbra, přetékačím medem a (?).“

„Viděl jsi toho, který zemřel.....?“ „Viděl jsem ho.“ „Jak se mu daří?“ „Leží na lůžku bohů“.¹⁷²

Pokud se jedná o děti, většina lidí je mnohem emotivnější, než když jde o dospělé. V mýtu je až naturalisticky popisováno, co se děje s dušemi (těly) mrtvých, jak jimi prolézají červy a trpí hladem, žízní a nemocemi o ztrátě částí těla nemluvě. Avšak dětská smrt v sobě

---

¹⁷⁰ CUNNINGHAM, G. *Gilgamesh, Enkidu and the Netherworld*. Řádky: 286-303 In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.4&display=Crit&charenc=gcirc&lineid=t1814.p1#t1814.p1> [cit. 8. 4. 2017].

¹⁷¹ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 34.

¹⁷² CUNNINGHAM, G. *Gilgamesh, Enkidu and the Netherworld*. Řádky: 286-303 In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.4&display=Crit&charenc=gcirc&lineid=t1814.p1#t1814.p1> [cit. 8. 4. 2017].

skrývá vždy něco tragičtějšího, zraňujícího, a proto se Sumerové snažili s těmito úmrtími, jichž muselo být ve starověku hojně, vypořádat tak, že svým potomkům zajistili krásnou podobu posmrtného života. Jestliže dětem nebylo dopřáno dospět a založit vlastní rodinu, autor mýtu jim tímto umožnil alespoň skvělé zacházení a pobyt v podsvětí.

V souvislosti s touto skladbou je zajímavý ještě následující řádek, kde se hovoří o uhoření:

303 „Viděl jsi toho, kdo shořel?“ „Neviděl jsem ho. Jeho duch tam nedlí. Jeho kouř mířil až do nebes.“¹⁷³

Výše bylo popsáno, že pokud člověk trpěl chorobou, nevyлéčila se, ukousnutá končetina po smrti taktéž nedorostla. Je-li však celé tělo spáleno na prach, jeho duše automaticky zaniká? Logicky vzato by tomu tak mělo být, když se veškerá fyzická zranění objevují i na duchu zemřelého a oheň člověka zcela zničí, zmizí s ním i duše. Je zvláštní, že kultura natolik duchovně založená, s natolik rozvinutou vírou v posmrtný život, vůbec připustila možnost, že duše může přestat existovat a vlastně tedy také zemřít jako jeho smrtelná schránka.

Pravděpodobně ale šlo o čistě rozumové vyvození důsledku ze situace, kdy člověk takto zemře v ohni a jeho *etemmu* (duch zemřelého) již není schopen pokračovat v posmrtném životě v říši mrtvých. Pokud tedy je tělo spáleno na prach, neexistuje možnost, že by se mohlo dohovát i něco jiného, zmizí-li fyzicky, zmizí tím pádem i duše.¹⁷⁴

Co se týče plynutí času v podsvětí, tak to zde neexistovalo. Říše mrtvých byla viděna jako neměnicí se království, kde se nestřídají roční období a duše zemřelých nestárnou. Ovšem myšlenka nehybnosti byla poněkud narušována různými kultickými obřady a svátky (např. v měsíci *abu* se věřilo, že duše mohou vyjít zpět do světa živých, aby mohli lidem škodit, proti duchům se využíval rituál *maqlú*, sloužící k zahnání duše¹⁷⁵). Pokud byli mrtví schopni rozeznat určitou dobu, kdy jsou schopni vyjít z podsvětí ven, znamenalo to, že nějakým způsobem bylo možné určovat čas i v podsvětí. Jedinou změnou, která postihovala

---

¹⁷³ CUNNINGHAM, G. *Gilgamesh, Enkidu and the Netherworld*. Řádky: 286-303 In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.4&display=Crit&charenc=gcirc&lineid=t1814.p1#t1814.p1> [cit. 8. 4. 2017].

¹⁷⁴ ESPAK, P. *Passing to the Underworld in Sumerian Texts*. In: DIETRICH, M.; KULMAR, T. *Body and Soul in the Conceptions of the Religions*. Ugarit-Verlag, Münster, 2008. Str. 67–70.

¹⁷⁵ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.2. Nižší božstva, pomocníci a ostatní podsvětní bytosti, Etemmu.

podsvětí, byl neustálý přísun dalších a dalších *etemmu*, duší zemřelých. Čas se tedy podsvětí týká, ale příliš ho neovlivňuje, běží téměř nezávisle na chodu podsvětí.¹⁷⁶ Ani nemůžeme po duších zemřelých žádat, aby uvadaly, chátraly a umíraly znovu, to zkrátka není možné. Co jest mrtvé, nemůže zemřít znovu. Proto se zřejmě zub času nemohl zakousnout do obyvatel podsvětí. Samozřejmě čas se příliš nedotýkal ani bohů, jelikož ti byli obdarováni nesmrtelností, stejně tak i démonické bytosti. Plynutí času ovlivňovalo výše zmíněné bytosti jen jaksi zvenčí, jako kdyby vstoupily do řeky, obklopil je proud vody, ale ony se ani nehuly. Proud postupuje dál, ony vnímají jeho tok, ale samy změnám nepodléhají. Avšak s plynutím času v říši mrtvých vyvstává mnoho dalších otázek, např. jaká je tedy role boha Šamaše¹⁷⁷, jehož sestupem do podsvětí nastává noc a jeho odchodem z něj začíná opět den? Zřejmě se budeme muset smířit s tím, že vize, které se nám byly dochovány, jsou neslučitelné a postupem času se názory na podsvětí vyvíjely a byly pozměňovány pod vlivem trendů dané doby.

Proč je však *etemmu* nesmrtelnou součástí člověka? Podle tradice byl člověk totiž stvořen z hlíny a slin boha. Tato božská esence se v lidské bytosti uchovává jako jeho duše, a proto také jako jediná nepodléhá stáří a konečnému zániku.¹⁷⁸

Jak se ale vypořádat s faktem, že Namtar byl ten, kdo byl v mýtu „Ur-Nammova smrt“ označen jako „ten, kdo rozhoduje nad osudy“? Namtar byl také tím, kdo v daný čas přicházel pro umírající, když se jejich život chýlil ke konci.¹⁷⁹ To přeci předpokládá jistý náhled do budoucnosti, vyměřování pozemského času a určení poslední hodinky. Je tedy zřejmé, že podsvětní bytosti mohly jistým způsobem čas ovlivnit, ačkoli samy nemohly být ovlivněny.

---

¹⁷⁶ KATZ, D. *Time in Death and Afterlife: The Concept of Time and the Belief in Afterlife*. In: FELIEU, L. (eds.) et al. *Time and History in the Ancient Near East*. Eisenbrauns, Winona Lake, 2013. ISBN 978-1-57506-255-6. Str. 120.

¹⁷⁷ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.1. Bohové, Šamaš/Utu.

¹⁷⁸ KATZ, D. *Time in Death and Afterlife: The Concept of Time and the Belief in Afterlife*. In: FELIEU, L. (eds.) et al. *Time and History in the Ancient Near East*. Eisenbrauns, Winona Lake, 2013. ISBN 978-1-57506-255-6. Str. 122.

¹⁷⁹ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.2. Nižší božstva, pomocníci a ostatní podsvětní bytosti, Namtar.

5. Podsvětní bytosti

Ačkoliv bylo podsvětí pustou a nehostinnou krajinou, jak již bylo mnohokrát zmíněno přímo i nepřímo výše, pobývalo zde mnoho různorodých bytostí. Jednalo se o vyšší i nižší božstva, různé služebníky, démonické bytosti a pak samotné duše zemřelých. V podsvětí byl zachováván určitý řád a úřednická hierarchie velmi podobná světu živých. V říši zemřelých můžeme najít vládce, strážce bran, posly, soud, zapisovatelku i kuchaře. Do následující kapitoly byly vybrány jen ty bytosti, které jsou velmi důležité a v této souvislosti je není možné nezmínit, anebo bytosti, jejichž funkce byla zajímavá a nějakým způsobem se vymykající. Vzhledem k širokému záběru mezopotámských mýtů a všech božstev, sluhů a démonů, kteří v nich kdy byli zaznamenáni, nebylo možné jmenovat a popsat veškeré podsvětní obyvatelstvo, proto byli vybráni jen někteří.

Uspořádání tohoto temného království v mnohém koresponduje s obyčejným městským aparátem, s nímž přicházeli Mezopotámci do styku každodenně.¹⁸⁰

5.1. Bohové

Božstva jsou důležitou složkou mezopotámského podsvětí. Jejich funkcí je zde vládnout a udržovat zaběhlé pořádky, aby bylo zabráněno chaosu, který by mohl narušit svět lidí nahoře nad zemským povrchem.

5.1.1. Anunnakové

Anuna nebo *Anunnakkú* jsou božstva zmiňovaná v různých mýtech o podsvětí. V jedné z verzí „Sestupu Inanny do podsvětí“ vrhají na bohyni svůj pohled smrti, čímž ji zahubí, také vystupují jako podsvětní soudní tribunál.¹⁸¹

Anunnakové jsou celým shromážděním bohů, kteří jsou většinou bezejmenní. Podle starší tradice se jedná nejen o bohy podsvětní, ale také pozemské a nadpozemské, tedy

---

¹⁸⁰ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 23.

¹⁸¹ Další informace o Annunaciích viz 2. kapitola, podkapitola 2.2. Uspořádání světa.

nebeské, jejichž počet dosahuje tří set a vládne jim An. *Anuna* žijících v podsvětí je na šest set a mezi ty nejmocnější je zahrnut kupříkladu Nergal.¹⁸²

Zástup Anunnaků, jakožto podsvětní justice, soudil duše přicházející do říše stínů a rozhodoval o podmínkách, v nichž bude duch zemřelého dlít. Tato instance nerozsuzovala podle skutků či morálky nebožtíka, spíše ho „uvítala“, vzala na vědomí jeho přítomnost a připočítala ho k ostatním duším.¹⁸³

5.1.2. Ereškigal

V mytologii starého Sumeru a Akkadu byla přičtena této bohyni vláda nad podsvětím. Samotné její jméno znamená v sumerštině „paní velké země“. Původně byl jejím manželem Gugalanna, což v překladu je „velký býk nebes“.¹⁸⁴ Ve skladbě „Sestup Inanny do podsvětí“ Inanna vrátěmu u brány do říše, odkud není návratu, tvrdí, že touží jít navštívit pohřební rituály svého švagra Gugalanny. Mezi členy její rodiny je započítán i Namtar, významná postava v podsvětí, která zastává úřad posla a rádce, v první řadě se však jedná o syna královny podsvětí.¹⁸⁵ Ereškigal vládla svému království tak, že ležela nahá na posteli a vystříhala se jakékoliv jiné činnosti. Takto je popsána ve skladbě „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“, na řádcích 200–205, které jsou uvedeny ve třetí kapitole.¹⁸⁶ Královna podsvětí získala říši mrtvých darem při rozdělování vlády nad světem,¹⁸⁷ jak se rovněž píše v tomto sumerském mýtu. Později roli Ereškigalina chotě přebírá Nergal, stejně tak jako vládu nad podsvětím.¹⁸⁸

Obdarování Ereškigaly nebylo jedinou možností, jak bylo nahlíženo na její získání vlády nad podsvětní říší. Podle starších interpretací byl totiž svět a veškeré bytí stvořeno tak, že bylo poraženo zlo a chaos ve formě příšery jménem Kur. Tento Kur unesl bohyni Ereškigal, kterou se vydal zachránit bůh Enki a svým neohroženým bojem stvůru poráží.

---

¹⁸² BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 28–29.

¹⁸³ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 136.

¹⁸⁴ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 136.

¹⁸⁵ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 68.

¹⁸⁶ PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 299.

¹⁸⁷ Tamtéž. Str. 301.

¹⁸⁸ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 75–76.

Ačkoli se konec báje nezachoval, z jiných mýtů se dozvídáme, že Ereškigal panovala v říši mrtvých jako jeho vládkyně.¹⁸⁹ Kur zde tedy představuje síly chaosu, které musí být ovládnuty a drženy zkrátka, aby se nezmocnily celého světa. Již podle jména netvora, tedy Kur, je očividné, že toto monstrum představovalo podsvětí, které bylo nazýváno stejným způsobem¹⁹⁰.

Ve skladbě „Sestup Išтары do podsvětí“ je líčena jako soucitná bohyně, jejímž údělem je brát duše do podsvětí. Její popis nereflektuje žádnou démonickou bytost, nýbrž podává její obraz jako truchlící ženy nad osudy všech lidí, kteří musejí opustit své rodiny a vejít do jejího království, a zároveň osobně trpící kvůli nedostatkům v podsvětní říši.¹⁹¹

31 (...) piji vodu s Anunnaki,
jím hlínu místo chleba, piji kalnou vodu namísto piva.
Musím plakat pro mladé muže opouštějící své milé.
Musím plakat pro dívky, vytržené z klína jejich milenců.
Pro kojené dítě musím plakat, jež odešlo dříve, než nadešel jeho čas.¹⁹²

Na tomto úryvku je patrná Ereškigalina empatie se smrtelníky, jejichž dny se mohou naplnit kdykoliv. Zvláště mladí lidé pak pozbývají šance mít plnohodnotný život s milujícími dětmi. Podle skladby „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“ je velký počet potomků zaručením lepšího místa v podsvětí, proto je zřejmě Ereškigal tak zdrcena smrtí mladých lidí, jelikož neměli možnost zplodit dostatečné množství potomků k zajištění si lepšího postavení v říši mrtvých. Stejně tak se zde zračí úzkost ženy pramenící z předčasného úmrtí malého dítěte. Bohyni podsvětí se zde dostalo vstřícného vylíčení jejího božství, v němž není zachycena zášť či krutost vůči smrtelníkům. Lidem se tak dostává alespoň malého povzbuzení v natolik neúspěšném prostředí, jako je podsvětní říše.¹⁹³

---

¹⁸⁹ HELLER, J. *Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu*. Verbum, Neratovice, 2010. ISBN 978-80-903920-2-1. Str. 226.

¹⁹⁰ Viz 4. kapitola, podkapitola 4.1. Názvy podsvětí.

¹⁹¹ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 34.

¹⁹² DALLEY, S. *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and Others*. Oxford University Press, New York, 1989. Str. 156.

¹⁹³ FOSTER, B. R. *Before the Muses: An Anthology of Akkadian Literature*. Vol I. CDL Press, Maryland, 1996. Str. 403.

5.1.3. Nergal

Nergal je jedním z božstev, jehož úloha byla dávana do kontextu s podsvětím ve značné části mýtů a dalších skladeb. V mýtickém textu „Enlil a Ninlil“¹⁹⁴ se dozvídáme o tom, jak a proč byl Nergal svými rodiči počat. Důvodem totiž bylo, aby se ještě se dvěma svými sourozenci stal náhradou v podsvětí za prvorozeného (nebo spíše „prvopočatého“) syna.¹⁹⁵ V této skladbě je bůh Nergal nazýván jako Meslamtaea, jehož kultické centrum se nacházelo v Kútě, kde mu byl zasvěcen chrám Emeslam. Kúta tak byla pokládána za město, které má velmi blízký vztah k říši mrtvých.¹⁹⁶

Nergalovo jméno je v sumerštině vykládáno jako „Pán velkého města“. Podsvětí tedy mělo dva vládce, podle Sumerů jím byla Ereškigal, podle Akkad'ánů Nergal. Právě nesoulad mezi těmito koncepty o nadvládě v podsvětí, vedl nejspíše pisatele mýtů k tomu, aby vytvořili další skladbu, v níž by upřesnili, kdo ve skutečnosti je tím pravým králem v říši zemřelých. Vzniká tedy mýtus „Nergal a Ereškigal“, který se dochoval ve dvou verzích, v první z nich Nergal ovládl podsvětí násilím, avšak ve druhé si vydobyl Ereškigalinu lásku.¹⁹⁷

Ereškigal nebyla však jedinou ženou, s níž byl Nergal spojován. Někdy po jeho boku figurovaly bohyně Mamítu a Las, které byly označovány jako jeho chotě. Nergal byl spíše záporným a obávaným bohem, jelikož mu byly přisuzovány různé tragédie, např. epidemie moru, horečnatost, nebo i lesní požáry. Postava boha Nergala postupem času splynula s jiným bohem s obdobnými vlastnostmi, a to Errou, bohem války, způsobujícím mor¹⁹⁸ a rovněž bohem ohně a bojem zničené země. Ztotožnění Nergala s Errou je velmi patrné v mýtu „Nergal a Ereškigal“, kde v některých pasážích je Nergal přímo označován za Erru a v následujících částech se dále opět hovoří o Nergalovi.¹⁹⁹ Zřejmě se později využívala obě božská jména, ale mýnil se tím tentýž bůh.

---

¹⁹⁴ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.3. Enlil a Ninlil.

¹⁹⁵ LAFAYETTE, M. de. *Encyclopedia of Gods and Goddesses of Mesopotamia, Phoenicia, Ugarit, Canaan, Carthage, and the Ancient Middle East. V. II. Volume II „I–Z“*. Times Square Press, New York, 2015. ISBN 9781312945180. Str. 89.

¹⁹⁶ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 138.

¹⁹⁷ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 135–136.

¹⁹⁸ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 138–139.

¹⁹⁹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 145–147.

5.1.4. Šamaš/Utu

Šamaš je jedním z astrálních božstev mezopotamského panteonu. Samotné jeho jméno je vykládáno jako sluneční kotouč. Mezi jeho přívlastky patří i titul *múdú mimma šumšu*, v překladu „ten, kdo vše ví“. Je považován za sourozence bohyně Ištar a jeho otec byl Sín, bůh měsíce, který společně s ním dával lidstvu světlo.²⁰⁰

Jelikož byl ztotožňován se Sluncem, které ze své výšky shlíží na svět lidí, a tím pádem má přehled o všem, co se zde děje, byla mu přisouzena soudní moc mezi nebem a zemí. Zároveň byl ochráncem slabých a utlačovaných, jimž poskytoval ochranné věštby.²⁰¹ Ačkoli je Šamaš (neboli podle starší sumerské tradice Utu) bohem slunce, i on je spjat s podsvětím. Starověcí obyvatelé Mezopotámie věřili, že Slunce v noci sestupuje do podsvětí a za úsvitu opět vychází ven, aby vykonalo svou denní pout' po obloze. Jen tak, že Slunce sestoupilo pod zemský povrch, mohlo následujícího rána opět vyjít nad obzor. Šamaš tak každodenně sestupoval a vystupoval z podsvětí, aby mohl být dokončen čtyřadvacetihodinový časový úsek a pak se celý cyklus opakoval do skonání světa.²⁰² Mezi některými Mezopotámci se objevila i myšlenka, že vstupem, kudy se dostává Šamaš do podsvětí, vede i cesta pro obyčejné smrtelníky. Ovšem tuto teorii podřívá skladba „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“²⁰³, kde je cesta boha Slunce popsána jako jeho soukromá a duše zemřelých tedy musí putovat jinudy.²⁰⁴

Díky jeho putování napříč kosmologickými sférami jeho pronikavým očím nic neuniklo a často se tak stával spravedlivým vykonavatelem práva. Zároveň svými paprsky vytyčoval stezky, po nichž se měli lidé ubírat,²⁰⁵ nebo například, jako v následující ukázce, je dokázal vyvést i z podsvětí:

240   *„Až jako bůh slunce projdeš branou podsvětí,
přived' mu zpátky služebníka ze země bez návratu!“*

---

²⁰⁰ HRŮŠA, I. *Bohové, chrámy, obřady a lidé*. Vyšehrad, Praha, 2015. ISBN 978-80-7429-577-5. Str. 56–57.

²⁰¹ OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 150.

²⁰² HEIMPEL, W. *The Sun at Night and the Doors of Heaven in Babylonian Texts*. In: *Journal of Cuneiform Studies*. Vol 38, No. 2. 1986. Str. 127–151.

²⁰³ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.1. Gilgameš, Enkidu a podsvětí

²⁰⁴ BOTTÉRO, J. *Intelligence and the technical function of power: Enki-Ea*. In: BOTTÉRO, J. (eds.). *Mesopotamia: Writing, Reasoning, and the Gods*. The University of Chicago Press, Chicago, 2002. Str. 274–275.

²⁰⁵ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 146–149.

(Utu) *Otevřel přístup do podsvětí
a ve stínu svém jeho služebníka vyvedl nahoru.*²⁰⁶

Úryvek pochází ze sumerského mýtu „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“ a je odpovědí na Gilgamešovu prosbu směřující k Enkimu, aby zachránil jeho druha Enkidua, načež Enki vydává výše citovaný příkaz bohu Slunce.

S přihlédnutím k západu slunce do podsvětí může vyvstat otázka, proč není za Šamaše požadována příslušná náhrada? Zřejmě v tomto případě existuje jakási nepsaná dohoda či příslib, že pokud se bude Slunce dennodenně vracet do říše stínů, nemusí za sebe poskytovat žádného náhradníka. Nicméně představa, že by daná náhrada zastupovala slunečního boha v podsvětí jen na půl dne a v noci mohla vyjít zpět mezi živé, je spíše komická a znevažovala by řád Ereškigalina království.

5.2. Nižší božstva, pomocníci a ostatní podsvětní bytosti

Všech těchto podsvětních bytostí je nespočet, byly vybrány jen takové, které byly svým úřadem, službou či úkolem nějakým způsobem důležití nebo zajímaví.

5.2.1. Bibbu

Služebník Bibbu se objevuje v VIII. tabulce Eposu o Gilgamešovi, kde tato postava vykonává práci řezníka a kuchaře v říši mrtvých.²⁰⁷ Byl zřejmě důležitou bytostí, protože ho Gilgameš chce v podsvětí obdarovat.²⁰⁸

175 Dvousečnou dýku s rukojetí z lapis lazuli,
... z posvátného Eufratu,
pro Bibbua, řezníka podsvětí, ukázal Šamašovi:
„[Necht' Bibbu, řezník] širého podsvětí, [toto obdrží,] (...)”²⁰⁹

²⁰⁶ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 308.

²⁰⁷ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 356.

²⁰⁸ GEORGE, A.R. *The Babylonian Gilgamesh epic: Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts*. Volume I. Oxford University Press, Oxford, 2003. ISBN 0-19-927841-5. Str. 663.

²⁰⁹ Tamtéž. Str. 663.

Proč však měla Ereškigal vlastního kuchaře, když si stěžovala na odpornou hlínu a špinavou vodu, které je nucena konzumovat?²¹⁰ Podobně je také varován Nergal, aby se vyvaroval veškerých potravin, které mu budou předkládány v podsvětí, a díky tomu se odtamtud mohl vrátit.²¹¹ V mýtu „Nergal a Ereškigal“ je zřejmě funkce kuchaře a řezníka navíc rozdělena více osobám, což napovídá členění jednotlivých veršů.

Každopádně pokud přihlédneme k faktům, že podsvětí je chudou oblastí na veškeré jídlo, a zde žijící bytosti jsou odkázáni k nekonečnému pojídání hlíny a pití kalné vody, z čeho by zdejší kuchař mohl vařit, z čeho by mohl péct chléb, jaká zvířata by zde mohl porazit? Nemluvě o tom, že duše zemřelých byly zcela závislé na obětech, které jim přinášeli pozůstalí, potom by zcela jistě postava řezníka zcela pozbývala smyslu, nebo naopak, pokud by existovala v říši mrtvých „podsvětní kuchyně“, příbuzní by se vůbec nemuseli zaobírat přinášením obětí. Zdá se, že tato postava vyvolává mnoho otázek, avšak není možné na ně odpovědět, jelikož již bylo mnohokrát řečeno, že představy o podsvětí se vyvíjely po dlouhá staletí, a tak nemůžeme očekávat, že veškeré vize do sebe budou zapadat jako dílky skládačky.

5.2.2. Etemmu

Etemmu je akkadský název pro ducha zemřelé osoby, který se oddělil od těla a putuje do podsvětí, kde ho čeká další fáze jeho bytí. Sumerským ekvivalentem je *gidim* užívaným ve stejném významu. Tyto stíny původní existence člověka jsou často viděny jako zlé esence, které mohou lidem škodit a vyvolat u nich mnohé psychické nemoci.²¹²

Po smrti člověka se tento duch odebere do říše mrtvých, aby zde v tomto přeplněném a tmavém místě spočinul navěky. Ty duše, jimž nebyl poskytnut řádný pohřeb a nejsou jim přinášeny posmrtné obětiny, se pak mohou vracet na zem děsit své příbuzné, nebo je z důvodu hladovění i lovit.²¹³ Tato podoba mrtvého ve formě ducha pak pronásledovala pozůstalé, dokud nebyl kněžími učiněn příslušný vymítací rituál, po němž následoval odchod duše zemřelého zpět do podsvětí.²¹⁴

---

²¹⁰ Viz 5. kapitola, podkapitola 5.1. Bohové, Ereškigal.

²¹¹ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.6. Nergal a Ereškigal.

²¹² PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 81.

²¹³ LEICK, G. *Historical Dictionary of Mesopotamia*. Scarecrow Press, Lanham, 2009. ISBN 9780810863248. Str. 74.

²¹⁴ POTTS, D. T. *Mesopotamian Civilization: The Material Foundations*. Cornell University Press, New York, 1997. ISBN 9780801433399. Str. 230.

Pokud vyjdeme z popisů zemřelých v mýtech „Gilgamešova smrt“ a „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“, duše zemřelých jsou zde popisovány stejně, jako by byly stále lidmi, protože jednají a přemýšlí stejným způsobem. Zřejmě se ani nikterak neliší svým vzezřením od podoby, jíž měly za pozemského života, což lze pochopit z toho, že Gilgameš poznal v podsvětí své rodiče²¹⁵. *Etemmu* není rozdílný od našeho těla. Zdá se, že jeho obraz koresponduje jak s našim bývalým fyzičnem, tak i s psychickou výbavou a veškerými schopnostmi popř. emocemi, jelikož i na tomto nehostinném místě nejsme zcela zbaveni svého lidství a můžeme tedy milovat, trpět, nebo i pociťovat hlad.²¹⁶

O tom, jak se duše bude mít v posmrtném životě, nevypovídalo její chování ani skutky učiněné za jejího života, ale ve starověké Mezopotámii věřili tomu, že posmrtný život bude pravděpodobně zrcadlem jejich postavení ve světě živých. Tedy, že není možné vymanit se svému osudu ani po smrti, a protože spravedlnost a rovnost neexistovala ani za života člověka, nebude existovat ani v podsvětí.²¹⁷ Jestliže morálka člověka tedy nerozhodovala o podmínkách, v nichž bude dlít navěky v říši stínů, jedinou šancí na zlepšení svého postavení bylo zplodit dostatečný počet potomků²¹⁸, kteří by uctívali naši památku a přinášeli by nám obětiny. V opačném případě by mohla nebožtíkova duše kvůli nedostatku potravy opustit podsvětí a hledat si ji sama mezi živými, zároveň by svým pozůstalým mohla zlomyslně způsobovat újmu a zapříčinit i řadu onemocnění. Obecně vzato duše zemřelých nemohla svévolně vystupovat na zemský povrch, avšak v některých momentech si byly podsvětí a svět živých o trochu bližší, a z tohoto důvodu nebylo pro *etemmu* tak obtížné opustit říši mrtvých a vrátit se za pozůstalými. Tomuto „přiblížení světů“ je přisouzen měsíc *abu*, zvláště pak jeho posledních několik dnů, kdy fáze měsíce se blíží novu a noci jsou bez záře luny o to temnější. K zaplacení ducha zemřelého sloužil např. rituál *maqlú*, díky němuž se duše vrátila do podsvětí a dále své žijící příbuzné neděsila.²¹⁹ Obřad *maqlú* se využíval i v boji proti démonům a čarodějnictví, kdy žijící a stále praktikující čarodějnice byla souzena a následně

---

²¹⁵ ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*, verze z Me-Turan, Segment F, řádky 63–81. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.3#> [cit. 11. 4. 2017].

²¹⁶ ESPAK, P. *Passing to the Underworld in Sumerian Texts*. In: DIETRICH, M.; KULMAR, T. *Body and Soul in the Conceptions of the Religions*. Ugarit-Verlag, Münster, 2008. Str. 67–70.

²¹⁷ BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2. Str. 136–137.

²¹⁸ Viz. 3. kapitola, podkapitola 3.1. Gilgameš, Enkidu a podsvětí.

²¹⁹ COHEN, M. E. *The Cultic Calendars of the Ancient Near East*. CDL Press, Maryland, 1993. ISBN 9781883053000. Str. 454–455.

zneškodněna. Pokud šlo již o mrtvou čarodějkou, respektive o jejího ducha, byla „chycena“ a vypovězena do podsvětí.²²⁰

Nejvhodnější dobou, kdy bylo radno konat příslušné rituály, byl úplňk a dny jemu předešlé či následující, jelikož v tento čas se věřilo, že podsvětí má nejmenší sílu a *maqlú* bude mít rychlý účinek. Při úplňku totiž lidé věřili, že jsou Slunce a Měsíc nabitý největší mocí, což se projevuje jejich velikostí a září. Proto je naopak novoluní považováno za období, kdy je podsvětí velmi mocné, jelikož na obloze se neobjeví žádný pozitivní jas od Měsíce.²²¹

5.2.3. Geštinanna

Tato bohyně venkova a polí měla v moci mimo jiné i vykládání snů. Někdy je zmiňována jako Ereškigalina písařka v říši zemřelých, jejímž úkolem bylo zapsat jména nově přichozích do seznamu podsvětních duší. Geštinanna byla sestra Dumuziho, boha, jenž skončil jako náhradník za Inannu v podsvětí.²²² O tomto příběhu vypráví skladby „Sestup Inanny do podsvětí“²²³ a „Dumuziho sen“. Geštinanna se v „Sestupu“ snaží zachránit svého bratra před odvečením do podsvětí, čehož jí není dopřáno dosáhnout, avšak docílí alespoň toho, že tam Dumuzi nemusí zůstat celý čas, jelikož se pro bratra obětuje a střídají se v říši mrtvých po půl roce. V „Dumuziho snu“ se snaží bratra skrýt před démony, kteří se ho pokoušejí zavléci do podsvětí. Nápomocný je v tomto mýtu i bůh slunce Utu, který Dumuziho promění v gazelu, aby mohl utéci před démonickými bytostmi.²²⁴ Stejný děj se odehrává ve skladbě „Sestup Inanny do podsvětí“, ovšem s malými obměnami.²²⁵

V súske verzi mýtu „Ur-Nammova smrt“ je Geštinanna zmiňována jako jedna z obdarovaných při jeho vstupu do podsvětí. Na rozdíl od verze z Nippuru, kdy stejnou funkci zapisovatelky, a tedy i obdarované osoby zastává Ninazimua, ve verzi ze Sús je Ninazimua zmíněna samostatně vedle Geštinanny.

---

²²⁰ BECKING, B. et al. (eds.). *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*. Wm. B. Eerdmans Publishing, Leiden, 1999. Str. 311.

²²¹ FLEMING, D. E. *Time at Emar: The Cultic Calendar and the Rituals from the Diviner's Archive*. Eisenbrauns, Winona lake, 2000. ISBN 9781575060446. Str. 159.

²²² BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 72 a 163.

²²³ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.5. Sestup Inanny/Ištary do podsvětí.

²²⁴ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 65 a 77.

²²⁵ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 67–81.

51–56 Pro ..... Ninazimuu, ... obyvatelku podsvětí, a pro Geštinannu, královu sestru, v jejím paláci, pastýř Ur-Nammu nabídl ....., znak písarství, ..., kolík a pravítko.²²⁶

Geštinanna je v mladší verzi skladby „Sestup Išтары do podsvětí“ pojmenována jako Bélii.²²⁷ Dumuziho sestra je v akkadské tradici taktéž ztotožňována s bohyní Bélet-séri.²²⁸

5.2.4. Gilgameš, Bilgames

Gilgameš byl zřejmě historickým panovníkem, jehož vláda je datována do 27.–26. st. př. n. l. Je zmíněn v sumerském královském seznamu a označen za 5. panovníka I. dynastie z Uruku. Podle tohoto seznamu trvala Gilgamešova vláda neuvěřitelných 126 let. Jedná se tedy o polomytického krále, jemuž jsou přisuzovány různé skvostné činy, které jsou zaznamenány převážně v „Eposu o Gilgamešovi“ a v sumerských textech o tomto hrdinovi.²²⁹ Gilgameš byl v mladším raně dynastickém období díky svému věhlasnému heroismu uctíván jako zbožštěný vládce na mnoha místech po celém Sumeru, kdy tohoto krále znali pod jeho sumerským jménem Bilgames.²³⁰

Urucký vládce se po své smrti ujal dohledu nad dušemi zemřelých, které soudí²³¹ po boku podsvětního soudního tribunálu složeného z Anunnaků.²³² Totéž dokládá i skladba „Ur-Nammova smrt“²³³, v níž je Gilgameš nejen jedním z těch, kterým zemřelý vládce Ur-Nammu přinese dar, ale rovněž je zde uvedeno, že oba tito králové budou bok po boku řešit soudní záležitosti podsvětní říše.²³⁴

---

²²⁶ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 12. 4. 2017].

²²⁷ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 128.

²²⁸ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 72.

²²⁹ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 82.

²³⁰ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 74.

²³¹ OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0. Str. 196.

²³² GEORGE, A. R. *The Babylonian Gilgamesh epic: Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts*. Volume I. Oxford University Press, Oxford, 2003. ISBN 0-19-927841-5. Str. 663.

²³³ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.4. Ur-Nammova smrt.

²³⁴ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature*. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 12. 4. 2017].

V mýtu „Gilgamešova smrt“ tento panovník po útrapném onemocnění umírá za celostátního smutku a odchází do podsvětí a obdarovává některé zdejší obyvatele²³⁵ podobně, jak to později činil král Ur-Nammu ve skladbě „Ur-Nammova smrt“.²³⁶ Zdá se tedy, že Gilgameš byl hrdinou a vzorem nejen lidu, ale i pozdějším panovníkům, a proto se jeho sláva uchovala po staletí.

Gilgameš je dáván do souvislosti s podsvětím ve více skladbách. Mezi nimi je podstatné zmínit minimálně „Gilgameš, Enkidu a podsvětí“, kde přítel uruckého krále, Enkidu popisuje svému vládci hrůzné poměry v říši zemřelých a zdůrazňuje zde důležitost velké rodiny.²³⁷

5.2.5. Išum

Postava Išuma se objevuje v několika mýtech, kde je většinou líčen jako moudrý a rozvážný rádce. V „Podsvětní vizi asyrského prince“ je vylíčen jako Nergalův přímluvce, jehož úkolem je zachraňovat životy. Mimo jiné je také spravedlivý a velmi si cení pravdy.²³⁸

Stejným způsobem vystupuje i v mýtu „Erra a Išum“ neboli „Mýtus o Errovi“, který byl v některých případech ztotožněn bohem Nergalem. Išum zde, podobně jako v podsvětí, zastává funkci Errova správce a poradce.²³⁹

36 Erra otevřel ústa a oslovil

Išuma, svůj předvoj, svou stráž, a mluvil k němu [slovem]:

„Išume, dávej pozor a poslouchej, co říkám!

Co se týká lidí z civilizovaného světa, o nichž jsi říkal: „Zachraň je!“

40 Předvoji bohů, moudrý Išume, jehož rada je dobrá (...) ²⁴⁰

---

²³⁵ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 328.

²³⁶ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.4. Ur-Nammova smrt.

²³⁷ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.1. Gilgameš, Enkidu a podsvětí.

²³⁸ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.7. Podsvětní vize asyrského prince.

²³⁹ LITKE, R. L. *A Reconstruction of the Assyro-Babylonian God List*. Texts from the Babylonian Collection. Vol. 3. Yale Babylonian Collection, New Haven, 1998. ISBN 9780966749502. Str. 200–201.

²⁴⁰ BUYLAERE, G. Van. *Erra and Išum*, text STT 1, 016. 2010. In: TINNEY, S. (eds.). *Open Richly Annotated Cuneiform Corpus* [online]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/cams/gkab/corpus/> [cit. 12. 4. 2017].

Išum je považován za posla bohů a lidí a většinou je to on, kdo zklidňuje nebezpečné konání Erry či Nergala.²⁴¹ Išumovi je také přičtena „noční hlídka“ nad lidmi, které udržuje v bezpečí tím, že vydává silnou záři jako ve dne.²⁴²

Ve skladbě „Sín a Išum“ je tento rádce bohů zmíněn na konci skladby jako dítě, které chová Ištar v náručí a stará se o něj jako správná starší sestra. Z mýtu se rovněž dozvídáme, že Išum je potomkem Šamaše a Ninlil, přičemž Ninlil je Šamašovou babičkou, která svého syna-pravnuka opustila a zanechala svému osudu na ulici.²⁴³

5.2.6. Namtar

Namtar je podsvětním poslem Ereškigal, jeho jméno znamená „přirozený osud“²⁴⁴ či „vykonavatel Osudu“, „Osudřák“, jehož údělem bylo zvěstování smrti lidem v jejich obydlích na zemi, proto bylo možné, aby opouštěl a vracel se zpět do podsvětí, jak bylo zapotřebí.²⁴⁵

o1 Namtar, mocný démon hrobů, démon země, odkud není návratu!

Namtar, posel bohů, Namtar, který postihuje muže neklidem, nikdo nezná jeho cesty.

Nikdo nezná základ jeho nemoci, jed jeho nemoci je neviditelný.²⁴⁶

V mýtu „Gilgamešova smrt“ je Namtar poslem smrti jdoucí za Gilgamešem, aby mu sdělil, že jeho poutí mezi živými již skončila.

15 *„Namtar ho sevřel do spárů, ani se nemůže pohnout,
tak jako ryba napíchnutá, zmítá se sem a tam,
tak jako gazela sevřen je v pasti, hází sebou a leží.
Bezruký, beznohý Namtar, co v noci po lidech [se sápe],*

---

²⁴¹ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 366.

²⁴² GEORGE, A. R. *The Gods Išum and Ĥendursanga: Night Watchmen and Street-lighting in Babylonia*. SOAS, University of London, London, 2015. Str. 3.

²⁴³ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 239–241.

²⁴⁴ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 26.

²⁴⁵ PROSECKÝ, J. et. al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 314.

²⁴⁶ BESNIER, M-F. *Udug-hul Compendium*. STT 2, 173. 2010. In: TINNEY, S. (ed.). *Open Richly Annotated Cuneiform Corpus* [online]. Dostupné z: <http://oracc.org/cams/gkab/P338492> [cit. 14. 4. 2017].

*[Bilgamešese pána Namtar] ted' na zemi srazil.*²⁴⁷

Namtar je rovněž zmíněn ve skladbě „Ur-Nammova smrt“, stejně tak jako další vybrané bytosti z podsvětí, obdarován oběťmi, jelikož mrtvý král věřil, že těmito dary zlepší svou existenci v podsvětí.

106 Namtarovi, který rozhoduje nad osudy, v jeho paláci mu pastýř Ur-Nammu nabídl dokonale kované šperky, zlatý prsten odlitý (?)

Jako ..... člun,

čistý kámen karneol, jenž se nabízí, aby byl nošen na prsou velkých bohů.²⁴⁸

Postava Namtara se objevuje i v mýtu „Sestup Išтары do podsvětí“, kde mu jeho královna Ereškigal přikazuje seslat na její sestru šedesát onemocněných a tím jí zabít. Také se jedná o něj, když je Ištar doprovázena branami ven z říše mrtvých. Namtar je rovněž oním poslem z textu „Nergal a Ereškigal“²⁴⁹, jehož úkolem je přivést do podsvětí boha, který ho urazil tím, že ho nepozdravil. V dalších dochovaných textech, jako jsou zaklínání anebo nářky, je Namtarovi přičítána vina za různé vyvolávání fatálních chorob, např. moru. Nesmíme se nechat zmást jeho loajálním přístupem k jeho paní Ereškigal, jelikož se jedná o bytost k lidem spíše nepřívětivou. Nicméně bychom neměli zapomínat, že jeho údělem je dohlížet na lidskou smrt, popř. vykonat ji, a proto je zcela nemožné se jeho moci vzepřít, natož bránit. Nikdo své smrtelnosti nemůže utéci, na to už Namtar dohlédne.²⁵⁰

5.2.7. Neti, Nédu

Neti je hlavním vrátným podsvětního království, jehož úkolem je podle „Sestupu Inanny do podsvětí“ sdržet první z bran do říše mrtvých. Neti byl onou bytostí, s níž se Inanna setkala poté, co hrubě bušila na bránu do podsvětí a domáhala se vstupu. Tento vrátný se jí zeptal, co požaduje, a pak šel vyřídit její odpověď své královně Ereškigal, která byla příchodem své sestry rozrušená a Netimu dala následující rozkaz:

²⁴⁷ PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 319.

²⁴⁸ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 14. 4. 2017].

²⁴⁹ Oba mýty viz 3. kapitola, podkapitola 3.5. Sestup Inanny/Išтары do podsvětí, 3.6. Nergal a Ereškigal

²⁵⁰ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 155.

114–122 (...) „Jdi Neti, můj hlavní podsvětní vrátný, nezanedbej mé pokyny. Nech zavřenou každou ze sedmi bran podsvětí na závoru. Poté otevírej brány do paláce *Ganzer* jednotlivě. Pokud jde o ni, až sem vstoupí, bude skrčená a šaty jí budou odebrány.²⁵¹

Z úryvku je patrné, že Neti byl sice strážcem první brány, ale jakožto hlavní vrátný měl zřejmě pravomoci i nad ostatními branami vedoucími do podsvětí. Podle Ereškigaliných slov prováděl Neti Inannu všemi vstupy, které měl uzavřít na závoru, což byla pravděpodobně neobvyklá situace, jelikož je v ukázce zdůrazněno, ať se otevírají separátně. Zdá se tedy, že pokud do podsvětí přišel někdo jiný, Neti mu sice otevřel první z bran, ale ty ostatní nebyly uzamčeny, a dokonce se pak otvíraly zároveň, aby měl dotyčný snadnější cestu. Také je možné, že Ereškigal rozhodovala o přístupu jednotlivých duší odlišně. Jestliže Netiho úkolem bylo nahlásit královně podsvětí každou bytost dorazivší k němu, můžeme si tedy myslet, že jednotlivým příchozím připravila jejich pouť podsvětím „na míru“. Je samozřejmé, že když přišla její arogantní sestra, chtěla ji potrestat, ale když přišel někdo, kdo se hned skláněl před její mocí, nechala ho vstoupit bez obstrukcí a ponižování.

V „Podsvětní vizi asyrského prince“ je Neti zmíněn také, ale ve své akkadské verzi jména, což je Nédu, v níž je mu přiřčena rovněž funkce podsvětního vrátného, který má lví hlavu, lidské ruce a ptačí nohy. Jeho povinnosti vrátného však zde končí, jelikož v úřadu na doprovázení duší a jiných bytostí branami zde slouží bytost Lugalsula, jehož úkolem zde je vyvést prince Kummu zase zpět do lidského světa.²⁵²

5.2.8. Ningišzida

Ningišzida je bohem spojovaným s vegetací, růstem i rozkladem, stejně jako s hady a různými démony, zároveň byl označován i za boha piva a hostinských.²⁵³ Ningišzida byl rovněž především božstvem, které bylo přidruženo k podsvětí. V mýtu „Gilgamešova smrt“ se

---

²⁵¹ CUNNINGHAM, G. *Inana's descent to the nether world*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.1#> [cit. 18. 4. 2017].

²⁵² LIVINGSTONE, A. *The Underworld Vision of an Assyrian Prince*. (ZA 43 1). SAA 03 032. In: RADNER, K. ed. *State Archives of Assyria Online* [online]. Philadelphia: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus, 2014. Řádek r 7 a r 19. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/saa/corpus> [cit. 18. 4. 2017].

²⁵³ WIGGERMANN, F. *Nin-ĝišzida*. In: STRECK, M. ed. *Reallexikon der Assyriologie und Vorderasiatischen Archäologie* 9. De Gruyter, Berlin, 1998–2001. Str. 368–373.

Gilgameš potkává v říši mrtvých vedle Dumuziho i s Ningišzidou.²⁵⁴ Tento bůh je zmíněn také v nářcích nad Dumuziho skolem a v babylonských zaříkáních je Ningišzida titulován jako strážce nad démony.²⁵⁵ Po boku Dumuziho je uveden i v akkadském mýtu o Adapovi, v němž je nazýván Gizzida.²⁵⁶

Jelikož je jedním z bohů vegetace, jedním z jeho úkolů bylo pečování o zemědělství. Avšak v mýtu „Ningišzidova cesta do podsvětí“²⁵⁷ je řečeno, že po jeho únosu do říše zemřelých země na povrchu začala vadnout a chřadnout. Jeho odchod do říše mrtvých se totiž kryje s příslušným ročním obdobím, kdy rostlinstvo usychá a příroda se připravuje na dobu nadcházející.²⁵⁸

Podsvětní úloha tohoto boha je zachycena ve skladbě „Ur-Nammova smrt“, kde je označen za statečného bojovníka a králem Ur-Nammuem je obdarován vozem se zlatými koly, osly a pastevcí.²⁵⁹ V dalším textu „*Balbale* Ningišzidovi“ je tento bůh titulován jako „král, který plní příkazy širého podsvětí“ a „ten, kdo vykonává práci v podsvětí“.²⁶⁰

5.2.9. Převozník

Pokud je cesta do podsvětního království vedena přes řeku, museli se starověcí Sumerové a Akkadané vypořádat také s tím, jak tuto překážku překonat, aby mohli dospět do říše mrtvých. V žádných mýtech není zmíněno jakékoliv přemostění či brod, tudíž jedinou možností bylo vytvořit postavu převozníka, která by duše doprovodila k místu jejich posledního spočinutí.

---

²⁵⁴ PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X. Str. 320. Řádek 83.

²⁵⁵ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 141.

²⁵⁶ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 332.

²⁵⁷ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.8. Další skladby týkající se podsvětí, Ningišzida a podsvětí

²⁵⁸ LAMBERT, W. G. *A New Babylonian Descent to the Netherworld*. In: ABUSCH, T. et al. (eds.). *Lingering over Words: Studies in Ancient Near Eastern Literature in Honor of William L. Moran*. Scholar Press, Atlanta, 1990. Str. 289–300.

²⁵⁹ ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*, verze ze Sús a Nibru. Řádky 114–122. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 14. 4. 2017].

²⁶⁰ CUNNINGHAM, G. *A balbale to Ninjiczida*. Řádky 25–36. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.4.19.1&charenc=j#> [cit. 14. 4. 2017].

Ve skladbě „Enlil a Ninlil“ Enlil žádá strážce řeky „Muže řeky *Id-kura*, jež pojídá lid“,²⁶¹ aby ho skryl před Ninlil, jež Enlila hledá. Jméno podsvětní řeky je zde uvedené jako *Id-kura*, což je ze sumerštiny přesným ekvivalentem pro „řeku podsvětí“. Tato postava je však oddělena od samotného převozníka, jelikož ten je zmíněn v následujících řádcích.

117–19 (...) Enlil došel až k *Sulu-igi* (?)²⁶², převozníkovi říčního člunu.²⁶³

Sulu-igi nebyl totiž v mezopotámských vizích jediným podsvětním lodníkem. Tutéž funkci zastává v „Podsvětní vizi asyrského prince“ postava *Chumut-tabal*, jemuž je, stejně jako ostatním bytostem zde zobrazeným, připsán hrůzný zjev.²⁶⁴

5.3. Démonické bytosti

Démon byl chápán jako tvor nacházející se někde mezi lidmi a bohy. Těmto bytostem byly přisuzovány různé schopnosti, jakými nemohl být obdařen žádný člověk, ale zároveň nevládly takovou mocí, aby se mohly postavit bohům a zároveň nad nimi zvítězit. V Mezopotámii byly démonické bytosti rozdělovány na dobré a špatné, přičemž proti těm špatným se lidé snažili chránit různými amulety či zaříkávaními. Démoni byli zobrazováni jako netvoři s napůl lidským a napůl zvířecím tělem, které svým zjevem mělo budit strach.²⁶⁵

Démonické bytosti způsobovaly lidem neštěstí, nemoci i nejrůznější přírodní tragédie. Věřilo se, že se jedná o zplozence boha Ana, pána nebes, se zemí (*Ki*). Díky tomuto spojení vznikl bezpočet bytostí, jejichž úkrytem a obydlím byla temná místa.²⁶⁶

5.3.1. Azag, Asag, Asakku

Je démonem, jenž je považován za stvořitele množství chorob. V mýtu „Lugale“ je Azag zosobněním chaosu a celosvětového zla.²⁶⁷ Jeho jméno je složeninou ze slov „á“

---

²⁶¹ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 105. Řádky 98–100.

²⁶² Transliterace tohoto jména je doposud nejasná.

²⁶³ BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6. Str. 105.

²⁶⁴ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.8. Podsvětní vize asyrského prince.

²⁶⁵ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 53.

²⁶⁶ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 52–54.

²⁶⁷ PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9. Str. 165.

a „ság“, jež v sumerštině znamenají „paže“ či „síla“ a druhé „udeřit“.²⁶⁸ Jednalo se o hrůzného netvora, který dokázal svou příšernou mocí vařit zaživa říční ryby, a taktéž mu bylo přičítáno, že usmrcuje lidi pomocí horečnatých onemocnění.²⁶⁹ *Asakku* se však neobjevuje ve výčtu nemocí v lékařských textech, proto je spíš chápán jako síla působící na lidi tak, že zapříčiňuje určitý druh chorob.²⁷⁰

Azagovým spojením s horou (*kur*) vznikly kameny, ohrožující nejen Sumer, ale i hranice celého území Mezopotámie. Asag byl, jako vůdce kamenných nepřátel, poražen bohem Ninurtou a jeho mrtvola přeměněna na gigantický kámen, v němž se mělo podle tohoto konceptu nalézat podsvětí.²⁷¹

5.3.2. Galla, Gallú

Galla jsou démonické bytosti, žijící v podsvětí. Podle sumerské tradice to byla skupina sedmi bytostí, avšak na zemský povrch mohou vycházet v různém počtu, jako například v „Sestupu Inanny do podsvětí“, kde s ní vycházejí z podsvětí pouze dva démoni. Pokud se ocitnou mezi lidmi, zastrášují je a unášejí do říše mrtvých.²⁷²

Démoni *galla* se objevují v mýtech „Sestup Inanny do podsvětí“ a „Dumuziho sen“, jedná se o Inanniny průvodce, kteří mají dohlédnout na výběr příslušného náhradníka za ni, když jí bylo dovoleno opustit podsvětí.

- 295 Ti, kteří ji doprovází, ti, kteří doprovází Inannu,
neznají žádný pokrm, neznají žádnou vodu,
nejedli žádnou mouku z obětí, nepili vodu z žádné úlitby.
Nepřijímají žádné potěšující dary.
Nikdy nevychnutali požitek manželského objetí, nikdy nepolíbili roztomilé dítě.
- 300 Odtrhávají ženu z objetí svého muže. Kradou syna z mužova kolena.

---

²⁶⁸ HRŮŠA, I. *Bohové, chrámy, obřady a lidé*. Vyšehrad, Praha, 2015. ISBN 978-80-7429-577-5. Str. 33.

²⁶⁹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 30–31.

²⁷⁰ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 1. A, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-07-9. Str. 326.

²⁷¹ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 40.

²⁷² GUILLEY, R. E. *The Encyclopedia of Demons & Demonology*. Facts on File, Inc., New York, 2009. ISBN 978-0-8160-7314-6. Str. 93–94.

Nechávají odejít nevěstu z domu svého tchána. (...) ²⁷³

Jeden z démonů držel žezlo a další třímal palici, či podobnou zbraň. ²⁷⁴ *Galla* obstoupí Inannu, aby nemohla utéci, a plní tak vůli soudců Anunnaků, jakožto jejich složka výkonné moci. Inanna následně určí jako svého náhradníka Dumuziho a nechá demony *galla*, aby ho zabili a duši odvedli do podsvětí. Oproti líčení *galla* jako démonů, jsou ve skladbě „Dumuziho sen“ tyto bytosti popsány jako zlí lidé. V závěru „Dumuziho snu“ je zmíněno sedm démonů *galla*, kteří zničí Dumuziho úkryt v ovčím chlévě a mladého boha zabijí. ²⁷⁵

Děsiví démoni, kteří pronásledují člověka, aby ho mohli zavléci do podsvětí, jsou velmi strašlivou představou. Je více než pravděpodobné, že *galla* byli samotným zosobněním strachu lidí ze smrti. Mohlo by se jednat o personifikaci síly, jež bere lidským bytostem život a odvádí duši do říše zemřelých. ²⁷⁶ Vize takovéto moci, která je navíc řízena soudem Anunnaků, může být velmi stresující a není tedy divu, že démoni *galla* byli velmi obávanými tvory.

5.3.3. Lamaštu

Lamaštu je démonická bytost ženského pohlaví, která na rozdíl od ostatních démonů, jež působí zlo lidem na příkaz bohů, koná zcela z vlastního škodolibého popudu. Její zjev je složen z mnoha zvířat, má například lví hlavu, zuby, a v některých případech i uši, osla, tělo pokryté chlupy, avšak ňadra odhalená, ruce s dlouhými nehty potřísněné krví a její nohy jsou stejné jako ptačí. ²⁷⁷ Starověcí Mezopotámci si ji představovali, jak vystupuje z bažin, vyhledává své oběti a dychtivě čeká, až se jich bude moci zmocnit. Mezi její nejmírnější projevy zlé moci patřilo způsobování předčasných porodů a narušování spánku u budoucích i stávajících matek. ²⁷⁸ Tato „démonka“ poškozovala především těhotné ženy ve snaze vyvolat

---

²⁷³ CUNNINGHAM, G. *Inana's descent to the nether world*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.1#> [cit. 18. 4. 2017].

²⁷⁴ MATOUŠ, L. et. al. *Mýty staré Mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977. Str. 76.

²⁷⁵ KATZ, D. *How Dumuzi Became Inanna's Victim: On the Formation of „Inanna's Descent“*. Acta Sum, Leiden, 1996. Str. 3–12.

²⁷⁶ WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008. Str. 16–17.

²⁷⁷ GUILLEY, R. E. *The Encyclopedia of Demons & Demonology*. Facts on File, Inc., New York, 2009. ISBN 978-0-8160-7314-6. Str. 144.

²⁷⁸ SCURLOCK, J. *Medicine and healing magic*. In: CHALAVAS, M. (eds.). *Women in the Ancient Near East: A Sourcebook*. Routledge, New York, 2013. ISBN 9781135008246. Str. 117 a 126.

u nich potrat, u novorozeňat zapříčinit náhlou smrt nebo také zabít budoucí rodičku.²⁷⁹ Lamaštu byla jakýmsi zosobněním tyfové horečky, která se projevuje stejnými způsoby, jako bylo přisouzeno této „démonce“.²⁸⁰

Nastávající matky se proti jejímu vlivu chránily amulety či zvířecími a jinými oběťmi. Dochovaly se i plakety, na nichž je zobrazeno, jak pomocí amuletu lidé zahánějí Lamaštu zpět do podsvětí, odkud vzešla. Démonce je také přičteno způsobování různých nemocí. V souvislosti s říší zemřelých je Lamaštu viděna jak pluje ve své lodi po podsvětní řece.²⁸¹

5.3.4. Pazuzu

Démon *Pazuzu* se řadí ke zlým bytostem pocházejících z podsvětí, zapříčiňující nemoci, mor a různé epidemie.²⁸² Jedná se o tvora, jehož tělo bylo složeno ze psí hlavy, šupinatého těla a mužského údu, zakončeného hadí hlavou. Rovněž měl ptačí drápy a často byl zobrazován jako okřídlená postava. *Pazuzu* však nemohl být pouze špatným démonem, jelikož se využívalo amuletů s podobiznou jeho hlavy, jejichž úkolem bylo zahnat zlou démonku *Lamaštu* (viz výše), a odvrátit tak její moc od nastávajících matek a jejich potomků. *Lamaštu* pak byla díky těmto amuletům, které ženy nosily na krku, zahánána zpět do podsvětí.²⁸³

5.3.5. Šédu

Bytost *šédu* je zmíněna mimo jiné také v „Podsvětní vizi asyrského prince“, kde je řečeno, že měl lidskou hlavu a ruce, avšak ptačí nohy a na hlavě se mu skvěla koruna.²⁸⁴ Jako zlý démon se taktéž vyskytuje ve výčtu démonických bytostí v zaklínání *maqlú*.²⁸⁵ V akkadštině je však slovo *šédu* označením pro „ochranné božstvo“ a má tedy zcela jinou

---

²⁷⁹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 110–111.

²⁸⁰ FARBER, W. *Lamaštu*. In: *Reallexikon der Assyriologie*. Vol. 6/5–6. De Gruyter, Berlin, 1983. Str. 444–46. (Farber taktéž označuje Lamaštu jako původkyni syndromu později známého jako Syndrom náhlého úmrtí dítěte, anglicky značeného zkratkou SIDS).

²⁸¹ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 110–111.

²⁸² GUILLEY, R. E. *The Encyclopedia of Demons & Demonology*. Facts on File, Inc., New York, 2009. ISBN 978-0-8160-7314-6. Str. 197.

²⁸³ BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Praha, Volvox Globator, 1999. ISBN 9788072072668. Str. 159–160.

²⁸⁴ Viz 3. kapitola, podkapitola 3.7. Podsvětní vize asyrského prince.

²⁸⁵ MEIER, G. *Die assyrische Beschwörungssammlung Maqlu. Neu Bearbeitet von Gerhard Meier*. Archiv für Orientforschung, Beiheft 2, [AfO beih. 2]. Biblio-Verlag, Osnabrück, 1937. Str 12.

povahu, než jak je tomu v této „Podsvětní vizi“.²⁸⁶ To, že se jedná o spíše pozitivně vystupující postavu, svědčí i následující úryvek:

t.e. 2 Ať dobrý duch *šédu* a dobrý bůh *lammar* vždy (při něm) stojí!²⁸⁷

Tímto termínem může být rovněž označen démon reprezentující individuální životní sílu, ale také i bytost chránící brány či různé vstupy do měst, chrámů a paláců.²⁸⁸ Pokud se jednalo o škodící bytost, byl mu dáván přívlastek „zlý šédu“, v akkadštině pak *šédu lemnu*.

5.3.6. Udug, Utukku

Slovem *utukku* se označuje duše zemřelého, který se vrací zpět na zem, aby škodil lidem. Neznají stud a způsobují různé nemoci na místě, kde působí, přinášejí s sebou bídu a smutek.²⁸⁹ Tyto bytosti se vyskytují v odlehlejších a pustých oblastech, jako kupříkladu v blízkosti hrobů, moří, nebo v pohořích či stepích. Ve starších sumerských skladbách může být *udug* pojmenování i pro dobrou démonickou bytost, která má funkci ochránce²⁹⁰ a nazývá se *šédu*. V akkadské tradici jsou *utukku* ztrápené duše mrtvých, kteří nedostávají oběti, a z tohoto důvodu se vydávají na zem a hledají si náhradu za potravu, jež jim nebyla poskytnuta. Často se pak živí takovými částmi těl, jako jsou játra, krev či zvířecí orgány. Takovýto zlý démon je potom označován termínem *ekimmu*.²⁹¹

Démoni *utukku lemnu* (tedy zlí démoni *utukku*) patří do širší skupiny *utukku*, proti nimž se dochovala řada zaklínání. Skupina těchto škodících démonických bytostí a duchů většinou negativně ovlivňuje duševní zdraví svých obětí a deprimuje je strachem. Jejich působení je považováno často za trest, jenž je odplatou za chování poškozeného člověka.

---

²⁸⁶ Heslo *šédu*, TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 17. 4. 2017].

²⁸⁷ BESNIER, M-F. *Udug-hul Compendium*. STT 2, 173. 2010. In: TINNEY, S. (ed.). *Open Richly Annotated Cuneiform Corpus* [online]. Dostupné z: <http://oracc.org/cams/gkab/P338492> [cit. 14. 4. 2017].

²⁸⁸ ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 17, S[Shin], part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-78-8. Str. 256–259.

²⁸⁹ THOMPSON, C. R. *The Devils and Evil Spirits of Babylonia*. Luzac and Co., London, 1903. Str. 39–40.

²⁹⁰ PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4. Str. 217.

²⁹¹ GUILLEY, R. E. *The Encyclopedia of Demons & Demonology*. Facts on File, Inc., New York, 2009. ISBN 978-0-8160-7314-6. Str. 260.

Utukku je vyšší postavy, nepřátelského vzezření, má v sobě jen temnotu a oplývá jakýmsi hrůzostrašným hlasem, díky němuž děsí lidi a způsobuje jim trápení a pláč.²⁹²

---

²⁹² ABUSH, T.; TOORN, K. Van Der. (eds.). *Mesopotamian Magic: Textual, Historical, and Interpretative Perspectives*. Brill, Leiden, 1999. ISBN 90-5693-003-8. Str. 49.

6. Závěr

Tato diplomová práce se pokusila přinést autentický a podrobný obraz říše mrtvých za použití mezopotámských mýtů a informací v nich zaznamenaných. Jelikož je však Mezopotámie velkým územím, navíc s velmi dlouhou historií, nedalo se předpokládat, že tento obraz říše mrtvých bude jednoznačný, ba naopak. Vzhledem k různým lokálním tradicím, v nichž bylo upřednostňováno to či ono božstvo, a k dalším faktorům, jako jsou nově vznikající mýty, jejichž základy sice korespondují, či přímo vycházejí z původních textů, avšak s přihlédnutím k situaci dané doby a požadavkům čtenářů (nebo vrchnosti), se představy o podsvětí různě měnily, což bylo zaznamenáno v různých skladbách.

Obraz říše mrtvých byl v některých případech natolik rozdílný, že i mladší verze téhož mýtu musela být vysvětlena a srovnána s původním. Akkadské verze většinou své sumerské předlohy doplňují, zkracují, či absolutně přetvářejí, což se podepisuje i na vnímání říše podsvětí.

V závěrečné práci jsem se snažila popsat a co nejpřesněji odcitovat původní starověké skladby, z nichž se v dalších kapitolách vycházelo, aby byl sestaven obraz podsvětního království. Z jednotlivých mýtů byly vybrány příslušné řádky a byly uspořádávány do takového konceptu, který by měl být srozumitelný současnému čtenáři, poněvadž Sumerové a Akkadané byli zvyklí na zcela jiný styl psaní, než je tomu nyní. V některých případech bylo nutné číst mezi řádky, aby bylo vůbec možné pochopit význam daných slov. Naštěstí existuje velké množství odborných publikací, zabývajících se mytologickými texty, které dokáží různé rozpory či nejasnosti vysvětlit, anebo navrhnout různá řešení, je-li situace nepřehledná.

Po nahlédnutí do sumerských a akkadských slovníků jsem byla schopna pojmenovat podsvětí království původními názvy, kterými se ve skladbách honosilo. Tyto slovníky posloužily k dokreslení představ, jež byly naznačeny v samotných mýtech a ucelily tak komplexní výjev. Názvy podsvětí totiž v sobě skrývají i jisté emoce lidí, kteří tomuto místu dali jméno. V různých jeho označeních se totiž může zrcadlit strach či respekt před zemí, „odkud není návratu“.

Samotný obraz podsvětí byl následně složen z mnoha informací dochovaných na starověkých tabulkách obsahujících různé příběhy nejen o bozích. Z těchto textů jsme se mohli dozvědět o podsvětích branách a diskutovat nad jejich funkcí anebo o tom, kdo v podsvětí vládne a kdo mu (či jí) slouží jako rádce, nemluvě o tom, co se dalo vyčíst

o místních podmínkách, které zakoušely zde dlící duše zesnulých. Velká část mytologie týkající se říše zesnulých nám vykresluje podsvětní vizi jakožto teskné prostředí, kde se plíží stíny a nemají k zasyčení nic než hlínu. Málokdo ze zemřelých měl takové štěstí, aby mohl usednout po boku bohů a například rozhodovat o podsvětním osudu duší. Lepších podmínek pro existenci v říši mrtvých se dočkala vskutku jen hrstka vyvolených, pro představu to byly třeba malé děti.

Mimo mýtů bylo taktéž nutné zabývat se i jednotlivými postavami, obývajícimi říši mrtvých, a pokusit se proniknout do jejich charakterů a pochopit jejich funkci, kterou zde vykonávaly. Tyto podsvětní bytosti byly rozříděny podle své důležitosti do podkapitol, kde byly, co nejlépe to bylo možné, jejich úděly popsány a vysvětleny. Některé z těchto postav byly nejprve pouhými zmínkami v mýtech a teprve podrobnější pátrání z nich učinilo opravdovou bytost a nejen přízrak, jenž byl původně označen na jednom z mnoha řádků skladeb. Naopak jiní obyvatelé podsvětí jsou více známí a nebylo tedy obtížné nalézt o nich potřebné informace. Většinou se jednalo o velká božstva, jako byl Nergal, Ereškigal či sluneční bůh Šamaš, ale velké množství zpráv lze rovněž najít o Gilgamešovi a Namtarovi. Démonické bytosti pak byly rekonstruovány ze samotných mýtů a stejně tak tomu bylo i u služebníků.

Diplomová práce shrnula mezopotámské představy o říši zemřelých, jež byla vymodelována v jasných konturách, a čtenář si tak mohl ve své fantazii vykreslit hlavní rysy říše mrtvých včetně zde žijících bytostí a posmrtných existenčních podmínek.

7. Bibliografie

ABUSH, T.; TOORN, K. Van Der. (eds.). *Mesopotamian Magic: Textual, Historical, and Interpretative Perspectives*. Brill, Leiden, 1999. ISBN 90-5693-003-8.

BECKING, B. et al. (eds.). *Dictionary of Deities and Demons in the Bible*. Wm. B. Eerdmans Publishing, Leiden, 1999.

BLACK, J.; GREEN, A. *Bohové, démoni a symboly starověké Mezopotámie*. Volvox Globator, Praha, 1999. ISBN 9788072072668.

BLACK, J. et al. *The Literature of Ancient Sumer*. Oxford University Press, New York, 2004. ISBN 0-19-926311-6.

BOTTÉRO, J. *Intelligence and the technical function of power: Enki-Ea*. In: BOTTÉRO, J. (eds.). *Mesopotamia: Writing, Reasoning, and the Gods*. The University of Chicago Press, Chicago, 2002.

BOTTÉRO, J. *Nejstarší náboženství Mezopotámie*. Academia, Praha, 2005. ISBN 80-200-1348-2.

COHEN, M. E. *The Cultic Calendars of the Ancient Near East*. CDL Press, Maryland, 1993. ISBN 9781883053000.

DALLEY, S. *Myths from Mesopotamia: Creation, The Flood, Gilgamesh and Others*. Oxford University Press, New York, 1989.

ESPAK, P. *Passing to the Underworld in Sumerian Texts*. In: DIETRICH, M.; KULMAR, T. *Body and Soul in the Conceptions of the Religions*. Ugarit-Verlag, Münster, 2008.

FARBER, W. *Lamaštu*. In: *Reallexikon der Assyriologie*. Vol. 6/5–6. De Gruyter, Berlin, 1983.

FLEMING, D. E. *Time at Emar: The Cultic Calendar and the Rituals from the Diviner's Archive*. Eisenbrauns, Winona lake, 2000. ISBN 9781575060446.

FOSTER, B. R. *Before the Muses: An Anthology of Akkadian Literature*. Vol I. CDL Press, Maryland, 1996.

FRYMER-KENSKY, T. S. *The Judicial Ordeal in the Ancient Near East*. Ann Arbor, Michigan, 1977.

GEORGE, A. R. *The Babylonian Gilgamesh epic: Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts*. Volume I. Oxford University Press, Oxford, 2003. ISBN 0-19-927841-5.

GEORGE, A. R. *The Gods Išum and Ḫendursanga: Night Watchmen and Street-lighting in Babylonia*. SOAS, University of London, London, 2015.

GLASSNER, J. J. *Mezopotámie: 34. století př. n. l. až 539 př. n. l.* Nakladatelství Lidové Noviny, Praha, 2004. ISBN 80-7106-664-8.

GUILEY, R. E. *The Encyclopedia of Demons & Demonology.* Facts on File, Inc., New York, 2009. ISBN 978-0-8160-7314-6.

HEIMPEL, W. *The Sun at Night and the Doors of Heaven in Babylonian Texts.* In: *Journal of Cuneiform Studies.* Vol 38, No. 2. 1986.

HELLER, J. *Starověká náboženství: Náboženské systémy starého Egypta, Mezopotámie a Kenaanu.* Verbum, Neratovice, 2010. ISBN 978-80-903920-2-1.

HOROWITZ, W. *Mesopotamian Cosmic Geography.* Eisenbrauns, Winona Lake, 1998.

HRŮŠA, I. *Bohové, chrámy, obřady a lidé: Náboženství staré Mezopotámie.* Praha, Vyšehrad, 2015. ISBN 978-80-7429-577-5.

JOHNSTON, S. I. *Religions of the Ancient World: A Guide.* Harvard University Press, Cambridge, 2004. ISBN 9780674015173.

KATZ, D. *How Dumuzi Became Inanna's Victim: On the Formation of „Inanna's Descent“.* Acta Sum, Leiden, 1996.

KATZ, D. *Inanna's Descent and Undressing the Dead as a Divine Law.* Leiden, 1995.

KATZ, D. *The Image of the Netherworld in the Sumerian Sources.* CDL Press, Maryland, 2003. ISBN 978188305772.

KATZ, D. *Time in Death and Afterlife: The Concept of Time and the Belief in Afterlife.* In: FELIEU, L. (eds.) et al. *Time and History in the Ancient Near East.* Eisenbrauns, Winona Lake, 2013. ISBN 978-1-57506-255-6.

KING, L. W. *The Seven Tablets of Creation: The Babylonian and Assyrian Legends Concerning the Creation of the World and of Mankind.* Kessinger Publishing, Whitefish, Montana, 2004. ISBN 978-0-7661-8935-5.

KLENGELOVÁ – BRANDTOVÁ, E. *Starověký Babylón.* Vyšehrad, Praha, 1983.

KRAMER, S. N. *Historie začíná v Sumeru.* Odeon, Praha, 1965.

KRAMER, S. N. *Mytologie Starověku.* Orbis, Praha, 1977.

LAFAYETTE, M. de. *Encyclopedia of Gods and Goddesses of Mesopotamia, Phoenicia, Ugarit, Canaan, Carthage, and the Ancient Middle East. V. II. Volume II „I–Z“.* Times Square Press, New York, 2015. ISBN 9781312945180. Str. 89.

LAMBERT, W. G. *Ancient Mesopotamian Religion and Mythology: Selected Essays.* Mohr Siebeck, Tübingen, 2016. ISBN 9783161536748.

LAMBERT, W. G. *A New Babylonian Descent to the Netherworld*. In: ABUSCH, T. et al. (eds.). *Lingering over Words: Studies in Ancient Near Eastern Literature in Honor of William L. Moran*. Scholar Press, Atlanta, 1990.

LAMBERT, W. G. *I Will Praise the Lord of Wisdom*. In: PRITCHARD, J. (eds.). *The Ancient Near East: Supplementary texts and pictures Relating to the Old Testament*. Princeton University Press, New Jersey, 1969. Tabulka IV. Řádky 4–7.

LEICK, G. *Historical Dictionary of Mesopotamia*. Scarecrow Press, Lanham, 2009. ISBN 9780810863248.

LITKE, R. L. *A Reconstruction of the Assyro-Babylonian God List*. Texts from the Babylonian Collection. Vol. 3. Yale Babylonian Collection, New Haven, 1998. ISBN 9780966749502.

MATOUŠ, L. et al. *Mýty staré mezopotámie*. Odeon, Praha, 1977.

McCALL, H. *Mesopotamian Myths*. University of Texas Press, Austin, 1990.

MEIER, G. *Die assyrische Beschwörungssammlung Maqlu. Neu Bearbeitet von Gerhard Meier*. Archiv für Orientforschung, Beiheft 2, [AfO beih. 2]. Biblio-Verlag, Osnabrück, 1937.

NOVOTNY, J. *Were there Seven or Fourteen Gates of the Netherworld?* In: *Zeitschrift für Assyriologie und Vorderasiatische Archäologie*, Vol. 89. No. 1. 1999.

OPPENHEIM, A. L. *Starověké Mezopotámie: Portrét zaniklé civilizace*. Academia, Praha, 2001. ISBN 80-200-0749-0.

PFEIFFER, R. H. *I Will Praise the Lord of Wisdom*. In: PRITCHARD, J. (eds.). *The Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. Princeton University Press, New Jersey, 1955. Tabulka II.

POTTS, D. T. *Mesopotamian Civilization: The Material Foundations*. Cornell University Press, New York, 1997. ISBN 9780801433399.

PROSECKÝ, J. et al. *Encyklopedie mytologie starověkého Předního východu*. Libri, Praha, 2003. ISBN 80-7277-188-4.

PROSECKÝ, J. et al. *Epos o Gilgamešovi*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha, 2003. ISBN 80-7106-517-X.

PROSECKÝ, J. *Slova do hlíny vepsaná: Mýty a legendy Babylónu*. Academia, Praha, 2010. ISBN 978-80-200-1893-9.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 1. A, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-07-9.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 2, B. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-08-7.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 3, D. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-09-5.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 4, E. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-10-9.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 5, G. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-11-7.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 7, I/J. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-13-3.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 10. M, part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-16-8.

ROTH, M. T. et al. (eds.). *The Assyrian Dictionary of the Oriental Institute of the University of Chicago*. Volume 17, S[Shin], part 2. Oriental institute, Chicago, 1977. ISBN 0-918986-78-8.

SCURLOCK, J. *Medicine and healing magic*. In: CHALAVAS, M. (eds.). *Women in the Ancient Near East: A Sourcebook*. Routledge, New York, 2013. ISBN 9781135008246.

ŠAŠKOVÁ, K. *Duchovní svět staré Asýrie a jeho paralely a odlišnosti ve Starém Zákoně*. Západočeská univerzita v Plzni, Plzeň, 2014. ISBN 978-80-261-0278-6.

THOMPSON, C. R. *The Devils and Evil Spirits of Babylonia*. Luzac and Co., London, 1903.

WHITEHEAD, C. L. *A Journey Into the Land of No Return: Death Attitudes and Perceptions of Death and Afterlife in Ancient Near Eastern Literature*. Western Kentucky University, Bowling Green, 2008.

WIGGERMANN, F. *Nin-ġišzida*. In: STRECK, M. ed. *Reallexikon der Assyriologie und vorderasiatischen Archäologie* 9. De Gruyter, Berlin, 1998–2001.

7.1. Internetové zdroje

Akkadian Dictionary [online]. Association Assyrophile de France. Dostupné z: http://www.assyrianlanguages.org/akkadian/index_en.php [cit. 15. 3. 2017].

ATTINGER, P., SALLABERGER, W. *Leipzig-Münchner Sumerische Zettelkasten* [online]. Ludwig-Maximilians-universität München. Dostupné z: <http://www.assyriologie.uni-muenchen.de/forschung/forschungsprojekte/sumglossar/index.html> [cit. 29. 3. 2017].

BESNIER, M-F. *Udug-hul Compendium*. STT 2, 173. 2010. In: TINNEY, S. (ed.). *Open Richly Annotated Cuneiform Corpus* [online]. Dostupné z: <http://oracc.org/cams/gkab/P338492> [cit. 14. 4. 2017].

- BUYLAERE, G. Van. *Erra and Išum*, text STT 1, 016. 2010. In: TINNEY, S. (ed.). *Open Richly Annotated Cuneiform Corpus* [online]. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/cams/gkab/corpus/> [cit. 12. 4. 2017]
- CUNNINGHAM, G. *A balbale to Ninjiczida*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.4.19.1&charenc=j#> [cit. 14. 4. 2017].
- CUNNINGHAM, G. *Gilgamesh, Enkidu and the Netherworld*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.4&display=Crit&charenc=gcirc&lineid=t1814.p1#t1814.p1> [cit. 8. 4. 2017].
- CUNNINGHAM, G. *Inana's descent to the nether world*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.1#> [cit. 18. 4. 2017].
- FOXVOG, D. A. *Elementary Sumerian Glossary. Cuneiform Digital Library Initiative* [online]. 4 January 2016. Dostupné z: <http://cdli.ucla.edu/?q=cuneiform-digital-library-preprints> [cit. 30. 3. 2017]
- LIVINGSTONE, A. *The Underworld Vision of an Assyrian Prince*. (ZA 43 1). SAA 03 032. In: RADNER, K. ed. *State Archives of Assyria Online* [online]. Philadelphia: The Open Richly Annotated Cuneiform Corpus, 2014. Dostupné z: <http://oracc.museum.upenn.edu/saao/corpus> [cit. 14. 3. 2017].
- TINNEY, S. et al. *The Pennsylvania Sumerian Dictionary* [ePSD] [online]. Babylonian Section of the University of Pennsylvania Museum of Anthropology and Archaeology, Philadelphia, 2006. Dostupné z: <http://psd.museum.upenn.edu/epsd/nepsd-frame.html> [cit. 17. 4. 2017].
- WASSERMAN, N. Incantations: Diseases (various). SEAL number 5.1.5.1. CT 42, 32. In: STRECK, M. P.; WASSERMAN, N. *Sources of Early Akkadian Literature* [online]. Leipzig a Jerusalem, 2005–. Dostupné z: <http://www.seal.uni-leipzig.de/> [cit. 15. 4. 2017].
- WASSERMAN, N. Incantations: Evil eye. SEAL number 5.2.4.1. AoF 35 (kt 94/k 520). In: STRECK, M. P.; WASSERMAN, N. *Sources of Early Akkadian Literature* [online]. Leipzig a Jerusalem, 2005–. Dostupné z: <http://www.seal.uni-leipzig.de/> [cit. 15. 4. 2017].
- ZÓLYOMI, G. *Dumuzid's dream*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.8.1.3#> [cit. 21. 3. 2017].
- ZÓLYOMI, G. *The death of Gilgameš*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.1.4.3#> [cit. 12. 3. 2017].

ZÓLYOMI, G. *The death of Ur-Namma*. In: BLACK, J. et al. *The Electronic Text Corpus of Sumerian Literature* [online]. Oxford, 1998–2006. Dostupné z: <http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/cgi-bin/etcsl.cgi?text=t.2.4.1.1#> [cit. 2. 4. 2017].

8. Resumé

This diploma thesis deals with the Underworld in the Ancient Mesopotamia. The thesis tried to bring a complete picture of the Mesopotamian Netherworld using original literary sources. But there are many of conceptions in Mesopotamia how viewed a land of dead. The thought about Netherworld have been changed during centuries and due to people who had written the myths and other literary texts. So, the image of the ancient Underworld is not such as complex as I thought at the beginning, but this thesis describes to the smallest possible detail the chthonic conditions, under which the souls of death people have to exist forever.

The thesis presents the names of the Underworld, as well, because the title of the Realm of Death is showing us how the Netherworld was perceived by people. In the title of the Mesopotamian ‘hell’ we can recognize their anxiety or acquiescence with death. There were used the Sumerian and Akkadian dictionaries where are all the names of Underworld listed and explained.

Then, there is noted the image of the Netherworld as the place, where in dust and dark and it is full of mourning people. There is one big importance in your afterlife and that is the big family and many of children, whose you should have, to have better conditions in Underworld. Your posterity should bring you offering to ensure you an afterlife without starvation. Simultaneously they protect themselves from the situation, when you, if you are hungry can leave the underworld and chase your bad children.

Also there is description of the road leading to the Netherworld and many of differences between Sumerian and Akkadian concept of it. For example, old view told us about very faraway land and the new ones said to us that the Underworld is located under the ground and under the freshwater ocean Apsú. And of course there is a discussion about the number of gates fortifies the Underworld.

In the diploma thesis there is a chapter about various creatures who lives in “the land of no return” and all of these gods, goddess, daemons and others are presented a described thanks to colourful stories which are hidden in every myth. That is the reason why we can reconstruct their personality with all their abilities. From the ancient literature we learn many about gods and their power as well as about their lapses. The daemons are described very well, too, because people were greatly scared of them and they were trying to protect themselves by diverse amulets and incantations against evil powers.